22

PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III ● Nr. 17 (118) ● 1-7 MAI 1992
● 16 PAGINI ● 25 LEI

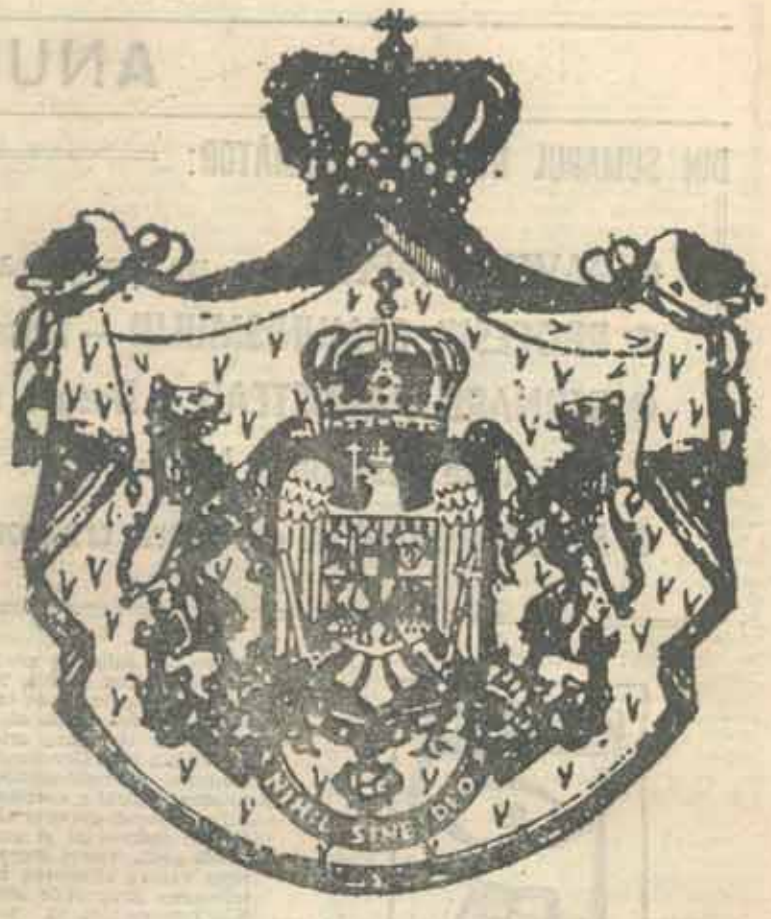

GABRIEL LIICEANU

CELE DOUĂ PORTRETE

Avem un rege care a fost izgonit de extratereştrii comunişti, devenind un simbol al libertăţii noastre pierdute. Refuzăm să-l regăsim, ca pe un simbol al libertăţii noastre regăsite, şi alegem cu ochii închişi pe unul dintre extratereştrii care ne-au furat libertatea şi au izgonit dintre noi simbolul libertăţii noastre. Deci alegem cu ochii închişi nelibertatea, votăm pentru rămînerea în peşteră.

Lucrul teribil care ni se întîmplă nouă este că la noi crima s-a petrecut în văzul lumii întregi, în plină zi, pe scena mare a istoriei. Regele a fost trimis în exil de extratereştrii care ne-au invadat. De atunci s-au scurs exact 45 de ani, 45 de ani în care am stat în peşteră legaţi de scaune şi clipă de clipă ni s-au perindat prin faţa ochilor aceleaşi imagini, în aceeaşi înlănţuire mincinoasă (aceasta era „istoria" noastră), aceleaşi chipuri de extratereştri prezentate în ipostaza de „salvatori", am ascultat clipă de clipă aceeaşi melodie, care s-a înfipt în noi şi pe care o fredonăm şi acum fără să vrem clipă de clipă, aşa cum reproducem aceleaşi vorbe pe care extratereştrii ni le-au picurat în urechi vreme de 45 de ani la radio, în ziare, la televiziune, în şedinţe, la mitinguri. Şi cînd, după 45 de ani, ni se pun în faţă cele două portrete – al regelui şi al invadatorului izgonitor (care între timp se închină şi sărută icoane) – noi îl alegem cu ochii închişi pe acesta din urmă, pentru ca peştera în care am fost cîndva azvîrliţi să-şi capete legitimitatea pe care n-a avut-o niciodată.

ANUNŢURI — CURIER

DIN SUMARUL NUMĂRULUI URMĂTOR:

- **PAVEL CÂMPEANU — pe marginea unui sondaj de opinie C.I.S.**
- **PROCESUL COMUNISMULUI — Dosarul deportărilor în Bărăgan (II)**
- **BERNARD PAQUETEAU — Despre colocviul internaţional de sociologie desfăşurat la Cluj**
- **MASĂ ROTUNDĂ cu tinerii creatori de la Teatrul „Odeon"**

● Există publicaţii şi autori care, deşi nu sînt în centrul atenţiei, prin calitatea lor sau specificul mesajului lor, şi-au cîştigat notorietatea ţie local, fie în rîndul unei anumite categorii a publicului cititor. Astfel, la Cluj, cotidianul independent **Tribuna Ardealului** (editat de Fundaţia Culturală Tribuna Ardealului — preşedinte Adrian Marino; cu un comitet coordonator format din Virgil Lazăr — redactor-şef coordonator, Ioan Muşlea — redactor-şef, Ovidiu Popa — secretar de redacţie) impune prin ţinuta sobră, calitatea informaţiei, intransigenţa faţă de corupţie şi abuzuri. Din ultimele apariţii, am reţinut editorialul **Desfigurarea României** de Adrian Popescu, corespondenţa de la Virgil Nemoianu din Washington, D.C., cu privire la **Alegerile din SUA**, paginile **Univers spiritual**, precum şi formele luării de atitudine împotriva recrudescenţei fenomenului naţionalist în Transilvania, şi în special în Cluj, o veritabilă reţută P.U.N.R. Semnificativ pentru orientarea revistei, care se apropie de poziţiile Forumului Democratic Antitotalitar şi ale Convenţiei Democratice, este respectul acordat opiniei adversarilor politici : de pildă, în cadrul rubricii **Puncte de vedere**, liberalul Ioan Chindris „argumentează" în favoarea opţiunilor P.N.L. din ultimă vreme, în timp ce Petre Liţiu (fost candidat la postul de primar din partea C.D.), preşedintele filialei Cluj a Partidului Alianţei Civice) îi ia un interviu în termeni absolut civilizaţi prefectului fesenist Grigore Zanc ● Pe aceeaşi linie de căutare a obiectivităţii, însă excluzînd şi mai pronunţat partizanatul politic, se înscrie „cotidianul de informaţii" **Monitorul de Iaşi** (director onorific — Aurel Leon, redactor-şef Cezar Caluschi, redactor şef adjunct — Ovidiu Şimonca, secretar general de redacţie — Florin Zamfirescu). Din ultimul număr primit la redacţie (nr. 78, din 17 aprilie 1992), reţin atenţia cititorului paginile intitulate **Monitorul literar-artistic**, în care Liviu Antonesei, în incitantul său **Jurnal româno-german** arată cum Securitatea estgermană, **Stasi**, prin nivelul înalt de viaţă al agenţilor săi, „se unise cu B.R.D. cu mult înainte de unificarea oficială", şi cum un rău („dublicitatea" esticilor, „una e să crezi ceea ce faci şi cu totul altceva să spui una, să gîndeşti alta şi s-o faci pe-a treia") „a fost în măsură să zămislească un pic de bine" ● În acelaşi **Monitor de Iaşi**, rubrica lui Marius Cristian, intitulată „Adevărul despre mişcarea legionară", pare a fi fost scrisă cu gîndul la ceea ce se întîmplă în România post-revoluţionară. Astfel, autorul ne reaminteşte sensul marilor mişcări studenţeşti din 1923, „mişcări îndreptate împotriva adoptării Constituţiei din 1923, Constituţie care prezenta în ochii lor marele defect că nu stabilea întîietatea naţiunii române ca naţiune dominantă în stat". Parcă ne aducem aminte, în Parlamentul nostru s-a discutat vreme îndelungată cu privire la includerea unei prevederi asemănătoare în Constituţia fesenistă. ● Cine citeşte numărul 1 al revistei **Mişcarea**, subintitulată **Publicaţie a Noii Generaţii** (editată de Departamentul Relaţii Publice al Mişcării pentru România, director general Florin Stuparu, redactor şef Gelu Netea, colegiu de redacţie Anca Gâman, George Roncea, Radu Plăcinteşcu), nu poate să nu sesizeze o anumită abilitate în evitarea radicalismului din 1923, dar şi inabilitatea cu care „primele interviuri ale Mişcării" instituie un nou cult al personalităţii : cel al lui Marian Munteanu. Primul număr expune **Programul Mişcării pentru România** şi fragmente din **Statut**. Nucleul ideologic al Mişcării este expus în paragraful **Principiile fundamentale ale doctrinei naţional-democrate**, care este prezentată ca doctrină a Noii Generaţii. Dar asupra conţinutului naţional-democraţiei (care „utilizează teoretic coordonatele clasicismului românesc, garanţie ale echilibrului sufletesc individual şi comunitar, promovează acele valori morale şi culturale în lipsa cărora alienarea individului şi destrămarea grupurilor sociale sînt inevitabile") promitem să revenim pe larg într-unul din numerele viitoare şi să îl corelăm cu manifestările publice ale Mişcării şi ale liderului ei. Pînă atunci, ne întrebăm (în mod retoric, desigur, dar nu numai) : oare de ce fenomenele spirituale care la origine revendicau monopolul purităţii morale (creştinismul, utopia comunistă, mişcarea legionară) au sfîrşit în teroare, intransigenţă, fanatism şi totalitarism ? ● După Nicolae Manolescu, care din comentator politic avizat a ajuns om politic competent, singurul analist al fenomenului politic care s-a impus în revistele literare este Mircea Mihăieş. Rubrica sa din **România literară**, intitulată **Contrafort**, atrage atenţia prin risipa de inteligenţă şi imaginaţie critică. Faptul că după atîta vreme fenomenul politic autohton se pretează mai degrabă unei investigaţii făcute cu mijloacele istoriei şi teoriei literare decît uneia de tip politologic constituie însă un criteriu pentru abaterea de la normal a vieţii politice. Pe de altă parte, lipsa din presa noastră, fie ea şi de opinie, a filosofilor istoriei şi politologilor este simptomatică pentru nivelul de profesionalism al acestora. Prin urmare, keep writing, Mircea Mihăieş !

(D.P.)

ANUNŢ

Oferim spre vînzare din primul an de apariţie (1990) al revistei „22" următoarele numere : 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 44.

Doritorii se pot adresa la redacţia revistei „22" din Calea Victoriei nr. 120, telefon 14 15 25 sau 14 17 76, Serviciul de difuzare.

SONDAJ DE OPINIE

1. **Cum consideraţi că trebuie să aibă loc alegerile ?**
   a) **generale şi prezidenţiale împreună**
   b) **separat**
2. **Dacă aţi putea influenţa decizia privind data alegerilor, care ar fi opţiunea dumneavoastră ?**
   a) **alegerile să aibă loc în iunie**
   b) **în septembrie**
   c) **octombrie, noiembrie**
3. **Care ar fi candidatul la preşedinţie pentru care aţi opta ?**
   a) **Theodor Stolojan**
   b) **Nicolae Manolescu**
   c) **Andrei Pleşu**
   d) **Ion Raţiu**
   e) **Radu Câmpeanu**
   f) **Petre Roman**
   g) **Ion Iliescu**
   h) **un necunoscut propus de Convenţia Democratică**
   i) **un necunoscut propus de F.S.N. (aripa Roman — aripa 22 Decembrie)**
4. **Ce formaţiuni politice consideraţi necesar să facă parte din Convenţie ?**
   a) **P.A.C.**
   b) **P.N.Ţ.C.D.**
   c) **P.S.D.R.**
   d) **P.N.L.**
   e) **U.D.M.R.**
   f) **P.N.L.-A.T.**
   g) **M.E.R.**
   h) **alte formaţiuni**

Aşteptăm în continuare răspunsuri pe adresa redacţiei.

Redacţia revistei „22" anunţă concurs pentru colaborator-reporter. Preselecţia va avea loc în fiecare marţi, începînd cu data de 5 mai a.c.

Relaţii la tel. : 14 17 76 şi 14 15 25.

EDITURA HUMANITAS

Îi anunţăm pe cititorii noştri că Revista „22" se găseşte de vînzare şi în librăriile HUMANITAS

Librării HUMANITAS :

Bucureşti, Cl. Victoriei, 101
Iaşi, str. V. Alecsandri, 8
Timişoara, Bd. Revoluţiei (fosta librărie „Focla")
Sibiu, str. N. Bălcescu, 16
Piteşti, Pasajul Victoriei, 89
Bacău, str. N. Bălcescu, 12

Expoziţii permanente de carte HUMANITAS cu vînzare (la Fondul Plastic) :

Arad, str. V. Alecsandri, 1
Alba Iulia, str. Republicii nr. 5 (Biconfort)
Braşov, str. Mureşenilor 1, Bd. Victoriei, 10
Galaţi, str. Domnească, 19

Raioane de carte HUMANITAS :

Arad, str. Lucian Blaga, 2–4 (Anticariat)
Bistriţa, str. M. Eminescu, 4–6 (Aletheia)
Botoşani, str. Primăverii, 10 (Libr. Primăverii)
Craiova, str. Popa Şapcă nr. 4 (Omniscop)
Constanţa, Bd. Tomis 96 (FESINAR)

ANUNŢĂM PE CITITORII DIN ŢARĂ ŞI DIN STRĂINĂTATE

În continuare, revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei. Doritorii se pot abona în următoarele condiţii : costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei **(cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de** 230 de lei pe trimestru **(deci cu o reducere de 24%, în raport cu costul real).**

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, **dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale** (144 lei). **Costul abonamentului va fi de** 374 lei pe trimestru.

Redacţia „22" îi anunţă pe **foştii deţinuţi politici şi veteranii de război** că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii şi cadrele didactice din provincie. Ca urmare costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de **225 lei** (diferenţa de preţ urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democraţie în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de **225 lei** (pe adresa : Revista „22", cont 45103532, B.C.R. Filiala sector 1, strada Londra nr. 10) şi o adeverinţă (valabilă un an) din care să reiasă că sînt **profesori, elevi, studenţi, foşti deţinuţi politici şi veterani de război** (pe adresa : **Revista „22", Calea Victoriei 120, sector 1 Bucureşti,** pentru **Serviciul de Difuzare).** Îi rugăm pe cei abonaţi pe **trimestrul I** să specifice pe talon „reînnoirea abonamentului".

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 — BCR, sector 1, str. Londra nr. 10 **(cu specificaţia : pentru Revista „22") sau trimiţînd un cec pe adresa : Revista „22", Calea Victoriei 120 cod 70179, sector 1 Bucureşti, România.** Costul unui abonament pentru zona europeană este de **60 dolari** pe an **(30 dolari** pe 6 luni, **15 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul în orice monedă convertibilă (100** DM anual, **50 DM** pentru 6 luni, **25 DM** trimestrial, **360 franci francezi** anual, **180 franci** pentru 6 luni, **90 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **72 dolari** anual, **36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacţie. În costul abonamentului sînt incluse şi cheltuielile de expediţie.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

MAI MULT DECÎT REFERENDUM

DAN PAVEL

Dacă s-a afirmat că vizita regelui Mihai I în regatul de care a fost ilegal deposedat nu a avut un caracter politic, nu a fost vorba de un truc diplomatic. Este adevărat că efectele politice ale vizitei sînt imense. Există însă şi semnificaţii incalculabile în limbaj politic. Şi este mai bine aşa, pentru că măsurile noastre politice nu sînt nici cele mai demne de încredere şi pentru că politica în sine are o meschinărie care ieşe la iveală în marile momente ale istoriei. Ca să nu mai spunem că în plan spiritual – iar un popor nu poate supravieţui decît în plan spiritual – politica este irelevantă.

Reporteri frenetici şi comentatori limitaţi se mirau de faptul că ziţele acestea nu s-a manifestat propaganda antimonarhică. Oricită propagandă antimonarhică ar fi existat – şi a existat ! – ea a devenit inoperantă în contextul sărbătorilor esenţiale ale creştinismului, Paştile. Fără a fi fanatic, poporul român este statornic în credinţa sa ortodoxă. Spiritualitatea lui s-a definit în mod ortodox, iar ortodoxia s-a legat în mod tradiţional de monarhie, care a sprijinit-o şi a protejat-o. În timpul comunismului, instituţia ecleziastică se degrada, pentru a supravieţui doar prin eforturile individuale ale unor clerici. Chiar după căderea formală a comunismului, Biserica Ortodoxă nu reuşise să-şi refacă prestigiul pierdut din pricina colaboraţionismului, compromisurilor şi pasivităţii. Acum, însă, odată cu nobilul gest al invitării în ţară a lui Mihai I al României, cu ocazia Sfintelor Paşti, de către o înaltă faţă ecleziastică, Biserica Ortodoxă Română îşi recapătă impresionant prestigiul. Parcă niciodată de multe decenii încoace n-au fost românii mai fericiţi, mai plini de speranţă şi mai pătrunşi de semnificaţia sărbătorii ca-n acest an. Spectaculosul entuziasm al populaţiei prezintă toate caracterele unui mesianism politic (în greceşte, entuziasm înseamnă chiar a trăi inspirat de divinitate), al împlinirii unei aşteptări îndelungate. Oamenii l-au primit pe regele Mihai ca pe un Salvator, ca pe un mîntuitor de relele existenţei noastre politice. Dintr-un anumit punct de vedere, artizanii acestei efervescenţe au fost cei care l-au împiedicat pe rege să intre în ţară în 1990. Un entuziasm asemănător nu ar fi existat decît dacă regele ar fi apărut la Bucureşti în 22 decembrie 1989. Probabil, însă, că atunci l-ar fi ucis „teroriştii". Între timp, însă, eşecul guvernării fesenişte s-a repercutat în scăderea nivelului de viaţă al maselor de susţinători ai acestei mişcări pseudo-politice, în deteriorarea imaginii publice a celor care în decembrie 1989 fuseseră acceptaţi ca Salvatori Naţionali. Pe cine au salvat ei s-a văzut însă după aceea. Istoria va sancţiona nemilos farsa politică fesenistă, aşa cum sancţionase dur tirania lui Ceauşescu. Consecinţa cea mai importantă a venirii lui Mihai I în momentul ieşirii din cotidian şi istorie, în timpul celei mai importante sărbători creştine, într-un timp sacru, cum ar zice Mircea Eliade, este aceea că s-a refăcut atît simbolic, cît şi concret-istoric, unitatea dintre poporul român, dintre credinţa celor mulţi şi Biserică, prin intermediul Monarhiei, şi cu Monarhia, prin intermediul Bisericii.

Cînd Regele spunea mulţimii Christos a înviat !, iar mulţimea răspundea într-un glas, cu lacrimi de fericire, Adevărat a înviat !, se petrecea un legămînt cu o valoare infinit mai puternică decît opţiunile electorale trecătoare, sau de cele ce pot fi exprimate la un moment dat printr-un referendum. Faţă de reînnodarea intimităţii de credinţă dintre ultimul credincios, muncitorul şomer recent izgonit din fabrică, şi rege, izgonit de decenii din ţară, propaganda fesenistă şi minciunile televiziunii nu mai fac nici doi bani. În noaptea în care Mihai I îngenunchea şi se ruga la Putna, la mormîntul lui Ştefan cel Mare şi Sfînt, Iliescu şi cu suita lui de tehnocraţi atei nici nu îndrăznea măcar să-şi facă semnul crucii în balconul de la Patriarhie. Iar românii nu vor uita asta.

Fără un succes autentic, cam toate partidele – începînd cu fostul partid al tandemului Iliescu – Roman, continuînd cu naţional-ţărăniştii convertiţi în creştin-democraţie şi terminînd cu naţional-democraţii Mişcării – au încercat să-şi atragă de partea lor Biserica. Diferitele partide nu au reuşit să-şi aliez decît insignifianţi preoţi. Abia acum ne dăm seama că insuccesul lor nu este întîmplător. Dumnezeu nu poate fi partinic, deci nici biserica lui pe pămînt nu poate fi de partea vreunui partid. Biserica este pentru tot poporul. Singura instituţie care se poate apropia prin esenţa ei de menirea Bisericii de a fi pentru toţi ocrotitoare este Monarhia.

Sper să nu se şocheze cei care ţin mai mult la convenţii decît la adevăr, dar oricît de mult vom progresa pe calea democraţiei parlamentare postcomuniste, precaritatea acestei instituţii – cel mai bun dintre relele posibile, reamintiţi-vă ! – cere parcă să i se mai adauge ceva. Şi, dacă ne gîndim bine, vom vedea că democraţiile parlamentare nu funcţionează decît la popoarele la care credinţa este o forţă. În God we trust scrie pe dolarii americanilor. La noi, Biserica Ortodoxă Română se leagă în mod istoric de monarhie. Iar legătura lor tradiţională a devenit afinitate şi intimitate datorită credinţei poporului. Oamenilor din popor le vine a rîde cînd îi văd în biserică pe Iliescu şi Roman şi-şi spun uneori cu glas tare Piei, satană !, dar fiinţa lor vibrează cînd Mihai I le spune : Christos a înviat ! Pentru că din mentalităţile colective nici măcar o jumătate de secol de comunism şi propagandă atee nu pot şterge legăturile între rege şi patrie, rege şi biserică, credinţă, creştinism.

Oricît de mult s-ar separa cele trei puteri (şi vedem că de facto ele nu se separă) într-o republică postcomunistă, ele sînt alcătuite din oameni, iar oamenii formaţi sau deformaţi în timpul comunismului sînt dependenţi de precaritatea acelui moment istoric. Asta îi împiedică să răspundă adecvat intereselor politice de lungă durată şi necesităţilor spirituale, aşa cum o fac de secole Monarhia şi Biserica. Fiinţa morală şi spirituală a poporului român a fost adînc mutilată în timpul comunismului şi s-a văzut că „emanaţii" sînt preocupaţi mai degrabă să mai salveze prin reforme cîte ceva din defunctul sistem decît să îi închidă rănile. Odată cu masele, intelectualitatea s-a întors în mod firesc, spontan, către monarhie, aşa cum n-a făcut-o, din convingere, cu nici unul dintre partidele existente. Credinţa în Dumnezeu, în simbolurile sale pămînteşti are o valoare morală superioară încrederii în dreptatea semenilor noştri care ne judecă, dau legi şi administrează prin votul nostru. Iar conducătorii partidelor de opoziţie, veniţi să se prezinte monarhului, au simţit toate acestea şi au confirmat caracterul nepolitic al vizitei. Tocmai de aceea, dacă vreunul dintre ei ar cîştiga alegerile pentru preşedinţie, gestul renunţării la puterea cîştigată electoral şi la un referendum fără rost ar avea firescul actului istoric reparatoriu, prin rechemarea în ţară şi pe tron a regelui. Preşedintele ales ar dovedi că înţelege să semneze cu mîna lui sentinţa executării bastardului care a ucis şi torturat sufletele românilor : statul republican comunist. Pentru că noi am făcut o revoluţie păstrătoare de instituţii comuniste, inclusiv a funcţiei de preşedinte, inventată de uneltele cominterniste. Cîtă vreme ea va exista, ocupantul funcţiei va fi preocupat mai degrabă de ceea ce se întîmplă la Kremlin decît în Occidentul apropiat european şi în Occidentul îndepărtat american.

UNDE VOR DUCE LIMITĂRILE CONSTITUŢIONALE

HORAŢIU PEPINE

Parlamentul urmează să elaboreze Legea Curţii Constituţionale. Tot acum se fac consultările prealabile pentru numirea judecătorilor acestei Curţi şi e aproape sigur că actuala putere nu va dori să intre în alegeri pînă nu va instala aici oameni care să-i asigure continuitatea de vederi şi dincolo de o posibilă catastrofă electorală. Mandatul acestor judecători se întinde pe nouă ani, deci mai bine de două legislaturi şi ei vor fi primii gardieni ai unei Constituţii impuse printr-un referendum ridicol în care rezultatele au fost stabilite prin majoritate relativă, indiferent de numărul celor prezenţi la urne. Legea referendumului din decembrie dădea pur şi simplu posibilitatea ca o minoritate nesemnificativă, în condiţiile unui absenteism accentuat, să-şi impună opţiunea unei naţiuni întregi. La Senat, fostul preşedinte al Comisiei de redactare a Constituţiei, Antonie Iorgovan, a purtat deja, după cum ne-a mărturisit, discuţii prealabile cu membrii biroului permanent şi va fi probabil unul dintre cei trei judecători numiţi de Senat. În vremea în care problema partidelor extremiste se ridicase în Parlament – un foc de paie stîrnit doar de mici gelozii politice – l-am întrebat pe domnul Iorgovan cum va acţiona atunci cînd (şi dacă va fi) membru al Curţii Constituţionale. Răspunsul este semnificativ. „Veţi pune P.S.M. în afara legii ?" „Dar nu asta este principala problemă, a venit replica, ci aceea a partidelor care se declară în favoarea monarhiei." E limpede de aici că pericolul pentru ordinea democratică în stat nu vine în viziunea acestor oameni dinspre grupările care militează pe faţă pentru recuperarea comunismului, ci dinspre aceia care doresc să anuleze toate urmările regimului comunist. Dar, în definitiv, nu ordinea democratică în stat este acum în discuţie, ci ordinea impusă de camarila prezidenţială. Constituţia de faţă este proastă nu pentru că ar conţine lucruri în sine nedemocratice, ci pentru că apără dreptul la putere al unor oameni care nu-şi găsesc legitimitatea în conştiinţa publică. Şi iată, iarăşi se ridică problema unui referendum asupra formei de stat. Cîtă vreme acest referendum nu va fi organizat, Constituţia rămîne în cîteva din punctele sale un set de norme constrîngătoare şi alienante. Ne plasăm cu această Constituţie exact la antipodul sistemului cutumiar britanic. Acolo, un set de legi tradiţionale izvorîte din practica socială şi cu temei nezdruncinat în conştiinţa publică, aici o normă inventată şi arbitrară creată de grupul instalat la putere. Vizita Regelui Mihai I în ţară ne-a arătat cu cea mai mare limpezime că norma constituţională impusă în decembrie este alienantă şi că ea obligă societatea românească la o dedublare schizoidă. Pe de o parte, puterea prezidenţială de la Cotroceni, iar pe de altă parte, Regele, aureolat de o tradiţie dinastică mai veche de un secol, care tinde să devină din ce în ce mai mult liderul de conştiinţă al unei părţi semnificative a societăţii româneşti.

Vizita de Paşte a Majestăţii Sale Regele Mihai I al României a fost, aşa cum a fost ea prezentată cu insistenţă de cercurile oficiale, o vizită particulară, dar ea a avut fără voia nimănui o importantă semnificaţie politică. Sutele de mii de oameni care au umplut străzile Bucureştiului n-au intonat cîntece religioase. Oamenii care au ieşit să-l întîmpine pe Rege, care au dorit să-l vadă, să-l atingă, să-l audă vorbind au intonat imnul regal şi i-au cerut Regelui să rămînă în ţară. **Nu mai vrem 10 Mai fără Regele Mihai şi Majestate noi te vrem la Palatul Cotroceni** au fost cuvintele care exprimă o voinţă politică. Aşa cum bine s-a spus, duminica de Paşte a fost, cel puţin în Bucureşti, un veritabil referendum. Să fie clar încă de acum că în calculele politice viitoare ale oricărei grupări politice ideea monarhiei parlamentare trebuie să intre ca o alternativă importantă. Riscăm, altfel, să accentuăm pînă la traumă starea actuală de ruptură socială, dar nu atît între grupuri şi categorii socio-profesionale, cît între nivelurile autorităţii.

Primul lucru care a fost vizibil în aceste zile a fost alegţiunea unică şi fără precedent în istoria pe care noi o cunoaştem, faţă de regele exilat în 1947. Nu e momentul acum să analizăm în ce fel sentimentele şi ideea monarhică au crescut în timpul care s-a scurs din decembrie 1989. Cert este că o parte din ce în ce mai însemnată a cetăţenilor acestei ţări văd acum în persoana Regelui **şansa reconstrucţiei ţării**. Şi orice impas politic sau economic, prezent sau viitor, nu va face de aici înainte decît să sporească popularitatea Regelui. E greu să apreciem deocamdată care vor fi urmările politice imediate ale acestei memorabile vizite, dar este sigur că s-a acumulat un capital afectiv enorm care nu poate să nu se manifeste într-un fel sau altul. „Oamenii", declară generalul Succevă, care s-a ocupat din partea românească cu sistemul de pază şi securitate, „erau cît pe ce să-l omoare din dragoste."

Se poate realiza oare o restauraţie monarhică mai înainte de organizarea unui referendum ? Iar un referendum corect şi organizat în condiţii de libertate autentică va da cîştig de cauză monarhiei ? Nu vom încerca, deocamdată, nici un răspuns. Realitatea socială o ia de multe ori înaintea aşteptărilor noastre şi trebuie să mărturisim că nu ne-am aşteptat la o manifestaţie spontană atît de amplă. Cert este că limitările constituţionale vor fi de aici înainte o cauză a unor tensiuni sociale crescînde. Puterea de astăzi încearcă să se consolideze prin instituţii şi nimic nu poate fi mai grav decît un sistem instituţional aparent democratic care funcţionează pe lîngă şi împotriva voinţei populare.

CLUJUL DUPĂ ALEGERILE LOCALE

P.U.N.R. A ADUS ÎN CLUJ O TENSIONARE (DEOCAMDATĂ VERBALĂ)

— interviu cu ADRIAN MARINO —

critic literar, membru al P.N.Ţ.C.D.

Critica literară românească a dat scenei politice nume de primă mină. Intre ele cel al lui ADRIAN MARINO, care ne mărturisește însă că este implicat mai mult teoretic și ideologic in politică, pentru că, personal, nu are veleități. Nu intenționează (cel puțin deocamdată, adăugăm noi) să candideze in alegerile generale pentru că mai are o serie de cărți de scris : „Ceea ce vreau însă, este să trăiesc intr-o Românie liberă și militez in direcția aceasta. Și să mai public cîteva cărți (in țară și in străinătate), să circul liber, să trăiesc in condiții demne și convenobile".

— Care ar fi, de fapt, semnificația Convenției, a unității forțelor de opoziție ?

— Forumul Democratic Antitotalitar este prima organizație din țară care a lansat principiul unirii forțelor de opoziție. De aici provine și ideea Convenției. Deși, paternitatea absolută îi aparține domnului Coposu. Liberalii cred că fac totuși un calcul greșit și se supraestimează, dacă vor ieși din Convenție. Cînd spun acest lucru, mă bazez pe rezultatele, destul de slabe, pe care le-au realizat liberalii in alegerile locale, cînd au candidat impreună cu Partidul Republican, in județul Cluj, obținînd doar 3 consilieri. Aceste indicii nu pot fi foarte încurajatoare. Părerea mea este că P.N.L. urmărește in primul rînd puterea și in al doilea rînd reforma de structură, pe cînd Convenția urmărește intîi reforma fundamentală a structurilor comuniste și după aceea puterea și combinațiile politicianiste. Aceasta a însemnat simbolul Cheii : necesitatea de a opune comunismului și neocomunismului un front unit.

— Care a fost rolul U.D.M.R. in Convenție, la alegerile locale ?

— U.D.M.R.-ul a fost pe liste separate la consilieri, dar l-a sprijinit puternic pe Lițiu, candidatul Convenției. Poate că acta l-a și costat puțin pe domnul Lițiu. In orice caz, domnul Lițiu a fost atacat violent pe motivul unor inradiri maghiare pe care nu le avea : a fost acuzat că soția lui este maghiară (deși este olteancă din Craiova), i s-a atribuit intenția că dorește să facă un consulat maghiar la Cluj (ceea ce nu ar fi de competența unui primar). Nu este de competența unui primar nici să deschidă o universitate maghiară la Cluj, așa cum i s-a mai reproșat, nici să redistribuie localurile pentru școli maghiare și românești : să interzică pe unele, să înființeze altele. S-a profitat enorm de emisiunea foarte incendiară de la televiziune cu privire la unele declarații (inoportune și după părerea noastră) ale ministrului László Fűr ; că guvernul maghiar se consideră și apărătorul minorităților din afară. Minoritățile de limbă, au spus ei. Acest lucru a fost interpretat ca o intervenție in afacerile interne ale României.

— Considerați firesc și util ca U.D.M.R. să facă in continuare parte din Convenție, chiar și in Ardealul de Nord ? Există voci care spun că astfel se pierd voturi ale românilor, pentru că se votează etnic.

— Din motive de consecvență ideologică și democratică, nu vedem de ce nu am colabora și in continuare cu U.D.M.R.-ul. Am motive să cred in loialitatea lor. Au dovedit-o. Eu, ca democrat, nu pot să fac această discriminare : personal, in conștiința mea, eu am depășit aceste discriminări etnice. Eu merg pe ideea de cetățean cu drepturi egale, indiferent de originea etnică.

— Dumneavoastră, da. Dar ce se întîmplă la Cluj ?

— La Cluj, intr-adevăr, nu toată lumea gîndește ca mine. Eu recunosc acest lucru. Procentual, polarizarea etnică incă este importantă, mai ales la generația matură și in vîrstă, care păstrează incă amintiri traumatizante din perioada ocupației maghiare. Tineretul este mult mai indiferent la politică și la aceste discriminări. Atît tineretul maghiar cît și cel românesc este atras de rock, de filme, de Occident, de blue-jeans ș.a.m.d. Incă o implicare a mea in politică este că sunt editor al ziarului Tribuna Ardealului. Suntem acuzați că am fi oameni ungurilor, cumpărați chiar de unguri — ceea ce nu este adevărat. Ziarul este un ziar absolut independent. Dar suntem cît se poate de deschiși, am publicat și maghiari și acest lucru ni se reproșează. Ni l-a reproșat chiar domnul Funar, primarul actual : că de ce colaborează maghiari la ziarul nostru ? Păi, de ce să nu colaboreze ? Din moment ce sunt cetățeni români, au dreptul la exprimare.

— Credeți că propaganda națională a P.U.N.R.-ului la Cluj va prinde și la alegerile care urmează ?

— Propaganda naționalistă prinde la o anumită categorie. Vedeți dumneavoastră, Clujul și-a schimbat compoziția socială și etnică printr-o masă de locuitori ai satelor care au fost aduși la intreprinderile gigant. Proaspăt urbanizați, ei nu au pierdut din reflexele lor etnice sătești. Această masă semiurbană sau semirurală, compact românească, este grupată in Mănăștur și Mărăști. După analiza din ziarul nostru pe sectoare și pe circumscripții, votul acesta a fost determinant pentru victoria P.U.N.R.-ului.

— Se consideră uneori că alegerea domnului Lițiu, ofițer C.A.D.A. (deci care se pecia ușor unor interpretări răuvoitoare), drept candidat C.D. pentru postul de primar al Clujului nu a fost foarte inspirată.

— Dacă a fost o greșeală, in nici un caz nu-mi revine mie și nici Forumului. A fost decizia partidelor. Domnul Lițiu insă s-a descurcat foarte bine, pină in ultimul moment eram la baloteaj. Dar a fost emisiunea de televiziune și a mai fost și puternic atacat de către un anumit cadru militar. D-l Lițiu a fost o victimă, a căzut in această luptă politică, dar poate își va lua o revanșă, ca viitor candidat la Senat sau in Camera Deputaților.

— Se spune că partidele istorice nu prea au reușit să pătrundă in este. Care este opinia dumneavoastră ?

— Este adevărat. Dificultatea majoră este cea a comunicării directe. Nu există mijloace de locomoție, benzina este foarte scumpă, iar presa de partid nu pătrunde, este blocată. De pildă, sint 3 consilieri județeni de-ai P.N.T.C.D.-ului. Deci asta arată că există o implantare județeană. Ar putea fi mai mulți, dar P.N.T.C.D. este un partid extrem de sărac. Dacă există un partid sărac in România, care nu a luat un dolar de la cineva, acesta este P.N.T.C.D.-ul. El funcționează prin clan, in donații, prin voluntariat, prin mesianism, prin toi ce vreți, dar bani nu are.

— I se face reproșul că nu s-a „inființat" suficient.

— Reproșul este foarte adevărat, dar pină la ultimul congres. După Congres, media de vîrstă este de 40 de ani, iar cîțiva membri supleanți ai birouluí de conducere sînt oameni de 30 de ani (Ștefan Mamulea, Remus Opriș).

— I s-a mai reproșat P.N.T.C.D.-ului că a primit de la inceput securiști.

— Aici cred că a lucrat regionalismul unei ramuri a partidului, care a primit imediat după revoluție o grupare de foști funcționari de la Ministerul de Externe. Insă la ultimul Congres au fost eliminați. Acum nu mai sint. In doi ani de zile s-a produs o decantare a elementelor.

— Se mai spune că individualitatea P.N.T.C.D.-ului se datorează domnului Coposu și că fără domnul Coposu, partidul...

— Evident că este o personalitate de prim ordin. După mine, este primul om politic al României actuale.

— Credeți că P.U.N.R.-ul a fost anume creat ca să atragă o parte din electoratul partidului dumneavoastră ?

— P.U.N.R.-ul a mers pe linia exclusiv națională. Insă P.N.T.C.D. a evoluat spre un partid creștin-democrat și poate că asta este viitorul lui adevărat. E un lucru nou, modern, care ne integrează in Europa. P.N.T.C.D. a fost acceptat cu drepturi depline in Uniunea Europeană Creștin-Democrată. P.U.N.R.-ul va juca in continuare cartea etnică a pericolului maghiar. E un partid pur etnic, fără doctrină.

— Care sînt mișcările de extremă dreaptă din România ?

— De extremă dreaptă poate fi consi-

Grafică de MARIAN OCTAVIAN BICĂ

KOLUMBÁN GÁBOR — U.D.M.R.

O STRATEGIE CUNOSCUTĂ DIN TIMPUL DICTATURII

— Se simte in Cluj că există un nou primar și că acest primar aparține formațiunii PUNR ?

KOLUMBÁN GÁBOR : Se simte in anumite hotărîri care nu sînt de fapt hotărîri ale Consiliului, ci hotărîri personale ale lui, deci printr-un fel de conducere prin decrete.

— Există sau nu școli de limbă maghiară ? Primarul, d-l Funar, a spus că există doar școli românești in care învață și maghiarii.

K.G. : Asta este, de fapt, viziunea unora : că prin Legea Invățămintului sau prin Legea Guvernului care reglementează aceste probleme, nu s-au instituționalizat școli cu predare in limba maghiară. Dar astfel de școli există in județele Harghita și Covasna — și in altele. Anul trecut, in vară a fost in Cluj un scandal referitor la aceste școli și probabil că se va isca din nou după vacanță. In Cluj există două licee cu limba de predare maghiară, dar au și profesori români, iar unele materii (istoria, geografia) se predau in limba română. Constituțional, dreptul la invățămintul in limba maghiară este garantat, Legea invățămintului nu există incă, deci aceste licee funcționează, dar nu au un temei strict legal de existență. Nu se știe exact in atribuțiile cui intră de fapt organizarea acestor licee. Dacă sînt subordonate Ministerului Invățămintului, atunci puterea locală nu are drept de intervenție in această problemă. Dacă țin de autonomia locală a regiunii sau a localității respective, atunci intr-adevăr primarul are dreptul de a lua decizii in această privință. Problemele sînt foarte complicate, pentru că Guvernul emite hotărîri referitoare la licee care se aplică pe linia ierarhică a Ministerului Invățămintului. Dar clădirile in care funcționează aceste licee sînt in gestiunea și in administrația publică locală. Și atunci primarul spune că nu are spațiu suficient pentru a da posibilitatea fiecărui elev să invețe in limba maternă. Și pe această cale intervine de fapt in gestiunea internă a fiecărui liceu, inclusiv ale celor maghiare. Deci, sub pretextul că trebuie să garanteze invățămintul elevilor in limba română, vrea să introducă clase cu predare in limba română in clădirea unde funcționează liceele cu predare in limba maghiară. De fapt, vrea să refacă vechiul sistem de licee mixte, cum a fost și pe vremea dictaturii. Cu această strategie vrea să desființeze prima dată instituția, apoi chiar invățămintul cu limbă de predare maghiară (sau de altă naționalitate).

— De aceea desființează și firmele bilingve ?

K.G. : Exact. Inscripția arată că in clădirea respectivă este o instituție unde se predă in limba maghiară. Desființind această inscripție și făcînd o școală cu un număr oarecare, echivalează toate școlile și le pune sub jurisdicția lui. Metodă cunoscută din timpul dictaturii. Și acest fenomen de „déjà vu", ne arată că cei care tind să aplice această strategie sînt, de fapt, oamenii care au aplicat-o in timpul dictaturii. Sau continuatorii lor.

TELEVIZIUNEA A PARTICIPAT ȘI LA VOTAREA P.U.N.R. ÎN CLUJ

ION MUȘLEA — P.A.C.

editor al ziarului „Tribuna Ardealului"

— Se simte deja că există un nou primar in Cluj și că el aparține P.U.N.R.-ului ?

— Da. Există două aspecte ale acestei noi conduceri a primăriei. Din cîte știu, noul primar a luat măsuri drastice de reprimare și eliminare a funcționarilor corupți. Partea negativă ar fi faptul că incearcă să își confirme programul electoral și a emis o adresă către școlile ungurești și către bisericile ungurești din Cluj, in care cere inlăturarea inscripțiilor ungurești de pe firmele acestor instituții.

— Știți ceva despre faptul că Biserica Greco-Catolică și Biserica Ortodoxă sînt in Consiliul Municipal ?

— Surprinzătoare a fost trecerea șefului Bisericii Greco-Catolice din Cluj, d-l Langa, pe lista de potențiali consilieri județeni. In mod surprinzător, a acceptat să figureze ca independent pe lista făcută de P.U.N.R. Din cîte știu, d-l Funar a insistat, se pare că pină la urmă preotul Langa s-a arătat convins, regretînd in cele din urmă gestul său, dar neluînd măsuri in consecință.

CLUJUL DUPĂ ALEGERILE LOCALE

derată „Mișcarea pentru România" a lui Marian Munteanu. Aș zice o publicație foarte stranie. Gazeta de Vest... Cîtiți lozinca : „A fi legionar costă, iar a fi antilegionar se plătește". Cît timp se fac astfel de afirmații în România, vă dați seama că extrema dreaptă a început să se orienteze în direcția asta. Așa că noi suntem un foarte cuminte partid de centru.

— Cum se definește P.U.N.R.-ul aici, la dumneavoastră ?

— **Eu îl văd ca un partid de importanță locală. În nici un caz P.U.N.R. nu se va realiza pe întreaga suprafață a țării, cu această idee a primejdiei maghiare. El are o rezonanță mai mare în regiunea care a fost cedată. Treptat lucrurile acestea se vor resorbi, pentru că nu e posibil să credem într-o agresiune maghiară. Uitați-vă, noi sîntem aici elementul românesc, elementul majoritar. Grupări minoritare extremiste probabil există și la unguri : așa cum există** România Mare, **de ce n-ar fi și** Coroana Sfîntului Ștefan a Ungariei Mari ? **Din cauza acestor isterii traumatizante, a unei memorii nerelaxate și (cred eu) a lipsei de progres substanțial al spiritului democratic se petrec astfel de fenomene. În momentul cînd îți deplasezi atenția pe cetățean, cu drepturi și datorii, nu pe origini, atunci criteriul de valoare se schimbă. Dar conștiința democratică în România nu e foarte avansată. Cîtă vreme se merge pe cinicism, pe stat închis, unitar, pe ortodoxie fundamentalistă, pe excluderea altor confesiuni, se creează astfel de situații nedorite. De pildă, în Cluj, Biserica Unită face de 2 ani slujbe în aer liber. Ea a avut 3 biserici în Cluj și nu se restituie nici măcar una. Conflictul nu este între Biserica Unită și Biserica Ortodoxă, ci între Biserica Unită și statul comunist care i-a confiscat niște proprietăți. Aici este o chestie de restituire de proprietăți. Aici este o chestie de restituire de proprietăți. Biserica Ortodoxă a dat biserici la Timișoara și Lugoj, datorită înțelepciunii și simțului politic și larg democrat al mitropolitului Corneanu — un adevărat cărturar.**

— În ce fel se poate observa în Cluj că există un nou primar ?

— **Nu se vede absolut deloc. Se vede însă o intensificare a amenințărilor și atacurilor pe care dl. Funar le îndreaptă nu numai spre presa independentă** (Tribuna Ardealului), **de pildă, pe motiv că publicăm și maghiari, dar și împotriva U.D.M.R.-ului, acuzîndu-l că deține un sediu de 22 camere (ceea ce este fals). Cu insinuarea că P.U.N.R.-ul îi va evacua din sediu și că va lua și măsuri împotriva firmelor bilingve. Deci, iată ce a adus P.U.N.R. și noul său primar în Cluj : o tensionare a atmosferei. Chiar dacă în ora actuală se mențin totul numai verbal. Dar vorbele se răspîndesc, se amplifică și creează o stare de tensiune.**

Grafică de MARIAN OCTAVIAN BICĂ

— Cum explicați faptul că la Cluj P.U.N.R. a cîștigat alegerile ?

— **F.S.N. era conștient că va pierde. Și în al doilea tur de scrutin, F.S.N.-ul, care își făcuse o propagandă desăvîrșită împotriva P.U.N.R.-ului (îl atacase aproape la fel de tare cum atacase Convenția Democratică), a făcut o totală întoarcere. Dar alianța F.S.N. — P.U.N.R. nu era suficientă, și cartea nu era jucată. Cartea a fost jucată în momentul cînd televiziunea a dat publicității cu foarte mare și bine calculată întîrziere acea declarație nenorocită a ministrului apărării din Ungaria. În ziua precedentă alegerilor din turul doi s-a bătut monedă pe această declarație.**

— Deci inclusiv domnul Adrian Năstase a contribuit la această victorie a P.U.N.R.

— **Da, incontestabil. Hotărîtoare au fost 7000 de voturi. Înfrîngerea C. D. este reală, dar a realiza un scor de 47,5% într-o alegere nu înseamnă că ești un învins. Sau, în orice caz, ai fi cu fruntea sus.**

— Campania P.U.N.R.-ului a fost agresivă ?

— **A știut să-și facă propagandă, mizînd pe reflexele naționaliste și pe anumite temeri ale clujenilor față de o așa-zisă amenințare ungurească, pe traumatismele existente încă ale vechii ocupații ungurești din Ardealul de nord. Iar agresivitatea P.U.N.R.-ului, după părerea mea, a apărut dintr-o sferă „ocultă" care a dus la intervenția generalului Keller în campania electorală. Conflictul Keller — Lilin a fost deschis prin schimburi de replici destul de dure, dar cel care a alocat a fost generalul Keller, care avea antecedente grave din perioada decembrie '89, cînd, înainte de adunarea de la Alba Iulia, amenințase că va deschide focul împotriva mulțimilor. Deci, generalul Keller dă dovadă de o consecvență extraordinară în a interveni în domenii și în direcții în care armata nu are ce căuta : în politică. Ne-a fost frică de un vot masiv al armatei pro-P.U.N.R. și F.S.N. Dar, din cîte știm, el nu a avut loc.**

— Deci, care a fost electoratul P.U.N.R.-ului ? Mediul universitar, cărula îi aparține actualul primar ?

— **Clujul vechi a votat Convenția. Balanța în favoarea P.U.N.R.-ului s-a înclinat-o voturile cartierelor noi (Mănăștur, Mărăști). Se pot face aici speculații despre o lipsă de conștiință sau de cultură politică, oamenii de aici sînt mai impresionabili, asupra lor declarația ministrului ungur, bine speculată de P.U.N.R., a avut un rol decisiv. La primul tur de scrutin, absenteismul a fost foarte ridicat. Pînă la ora 3, cînd s-au anunțat fraudele maghiarilor de la Satu Mare și cînd mii de oameni din Mănăștur, care nu aveau de gînd să voteze, au plecat la vot. Este, ca urmare, un gest civic să votezi : dar ei au votat sub imperiul unei informații care, în cele din urmă, s-a dovedit a fi falsă. Declarația a fost făcută prin televiziune, deci televiziunea s-a implicat și ea la votul de la Cluj.**

— Și alianța cu U.D.M.R.-ul cum s-a prezentat la aceste alegeri ?

— **Alianța cu U.D.M.R.-ul a fost corectă. Dacă au fost greșeli, ele au fost de genul unei nedespărțiri suficiente de U.D.M.R. Pînă-acă, bineînțeles, toată lumea era conștientă că dacă mergi cu U.D.M.R., ești pierdut din anumite puncte de vedere, cîștigînd pe alt plan, pe alt tablou. Or, s-au făcut greșeli și din partea Convenției și din partea U.D.M.R.-ului, crezîndu-se la un moment dat impresia că U.D.M.R.-ul merge pe liste comune cu C. D. chiar și la consilieri. A fost o greșeală de afișaj, poate și speculată de presa opusă. Însă este foarte stupid să ajungi să te disculpi în campania electorală.**

— Atunci ce mai înseamnă să rămînă C.D. și U.D.M.R. împreună ?

— **Obiectivele sînt aceleași. Ungurii nu au propus primar, sprijinindu-l în foarte mare măsură pe candidatul Convenției Democratice. Au cerut ca acolo unde au ei candidați să aibă o șansă reală, să fie sprijiniți. Se pare că au fost sprijiniți, însă nu în aceeași măsură în care ei au sprijinit Convenția. Au fost loiali, pînă la a face anumite greșeli și a pierde anumite voturi. Au votat din loialitate două semne simultan, anulînd niște mii de buletine. Bine, e destul de greu să lămurești o populație...**

— Aveți o strategie complicată de a fi împreună.

— **Da, e foarte complicată și o să fie și mai complicată din cauza jocurilor liberale. U.D.M.R.-ul are un net avantaj, cunoscînd numărul de maghiari din zonă, pe cînd pentru noi este foarte grea defalcarea pe partide ale Convenției. Nimeni nu știe de fapt cîți au votat pentru P.A.C., cîți pentru liberali, cîți pentru țărăniști. Știm cîți au votat Convenția, știm cîți au votat pentru P.U.N.R., pentru U.D.M.R., pentru F.S.N. Și mai avem o singură informație — P.N.L. a mers în cîteva zone din județ separat și a culeș 700 de voturi pe tot județul — ceea ce este catastrofal. Deci însă o dată apare imaginea Convenției ca un polarizator de voturi.**

— Care ar fi datele alegerilor dacă ar sta în puterea dumneavoastră să decideți?

— **În iunie. Separat cele generale de cele prezidențiale. Cred că oamenii C. D. vor fi mai buni, mai convingători și se vor pune cu totul alte probleme pentru Parlament decît pentru alegerile locale. Sper că elementul naționalist va trece pe un plan secundar datorită personalităților propuse pe liste.**

— Care este situația F.S.N. în Cluj ?

— **Unul din cazurile celebre ale Clujului este Ion Aurel Stoica. A fost mîna dreaptă a lui Iliescu la U.T.C. în momentul cînd Iliescu era ministrul Tineretului și secretar general al U.T.C.-ului. În 21 decembrie se afla în Combinatul de Utilaj Greu din Cluj trimis de către Comitetul județean de partid. Și a stat acolo închis cu Mihai Pelteanu, viitorul primar al Clujului, care a încercat în repetate rînduri să oprească ieșirea muncitorilor din combinat. Nu numai în combinat, ci și pe stradă cu oamenii miliției și ai Securității. În 22, în urma manifestanților de stradă, s-a ocupat Consiliul județean de partid, iar după cîteva zile I. A Stoica a fost rechemat pentru a arăta semenilor cum funcționează un județ** (răspunsese de secția economică și cunoștea pîrghiile). **Într-o săptămînă a fost chemat la București, se pare că de către Iliescu. Și de atunci ascensiunea lui a fost continuă, permanentă. Acel a basculat în aripa Roman. Local F.S.N.-ul este reprezentat de prefectul Grigore Zane, fost profesor de marxism la Universitate, reprezentînd aripa Secăreș un Viitor pentru România.**

Cluj, 9 aprilie 1992

Grupaj realizat de
GABRIELA ADAMEȘTEANU

SZŐCS GEZA

VOM SPRIJINI ORICE COALIȚIE DEMOCRATĂ

Și Szőcs Géza este unul dintre numele pe care literatura de calitate scrisă în România le-a dăruit spațiului politic românesc. Și la el funcționează chemarea literaturii, întotdeauna în relație cu dezamăgirile inerente vieții politice (mai ales a noastră).

— Ce ne puteți spune despre experiența alegerilor locale ?

— Concluzia aproape unanimă este că votul etnic l-a înlocuit pe cel politic în Transilvania (sau în Transilvania de nord). Întrebarea este dacă s-ar fi putut ajunge la rezultate mai favorabile democrației printr-o altă strategie, sau prin alte principii de cooperare (sau de necooperare). Sînt anumite considerente conform cărora chiar dacă avem exemple negative (în sensul că democrația nu s-a putut exprima sau că nu am putut ajuta democrația posibilă să devină o democrație reală), totuși balanța totală a acestei cooperări este foarte favorabilă. Și cred că acest lucru este hotărîtor. Ce nu este hotărîtor, ceea ce a rămas (sper că numai ca un detaliu neplăcut) este că uneori, în unele localități, alegătorii noștri au avut impresia că ei figurează numai statistic : adică pe post de figuranți. În mod concret, s-a considerat că e nevoie de voturile noastre, dar cîteodată am avut impresia că nu este la fel de nevoie de candidații noștri, de participarea noastră mai accentuată. Noi am avut candidați pe listele Convenției, dar eu mă-am referit la cazurile cînd aproximativ 40% din populația unui oraș este etnic maghiară și totuși candidatul nostru nu a fost acceptat pe motiv că electoratul român nu va vota un ungur (chiar dacă acest ungur va fi sprijinit în mod oficial de C.D.). Asta s-a întîmplat, de fapt, și la Oradea. Dar, după părerea noastră cooperarea a fost fructuoasă și este singura posibilă. Dar, dacă din cauza partidului nostru se ivesc anumite tensiuni noi, putem alege și o altă strategie — pe cea a candidaturii absolut separate. În mod hotărît, noi vom sprijini orice coaliție democratică, chiar dacă nu vom participa în guvern. O garantez. Anticipe jodifecent de cei care va fi candidatul nostru de către Convenție pentru președinție, noi îl vom sprijini (facem o a doua paranteză : să nu fie d-l Cămpeanu).

— Rămîneți la ideea de a părăsi viața politică ?

— Există un fenomen și de uzură și de diplomație : compromis și dezavuat, eu am fost prezentat în ochii societății românești ca un extremist, ca un naționalist sovin. Crez că nu sînt. Din păcate (deoarece sînt și poeți) a fost compromisă o posibilă punte între cele două culturi. Pentru că opera artiștilor este o posibilitate de apropiere între două etnii, între două popoare. Și, din păcate, această operă scrisă de mine, care ar fi putut servi la această apropiere, a fost pentru o vreme compromisă din cauză că eu nu mai sînt privit ca un poet, ci ca un sovin. Deci (dat fiind această situație), chiar pentru U.D.M.R. va fi poate mai ușor ca în această perioadă să nu fie exclusă de către o personalitate considerată extremistă. Bineînțeles că peste 3—4 luni și noua conducere a U.D.M.R.-ului va apare în această postură — ca extremistă. Dar poate pînă atunci va trece suficient timp pentru ca societatea românească să înțeleagă că un conducător al U.D.M.R.-ului nu este neapărat sovin sau extremist.

— Credeți că într-adevăr unele declarații ale dumneavoastră au avut o ușoară ambiguitate ?

— Nu, în mod sigur că nu au avut. Dar s-au interpretat în mod foarte inventiv — tendențios, indiferent de ce am spus. De exemplu, odată am făcut o referire la Ungaria de Est ; imediat expresia a fost interpretată că aș vorbi despre Transilvania. Ungaria de Est este un termen foarte folosit pentru părțile de Est ale Ungariei. Totuși, în mai multe articole, această expresie a fost interpretată ca „Szőcs vorbește despre Transilvania ca despre Ungaria de Est". Și, mai de exemplu asemănătoare. Eu nu am fost niciodată ambiguu, nu am fost niciodată confuz. Și, dacă analizăm de fapt orice discurs în mod public, orice interviu, orice declarație a mea, cred că putem constata acest lucru. Nu demult am fost la Strasbourg, am vorbit despre situația politică din România, despre situația noastră și iarăși am apărut ca un extremist, otrăvind bunele relații dintre cele două naționalități. Eu nu presupun că acest text să fie publicat și analizat.

— Cu ce vă arăta U.D.M.R.-ul dacă și dumneavoastră, și d-l Domokos Geza veți renunța la o funcție de conducere ?

— Eu doresc să servesc mai departe cu ceea ce pot și pentru asta nu trebuie să fiu în funcție de conducere. Dacă am o influență și un anume prestigiu, le voi avea și fără funcții. Noi sperăm că vom putea crea o structură nouă, care să funcționeze avînd la bază principiul colectivității. Deci, poate că nu vom avea personalități foarte accentuate în perioada ce urmează, dar poate că această perioadă va fi favorabilă unor conducători de tip manageri, tehnicieni care pot lucra între ei. Și dacă va fi încă nevoie de politicieni, să zic așa — de personalități accentuate —, sau dacă se va considera că prezența mea este absolut necesară, peste un an, doi, stau cu cînd, poate că mă voi răzgîndi. Dar eu m-am lăsat influențat, atras de către o exigență exprimată față de mine. Pentru că, de fapt, nu am avut niciodată asemenea ambiții politice.

ADRIAN NICULESCU

DACĂ S-AR ÎNTOARCE COROANA LA BUCUREȘTI

În România post-revoluționară, dezbaterea în jurul monarhiei nu este nouă. Contrar unei prejudecăți răspândite, tocmai clasele progresiste și cele mai conștiente au fost acum cele care au militat mai hotărît pentru rege : tinerii, studenții, aderenții Alianței Civice sau ai „partidelor istorice", adică acelea care încă din secolul trecut au creat națiunea română : liberalii, național-țărăniștii, social-democrații. În general, toți cei care au ceva cunoștințe de istorie. Lor vin să li se adauge acum, însă, și muncitorii.

Nu țăranii sînt cei mai fervenți pro-monarhici din România — cum s-ar putea gîndi dacă ar fi să dăm crezare unei înrădăcinate convingeri, pe cît de false, pe atît de superficiale. Dimpotrivă, „conservatorismul" lor trebuie înțeles în sensul cel mai rău al cuvîntului. Este vorba despre un comportament sociologic care ținteste să păstreze numai condiția imediat precedentă. În cazul de față, CAP-ul. Sînt mereu în urmă cu o fază.

Evident, pentru toate aceste națiuni, cauza monarhică română nu are nimic de-a face cu paseismul, cu reacționarismul sau cu nostalgia. Pe de altă parte, însuși termenul de „monarhist", socotit prea reductiv și marcat, este evitat, preferîndu-i-se expresia mai neutră, dar mai exactă de „favorabil monarhiei". Dimpotrivă, după părerea noastră, problema revenirii la monarhie este, înainte de toate, o chestiune de pragmatism și de dreptate elementară.

Mulți își amintesc originile clar progresiste ale monarhiei române care își găsește rădăcinile în gîndirea liberală a revoluției de la 1848 și s-a instaurat, tocmai în aplicarea acestor principii, optsprezece ani mai tîrziu.

Se pornește și de la convingerea că monarhia constituțională este o categorie perfect compatibilă cu toate sensibilitățile politice, de la stînga la dreapta. Toate exemplele internaționale o demonstrează : Anglia, Țările Nordice, Spania, Olanda, Japonia etc. Nu întîmplător sînt țări deosebit de avansate pe tărîm social și economic. Și, să nu uităm, nici o monarhie nu cunoaște, astăzi, un regim dictatorial. Multe republici sînt, în schimb, dictaturi. Acuzația de anacronism este, deci, neîntemeiată... E drept, mai sînt și unii care, din ignoranță sau din rea-credință, mai confundă încă monarhia constituțională contemporană cu monarhia absolută din Evul Mediu. Este cazul d-lui Iliescu. Dar aceasta este o cu totul altă problemă...

Cum am văzut, pentru unii este vorba de o opțiune ținînd de pragmatism, pentru alții de curățenie morală, pentru a avea și noi, cei puțin la vîrf, un spațiu de puritate și de non-contaminare cu vechiul regim, așa cum Cehoslovacia îl are pe Havel sau Polonia pe Walesa, premisă indispensabilă pentru reînsănătoșirea morală a Statului, după mai bine de 40 de ani de comunism. Mai sînt și cei care, pe bună dreptate, subliniază rolul regelui ca garant al păcii sociale și al concordiei civile într-o țară frămîntată ca România, pentru a însoți, după exemplul Spaniei, tranziția către o democrație consolidată. Regele, deci, ca factor de echilibru și de stabilitate.

În fine, regele constituie și cea mai puternică garanție de ne-întoarcere la trecutul regim. Este o formă de asigurare de care mulți, în România, justificat sau nu, par a avea nevoie. Într-adevăr, mai sînt dintre aceia care, traumatizați de cel mai crunt model comunist din Europa, nu reușesc să realizeze că regimul precedent a luat — cu adevărat — sfîrșit. Greșelile actualei puteri din România nu fac altceva decît să mărească consensul pentru monarhie. S-a văzut aceasta și cu ocazia lamentabilelor interdicții puse celor două tentative ale regelui de a-și vizita țara, la Paștele și respectiv la Crăciunul 1990.

Este o certitudine faptul că, în România, tipul de regim comunist „definitiv" instalat la putere pe 30 decembrie 1947, prin abdicarea forțată a regelui Mihai (urmată de proclamarea „Republicii Populare" devenită din 1966, Republică Socialistă") s-a prăbușit la 22 decembrie 1989, odată cu victoria Revoluției. De aici o serie de concluzii :

În România, republica s-a născut cu pistolul, și nu ca rezultat al unui referendum popular (de tipul Italiei, la 2 iunie 1947 sau al Greciei, în 1975, ori printr-o revoluție autentică (ca Revoluția franceză sau Revoluția rusă, cea adevărată — și democratică ! — din Februarie, care a abolit monarhia Romanovilor : în ambele cazuri era vorba însă de monarhii absolutiste sau aproape). Evident, procesul care a dus la instaurarea unui guvern comunist la București, prin presiunea tancurilor rusești, și sub ocupația Armatei Roșii, nu poate fi numită o revoluție legitimă, chiar dacă aceasta a fost teza istoriografiei oficiale. În plus, născută fiind comunistă, deci impură, însăși ideea de republică e asociată, în imaginarul colectiv, de regimul trecut. Spre deosebire de țări ca Franța, Italia, Polonia sau Cehoslovacia, România nu a cunoscut niciodată sistemul republican democratic.

Dincolo de personalitatea sa, în favoarea regelui Mihai joacă o serie de elemente : faptul de a fi fost el însuși, timp de zece ani, rege (dintre care șapte ca adult, din 1940 pînă în '47), faptul de a fi „făcut istorie" efectiv și cu mult curaj ; faptul de a fi cunoscut drept un adversar hotărît al oricăror forme de totalitarism, prin a se fi opus lui Hitler, dar și lui Stalin și „prietenilor" lor interni ; faptul de a avea prestigiul celui care a mai restabilit o dată democrația, cum a făcut-o el, în 1944. În plus, toți îi recunosc, poate principalul său merit, acela de a fi „amortizat" și înțărușat cu aproape patru ani prăbușirea totală a țării în mîinile comuniștilor. Popularitatea sa, din cauze sentimentale sau politice, era imensă. A fost cel mai redutabil obstacol în calea rușilor și a comuniștilor. De aceea a căzut ultimul. El este, printre altele, și cel din urmă șef de stat încă în viață din timpul celui de al doilea război mondial, fiind distins cu cele mai înalte decorații aliate, inclusiv ordinul suprem sovietic Pobeda. Într-o viață de o modestie exemplară, dusă în exil, nu a încetat nici o clipă să lupte pentru cauza libertății în România.

Reintronarea sa ar reprezenta și mult așteptata atestare a revenirii definitive la legalitate precum și restabilirea unui „statu-quo ante" (condiție indispensabilă pentru a construi cu seninătate ceva nou), adică de cînd a fost părăsit drumul cel drept pentru a se împinge țara la aventura — de care se face vinovat regimul roșu — pe tărîmul arbitrariului.

Iată argumentele pentru care, din punct de vedere strict juridic, se poate afirma în mod legitim că, din 1947 și pînă astăzi, România nu a încetat niciodată să fie altceva decît o monarhie constituțională, că proclamarea republicii nu a fost validă și că actul de abdicare a regelui Mihai (pe care l-a denunțat imediat ce a ajuns în Lumea Liberă, ca fiindu-i smuls prin violență) este nul.

Ar fi fost, deci, absolut drept și natural ca România să se fi întors încă de la 22 decembrie 1989 și de facto la situația care era deja de jure, adică la monarhia constituțională, cu regele Mihai ca suveran. Revenirea sa din exil trebuia imediat cerută ca ceva normal, ca însăși revenirea la normalitate. La urma urmelor, totuși, avusese loc o Revoluție, nu o banală „rotire de cadre". Fără îndoială, ar fi fost lucrul cel mai logic și mai de bun simț. În mod asemănător ar fi trebuit să se procedeze și cu Constituția democratică din 1923, înlocuită de regimul comunist în aprilie 1948 cu o constituție comunistă (care, după aceea, a cunoscut cîteva variante în 1952, 1966 și 1974). Numai că, pe moment, prinși de euforie, prea puțini au sesizat acest aspect..

În momentul Revoluției, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989 s-a schițat numai cîte ceva din toate acestea. Chiar dacă foarte limitate, mișcările în această direcție nu rămîn totuși mai puțin semnificative. Intuind, probabil, ilegitimitatea de fond a republicii, așa cum fusese instaurată ea în România, și neștiind încă ce curs vor lua evenimentele, noul guvern provizoriu, prin glasul d-lui Iliescu însuși, a anunțat, în mod sibilinic, la televiziune că : „de astăzi înainte numele dragei noastre patrii nu va mai fi nici «republică» și nici, cu atît mai puțin, «socialistă», ci numai «România»". Dispută nominalistică ! Este un gest care se putea clar interpreta ca o implicită abolire a republicii. Fapt este că, de atunci, în documentele oficiale, România nu mai apare ca „republică" (în comparație cu vecinele sale ex-comuniste care au abandonat adjectivele „socialist" sau „popular" dar au păstrat „republica" : Bulgaria, Ungaria, Polonia etc.), ci simplu, ca „România", fără alte precizări. A fi un stat fără o conotație politică în nume (republică, regat, confederație etc.), ei doar cu o noțiune geografică, este o situație extrem de rară în lume, dar ea adesea pare a scăpa atenției unor superficiali observatori străini, cînd imperturbabili vorbesc despre o fantomatică „republică a României". Dimpotrivă, numeroși români interpretează denumirea oficială a Statului tocmai ca pe o acceptare implicită a faptului că problema formei de stat rămîne deschisă.

Prestigiul monarhiei în România derivă din faptul că cei 81 de ani cît s-au menținut Hohenzollernii pe tron (din 1866 și pînă în 1947) au lăsat amintirea unor ani de progres, de prosperitate și de bunăstare, de libertate și democrație, în contrast izbitor cu ultimele decenii de satrapie comunistă. Aceia au fost și anii decisivi ai formării națiunii moderne, marcați de evenimente fundamentale precum independența națională (1877), proclamarea regatului (1881) — ceea ce i-a adus României deplina egalitate în drepturi cu celelalte state din concertul națiunilor libere, victoria în primul război mondial, corelată cu desăvîrșirea unității naționale (1918), sufragiu universal (1919), reforma agrară (1923), dezvoltarea economică și culturală impetuoasă în anii dintre cele două războaie etc.

Cu toate imperfecțiunile ei, România de după primul război a fost, împreună cu Cehoslovacia, unica democrație în Est. Într-adevăr, în timp ce în Bulgaria democrația a fost sufocată încă din 1923, în Ungaria era Horthy, iar în Polonia, din 1926, Pilsudski, în România democrația s-a putut menține pînă în 1938, ca apoi să revină, pentru o scurtă perioadă, din 1944 pînă în 1948, restabilită, cum am văzut, tocmai prin acțiunea regelui Mihai. În plus, era și cea mai solidă dinastie din regiune, fără comparație cu unele cazuri de „operetă"..

Dreptul la tron al regelui Mihai este, fără îndoială, și cel mai bine întemeiat din toată țările foste comuniste din Europa. În Bulgaria, ultimul țar, Simeon, a domnit numai copil, de la șase la nouă ani și cel puțin formal, s-a făcut un referendum pentru republică în 1946, chiar dacă, în mod evident, rezultatele au fost falsificate. În Iugoslavia, Petru II, ultimul rege, a domnit și el numai ca adolescent : ultimii ani ai monarhiei i-a trăit în exil, la Londra, fără a avea un impact real asupra societății iugoslave care, în schimb, din acea perioadă, păstrează foarte vii imaginile războiului de partizani al lui Tito. În Albania, Leka, actualul pretendent, este fiul ultimului și unicului autoproclamat rege, Zogu, la rîndul său suveranul unui Stat fără nici un fel de tradiție monarhică. Leka, personaj controversat, a petrecut în țara sa numai primele trei zile din viață, Polonia și Cehoslovacia au fost de la bun început republici, în timp ce Ungaria a fost o regență fără rege... Nimic comparabil cu cazul și cu viața regelui Mihai, care a lăsat o urmă pozitivă asupra realității românești.

România modernă s-a făurit în strînsă simbioză cu familia sa regală, care a știut repede să-și cucerească încrederea și dragostea românilor. După cum am văzut, rădăcinile monarhiei române au fost net progresiste și își au originea în însăși revoluția din 1848 care a avut ca vîrf extrem, către est, Principatele Române. Tocmai în aplicarea principiilor revoluției a fost elaborat conceptul „principelui străin ales din casele (domnitoare) europene". Avantajele aveau să se dovedească remarcabile și toate obiectivele au fost îndeplinite cu punctualitate : garanția că suveranul se va situa super partes, că, în sfîrșit, Coroana va putea scăpa din mîna aristocrațiilor locali (boierii), adesea foarte reacționari, și că familiile acestora nu se vor mai înjunghia reciproc pentru tron. Însă aspectul cel mai important era ca respectiva „casă domnitoare europeană" și-ar fi pus „pro facto" în slujba noului și plăpîndului Stat abia născut tot prestigiul ei secular, ajutîndu-l în debutul său pe scena internațională și întărindu-i instituțiile. În plus, pentru ca nimeni să nu se poată lăuda că este „rudă" cu domnitorul, a fost instituit un fel de regim de apartheid pentru Casa Regală : membrii săi nu aveau dreptul să se căsătorească cu persoane din România (sub pedeapsa pierderii titlului), existînd obligativitatea ca ei să își în căsătorie numai egali în grad, aleși din străinătate. O regulă extrem de crudă care a provocat nu puține drame. De asemenea, legea interzicea în mod expres regelui ereditar unei nobilimi — încă o dovadă a vederilor înaintate și nicidecum reacționare ale celor care au instaurat monarhia constituțională în România. Să nu uităm că Al. I. Cuza a fost ales domn doar pentru atingerea unui scop anume (Unirea), în circumstanțe excepționale și, în mod tacit, numai pentru o perioadă de 7 ani, la fel ca toți domnitorii români din perioada 1821—1856. El era perfect conștient că trebuia să se retragă (v. discursul Tronului din toamna lui 1865, din Adunarea Legislativă, la deschiderea anului parlamentar 1865—1866) și că retragerea trebuia făcută în favoarea unui „prinț străin". Exilînd sau intenționînd să o facă (termenul legal era 24 ianuarie 1866), în cele din urmă a intervenit „monstruoasa coaliție" la 11 februarie. Aceasta era compusă, după cum îi spune și numele nu din „monștri" ci din forțe antitetice : conservatori și liberal-radicali.

Întreg proiectul ambițios al revoluționarilor de la 1848 s-a realizat, punct cu punct, odată cu aducerea pe tron a familiei regale. Succesul lui i-a demonstrat justețea dar și clarviziunea extraordinară a celor care l-au imaginat, creatorii României moderne. Chiar și înainte de sfîrșitul secolului trecut, micul regat era deja un Stat consolidat, cu legi și instituții puternice, întocmai precum l-au visat vizionarii protagoniști ai acelei irepetabile generații a „Risorgimento-ului" românesc, pașoptiștii. Timp de o sută de ani, de la 1848 la 1948, această țară a fost o liberă democrație, cu legi și obiceiuri pe deplin demne de un Stat de drept european și care, consolidîndu-se, au și apucat, în decurs de două-trei generații, să devină autentice tradiții.

Au trebuit să treacă aproape douăzeci de ani pentru a se pune în practică planurile de la '48 asupra monarhiei constituționale, reafirmate de primele două parlamente române („Divanele ad-hoc") alese liber (și reprezentanți ai țăranilor care și-au avut deputații lor : un fapt de avangardă la acea vreme, în 1857). După unirea dintre Moldova și Țara Românească de la 1859, înfăptuită de un revoluționar ales principe pe șapte ani, Alexandru Ioan Cuza, a venit și momentul alegerii „principelui străin". A fost o alegere îndelung meditată. La sugestia lui Napoleon III, adevăratul „naș" al României — după o tentativă eșuată cu Filip de Flandra —, a fost ales, de către aceeași majoritate radicală care a elaborat și Constituția, Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (1839—1914), din ramura catolică a familiei domnitoare din Prusia. Un plebiscit a ratificat această alegere. Carol era „vărul german" al lui Napoleon al III-lea, dat fiind că bunica sa din partea mamei era o Murat. Așa s-a făcut că în una și aceeași persoană, noul principe (rege din 1881) să întruchipeze cele două principale puteri care, la congresul de la Paris (1856—1858) au favorizat cel mai mult nașterea Statului unitar român : Franța și Prusia.

Domnia noului Principe — un om sobru și auster — a durat 48 de ani. A lăsat amintirea unui model de înțelepciune, de ponderare și de bună administrare (chiar dacă nu a învățat niciodată să vorbească bine românește) iar la moartea lui, Statul se va găsi definitiv structurat, la un nivel absolut european.

Astfel se explică prezența „caselor germane" în România, inițial străine, prin voința națiunii, cei patru regi (dintre care ultimii doi născuți și crescuți în țară). Ca-

(Continuare în pag. 13)

ŞTEFAN AUGUSTIN DOINAŞ

ÎNTÎLNIREA CU ISTORIA

Ziua intîia a Sfintelor Paşti a fost o mare sărbătoare pentru toată ţara şi, îndeosebi, pentru bucureşteni. Suprapunîndu-se istoriei simbolice, spirituale, a evenimentelor religioase, istoria pămînteană a dat o semnificaţie laică deosebită acestui mare praznic, datorită vizitei în ţară a Regelui Mihai I şi a Reginei Ana. Venind cu un avion special de la Suceava şi Putna, unde fusese invitat de Preasfinţitul Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, înaltele persoane regale au descins în Bucureşti în jurul orei 11 şi jumătate.

Am avut deosebitul privilegiu de a mă număra printre oamenii de cultură care i-au întîmpinat pe distinşii oaspeţi la aeroportul din Otopeni. Un timp splendid, o atmosferă febrilă ca în pragul unui eveniment de seamă, cîteva sute de oameni entuziaşti, foarte mulţi dintre ei tineri, o numeroasă echipă de reporteri şi fotoreporteri de presă şi televiziune – toate acestea au dat strălucire aparte momentului. Pentru mine acest moment avea o întreită semnificaţie : o aniversare, o sărbătorire a Învierii Domnului şi o întîlnire cu Regele.

A întîlni un rege nu constituie un moment banal şi firesc decît atunci cînd acel monarh se află efectiv în fruntea ţării lui, în fruntea poporului său, domnind – graţie investiturii sale – peste treburile publice, cu grijă, cu iubirea şi cu înţelepciunea unui părinte. Dar cînd un rege revine în ţara sa, la poporul său, numai pentru 3 zile şi într-o vizită strict particulară, după o absenţă de 45 de ani, şi în împrejurările de astăzi ale României post-revoluţionare –, în acest caz, întîlnirea cu regele devine istorică. Şi nu vorbesc la figurat. Nu : prin „istorică" înţeleg, în acest context, faptul că o asemenea vizită reînnoadă o istorie a României ; faptul că o atare vizită reface legătura cu adevărata noastră istorie, efectuînd un salt peste cei 45 de ani de simulacru de istorie. Căci, în momentele în care un popor nu-şi decide el singur soarta sa, conform motivaţiei sale istorice şi în funcţie de idealurile sale fireşti, fidele ethosului său, istoria sa nu poate să fie decît parodie de istorie : o demonică parodie, în pofida mizeriei, penibilului şi tragismului ei.

Regele Mihai I a descins în Capitală aureolat de aburul istoric al Sucevei şi Putnei, locurile cărora le-a dat strălucire voievodală şi har creştinesc Ştefan cel Mare. Petrecînd noaptea de Înviere în unul din lăcaşurile ridicate de marele nostru voievod, Regele a venit la noi ca un adevărat cavaler al unei adevărate istorii.

Mi-am aprins luminarea de Paşti de la luminarea Majestăţii Sale, pe care i-o întinsese, odată cu piinea şi sarea tradiţionale, dar şi cu ouăle şi cozonacul de Paşti, inimosul părinte Justin de la biserica Stavropoleos. Am avut cinstea de a strînge mîna Regelui şi de a-i ura bun venit.

Îl vedeam pentru prima oară atît de aproape. Imaginea regală de astăzi se suprapunea, în amintire, chipului regesc, frumos şi tînăr, pe care-l avea suveranul în anii '40. Acum, Majestatea Sa este acelaşi om înalt şi drept, avînd o ţinută impunătoare tocmai prin firescul ei. Strîngerea de mînă a fost bărbătească şi simplă. Pe obrazul acum brăzdat de timp şi de evenimente, sculptat puternic, trăsăturile au linişte şi nobleţe. Faţă aproape imobilă, pe care abia se schiţează din cînd în cînd un surîs. Ochii vii privesc cu blîndeţe, deşi fermi. De la un asemenea suveran nu te poţi aştepta la risipă de cuvinte, nici la profuziune de gesturi. O cumpănă interioară îi guvernează întreaga atitudine. De altfel, cred că era la fel de emoţionat ca şi noi, cei din jur. Asaltul reporterilor şi al flash-urilor l-a lăsat indiferent : Regele nostru ştia că nu are nevoie să-şi cucerească acum popularitatea.

Intrarea în Capitală a avut un scurt moment penibil. În apropiere de Băneasa, convoiul de maşini, precedat de un vehicul al poliţiei, a fost deviat spre stînga, spre Şoseaua Nordului. Deruta n-a durat însă mult : şirul maşinilor a fost dirijat din nou pe şoseaua principală. De ce această încercare de deturnare a alaiului ? S-ar părea că cineva ar fi avut intenţia de a împiedica acest convoi să ajungă la Arcul de Triumf. De fapt, acolo, mii de oameni – înşiraţi de o parte şi de alta a drumului – l-au întîmpinat cu steaguri avînd la mijloc stema regală, cu uşale, cu strigăte de bucurie. E bine că s-a revenit la timp asupra unei decizii pripite, pe cît de meschine, pe atît de deşarte. Flancat de mii de oameni, convoiul a ajuns destul de greu pînă la Piaţa Romană. De acolo mai departe, înaintarea s-a făcut la pas, cu un lung popas în Piaţa Universităţii, pînă la biserica Sfîntul Gheorghe, unde suveranul a asistat la A doua slujbă a Învierii, şi s-a recules în faţa jertfei creştineşti a Brâncovenilor.

La întîlnirea de după-amiază, începînd de la orele 18, de la hotelul Continental, înconjurat de alte mii de manifestanţi, s-au perindat prin faţa Majestăţii Sale scriitori, istorici, artişti, ziarişti, oameni politici şi alte categorii de intelectuali –, spirite care îşi pun speranţele într-o renaştere morală, politică şi socială a României. Am avut din nou ocazia să spun Regelui semnificaţia pe care ne-o inculcă vizita sa în ţară. Cînd am încheiat cu cuvintele „Vă aşteptăm, Sire, să ne redaţi istoria adevărată !", Majestatea Sa mi-a răspuns simplu, cu o emoţie conţinută : „Aceasta dorim şi Noi".

În acest timp, în faţa hotelului, pe esplanada Otetelişeanu, avea loc cea mai sobră, mai disciplinată, mai demnă, dar nu mai puţin scăldată în entuziasm, manifestaţie pe care am văzut-o în ultimii ani, ieşind în balconul clădirii, Regele s-a adresat mulţimii, care intona diverse cîntece şi repeta mereu „Christos a înviat !",

Fotografiile prilejuite de vizita regală au fost realizate de EMANUEL PĂRVU

în cuvinte simple şi pătrunse de emoţie. De altfel, mulţimea în delir l-a întrerupt după fiecare frază. Referindu-se la aceşti oameni care au stat ceasuri întregi acolo, pentru a-l vedea şi ovaţiona pe suveran, preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, d-l Constantin Ticu Dumitrescu, mi-a spus, făcînd aluzie şi la marea sărbătoare a Paştilor şi la obiceiurile noastre tradiţionale : „De astă-dată la noi a explodat nu mămăliga, ci cozonacul..."

Regele Mihai I a avut o viaţă publică ale cărei evenimente îngăduie formularea unui destin circular. Ajuns să domnească la o vîrstă foarte fragedă, el a trebuit să cedeze tronul tatălui său în 1930 ; după cum acesta, Regele Carol II, i l-a cedat la rîndul său, zece ani mai tîrziu. Contribuţia Regelui, în această parte a Europei, la încheierea celui de al doilea război mondial îşi are ponderea ei. Silit să abdice în 1947, el rămîne de drept, adevăratul suveran al României. Va fi oare vizita sa de acum simbolul anticipativ al unei reale restauraţii ? Ar fi evenimentul pe care actualul mers al lucrurilor politice în România îl solicită în mod normal. Dacă istoria este – aşa cum zice Arnold Toynbee – o continuă gîlceavă şi un permanent conflict între capul şi inima omenirii, atunci s-ar putea spune că mintea şi sufletul Românilor şi-ar afla cel mai firesc dispută lor prin rechemarea în ţară a unui suveran care a trăit situaţiile grele ale poporului său dînd dovadă de virtuţi remarcabile. În locul capriciilor şi infatuării unor conducători de calapod şi iarbă verde, modestia, curajul moral şi înţelepciunea unui om coborînd dintr-un cîmp heraldic mi se par a fi binevenite.

ANDREI PIPPIDI

ONOR LA REGE

Întoarcerea în ţară, după 45 de ani, a „cetăţeanului Mihai de Hohenzollern" a produs o dezlănţuire de energii şi de credinţă. În viaţa vieţilor noastre n-am mai văzut o asemenea duminică a Paştilor. Fără nici o pregătire sau mobilizare, printr-un adînc şi sigur instinct al mulţimii, oamenii l-au primit acasă pe cel care, mirult odată pentru totdeauna de biserică şi legat printr-un jurămînt constituţional pe care nu l-au putut rupe nici minciuna, nici violenţa, este rege şi domn al românilor. Autoritatea lui simplă şi firească vine desigur şi de la generaţiile care au domnit înaintea sa şi din experienţa conducerii, cum n-o mai are nimeni altul astăzi aici, dar şi dintr-o neclintită încredere în ţara şi poporul său. Cînd toţi ne-am îndoit şi ne-am neliniştit, el a venit drept la noi cu o siguranţă pe care nimic şi nimeni n-o tulbură, fiindcă el ştie că e un simbol.

Născut şi crescut pentru a-şi face datoria faţă de români, misiunea care nu l-a încovoiat umerii este nouă pentru oricine altcineva. De doi ani şi jumătate, fierb improvizaţiile, combinaţiile, uneltirile şi poftele. Absenţa stăpînului. Alte ţări, în acel Occident spre care privim mai mult cu rîvna de a ne împărtăşi din bogăţia sa, decît cu adevărat respect pentru munca prin care această avere a fost cîştigată, s-au desprins mai demult de forma, veche cît lumea, a monarhiei. Unul sau altul primeşte pentru cîţiva ani onoarea de a fi primul cetăţean al patriei. Îşi duce la capăt onorabil mandatul sau, cum se întîmplă de la o vreme deslul de des, ca Nixon în Statele Unite sau Cossiga în Italia, e silit să plece, dezonorat. Şi iarăşi o ia de la capăt maşina electorală ale cărei zbaturi frămîntă ape tulburi. S-au văzut şi republici care au fost doar firma vremelnică a discordiilor civile pînă cînd a învins bunul simţ care cerea întoarcerea la tradiţie : cazul Spaniei, unde numai datorită coroanei s-a putut întemeia adevărata democraţie, pe o bază de libertate şi de dreptate socială. Acest exemplu arată că monarhia zilelor noastre nu-şi mai propune să dicteze, ci să echilibreze şi să sfătuiască, dar, în acelaşi timp, să rostească, de la o înălţime la care nu ajung interesele personale sau de partid, cuvîntul limpezitor.

Nouă, românilor, numai monarhia absolută ne-a fost cunoscută pînă cînd trecuseră vreo treizeci de ani de la Revoluţia Franceză. A urmat o perioadă de tranziţie, în care domnitorii aveau puteri limitate, nu de forma constituţională, împrumutată, ci de vigilenţa consulului rusesc, care era mai stăpîn decît el într-o ţară pîndită de imperiul vecin. Nici revoluţia de la 1848 nu s-a gîndit să proclame republica. Cuza, cu ochii la modelul lui Napoleon al III-lea, a căutat sprijinul unui plebiscit care să-i sancţioneze lovitura de stat, şi-a rezervat iniţiativa legilor, a cerut sacrificii pe care puţini erau dispuşi să le acorde unui domn ales, provizoriu, cărula originea nu-i hărăzise un loc deasupra celorlalţi. Urmaşul său, Vodă-Carol, a început delicata muncă de a supune societatea românească spiritului occidental, care oferea atunci monarhia constituţională ca soluţie ideală. Acum, acelaşi Occident în care, între timp, regimul republican a răspîndit, ne îmbie cu un nou proiect de societate faţă de care, iarăşi, ritmul istoriei noastre a întîrziat. Ba chiar, prin dictatura ultimelor decenii, am trăit în condiţiile unui absolutism inuman, incomparabil cu orice monarhie din trecut.

Dacă această ţară, ale cărei hotare nu au îmbrăţişat încă întregul spaţiu românesc şi a cărei solidaritate naţională este mai fărîmiţată decît oricînd, are nevoie de o unitate şi de o forţă statornică, ea nu le poate găsi decît chemînd în fruntea ei pe Domnul său. Cine spunea că poporul român şi-a arătat ieri adevărata faţă avea dreptate. La Bucureşti, a avut loc, spontan, un referendum asupra monarhiei. O emoţie împărtăşită de toate vîrstele şi toate categoriile sociale este semnul revenirii la normalitate.

Înainte de toate, aceasta înseamnă regăsirea simţului onoarei. De adevăr şi demnitate au nevoie românii, pentru însănătoşirea lor organică. Şi de sentimentul răspunderii, pe care, ca să-l albă fiecare, trebuie să ştim că-l manifestă exemplar acela către care se îndreaptă toate privirile. Într-o lume tot mai impersonalizată, ne dorim aprig o relaţie directă, personală, cu omul asupra cărula s-a fixat nevoia noastră de admiraţie. Cu Regele nu poţi avea decît o asemenea legătură. În modestia lui, el nu se concepe ca dominatorul unei mase amorfe, ceea ce este ambiţia oricărui politician devorator de aplauze şi colecţionar de voturi. În ochii lui ne păstrăm identitatea, compunînd totodată, cu mile de mii, acel întreg, misterios şi copleşitor, care este fiinţa naţională.

Ce a fost ieri în sufletul lui Mihai I nu ne putem închipui decît cu un fior de sfială. A fi aşteptat 45 de ani ca obiectul unei iubiri care şi-a stăpînit viaţa să răspundă şi ca acest răspuns să fie cel pe care l-am văzut e o experienţă unică. Iar reginei, care-şi descoperea deodată imaginea despre omul de lîngă dînsa multiplicată la nesfîrşit, i se va fi părut cea mai ameţitoare răsplată.

Şi acum ce facem ? Acum, că am rămas singuri ? Putem să ne mai întoarcem la învrăjbirile noastre, la interesele noastre de conjunctură, la indiferenţa noastră dezamăgită ? Hotărît, nu. N-avem dreptul de a lăsa exaltarea formidabilă a unei clipe să se consume fără efect. Sau, ratînd şi această şansă, desigur, ultima, ne-am recunoaşte dintre toate popoarele cel mai nevrednic. Ca în ceasurile decisive ale istoriei, un vîltor îndelungat atîrnă de conştiinţa fiecărula dintre noi.

28 aprilie 1992

CEL MAI FRUMOS P

„Am îmbătrînit aşteptîndu-Te!"

ASEMENEA STATURI MORALE...

Venirea regelui Mihai — de Sfintele Sărbători ale Paştilor — în ţara în care s-a născut, căreia i s-a dedicat, din care a fost alungat şi căreia a continuat totuşi să-i aparţină mereu în adîncul inimii, a marcat un moment de bucurie înălţătoare pentru toţi cei ce, apropiindu-se de el, au avut revelaţia unui om adevărat, căruia i-a fost dat din plin să cunoască greul vieţii, dar pe care experienţa aceasta dură, nu numai că nu l-a diminuat umplîndu-l de ură, dar nici măcar nu l-a făcut mai puţin înţelegător şi binevoitor faţă de semenii săi, fie ei şi cotropiţi de slăbiciuni.

Am lăsat deliberat deoparte îndepărtatele (în timp) implicaţii propriu-zis politice ale acestei vizite regale (pe care, de altfel, le întrevăzusem cu anticipaţie), pentru bunul motiv că dimensiunea Omului întîlnit mi s-a părut, pentru moment, lucrul cel mai important. Într-adevăr, asemenea staturi morale nu sînt prea uşor de întîlnit în viaţa noastră publică : domnul Corneliu Coposu şi doamna Doina Cornea fiind puşi de o parte, cei care le mai pot fi alăturaţi pot fi număraţi pe degete. Într-un moment de cumpănă ca acesta în care ne aflăm, cred că e de cea mai mare importanţă să ştim că asemenea oameni totuşi există, pentru că numai ei şi cei de o seamă cu ei sînt garanţia viitorului acestei ţări.

MIHAI ŞORA

Raliul morţii

La trei kilometri de aeroportul Suceava, poliţia opreşte trecerea maşinilor particulare, „Din măsuri de securitate", se spune. Numai presa are liberă trecere. Grupuri masive de oameni se îndreaptă grăbite spre aeroport. Avionul regal deja a aterizat. Dar, acolo, o altă deziluzie. Cordoane de scutieri interzic accesul. Presa este din nou favorizată.

În sfîrşit, în uşa aeroportului (cea laterală, nu cumva să vadă ceva şi mulţimea strînsă în spatele cordoanelor) apar Majestăţile Lor, Regele Mihai I de România, Regina Ana de Bourbon-Parma şi Prinţul Nicolae împreună cu mama sa, Principesa Elena. Majestatea Sa este vizibil emoţionat, dar nu apucă să se bucure de primirea călduroasă ce i se face, pentru că indivizii de la „Special Security" îl „conduc" precipitat spre maşină. Şi de aici încolo urmează un episod care demonstrează că trucurile (murdare !) ale Poliţiei pot depăşi uneori nu numai limita bunului simţ, dar şi a imaginaţiei. Ziariştii, străini şi români, sfinţii părinţi de la mînăstirea Putna, o serie de autorităţi locale, toţi cei care veniseră să-l întîmpine pe Majestatea Sa, s-au repezit spre propriile autoturisme pentru a urmări maşina regală. Ritmul demenţial a fost impus de cele patru maşini ale Poliţiei. Cu o viteză de cel puţin 120 km/oră, uriaşa coloană de aproximativ cincizeci de maşini a străbătut ca o furtună satele, unde oamenii ieşiţi în faţa porţilor cu steaguri şi flori priveau uimiţi şi înfricoşaţi la tot acest raliu. Femeile îşi trăgeau copiii din drum, bătrînii îşi făceau cruce. Şi totul pentru a împiedica manifestările de simpatie, pentru a împiedica oamenii să-l vadă pe Majestatea Sa ! Un autocar plin cu scutieri a depăşit coloana într-un nor de praf, fiind gata să azvîrle în şanţ cîteva maşini ale presei. Dacă cumva a fost vreo dispoziţie în sensul de a mai împuţina pînă la Putna numărul jurnaliştilor şi de a întîna ziua printr-un accident, ea a fost îndeplinită numai parţial. În şanţ nu s-a răsturnat maşina de la France Press, aşa cum şi-au dorit probabil iniţiatorii raliului, ci un ARO plin cu „oameni de ordine", ce a întrat în depăşirea ei cu 150 la oră şi care s-a dat peste cap. Maşina fiind însă blindată, toţi au scăpat cu viaţă... Şi pentru că scutierii nu puteau (totuşi !) intra în incinta mînăstirii îmbrăcaţi în obişnuitele haine de camuflaj, autocarul de lux conţinea şi nişte geamantane mari cu haine civile. Aşa că „dalmaţienii" cu căşti s-au metamorfozat în două minute în paşnici civili, îmbrăcînd costume la „patru ace" şi pierzîndu-se în mulţime.

„De la inimă la inimă de român"

De vorbă cu Prea Sfinţia Sa Pimen Suceveanu

„Majestatea Sa a venit ca invitat al meu la Putna de Sfintele Paşti şi aş vrea să fac o precizare, invitaţia aparţine de fapt lui Ştefan cel Mare, care cheamă pe tot omul, în special pe tot românul. Am trăit o bucată de vreme în afara ţării, în Statele Unite, în Europa şi nici nu mi-a mai încăput în suflet dorul după ţară. Am spus, să-mi dea aurul de pe lume, nu ştiu ce vrednicie, nu mă simt bine în afara ţării. Aşa am fost crescut.

De aceea ţinînd cont de această dorinţă firească a oricărui român, şi nu trebuie să-l excludem nici pe Majesta'ea Sa, am făcut această invitaţie, luînd act că este o dorinţă arzătoare. Şi iată-ne aici în ajunul praznicului Învierii Domnului, praznic care îndeamnă la dragoste, la iertare, la comuniune. Ne simţim cu toţii bine la Putna lîngă Ştefan cel Mare.

(...) Marele chin din iad este acesta : că oamenii stau spate în spate, se aud vorbind, dar nu se văd. Şi nu este durere mai mare cînd nu există comunicarea faţă către faţă, inimă către inimă. Şi aceasta este dorinţa Majestăţii Sale, de a ne vorbi faţă în faţă, de la inimă la inimă de român."

— Canoanele bisericeşti permit efectuarea unei asemenea invitaţii ? A fost nevoie de vreo aprobare prealabilă ?

— Canoanele bisericii dau autonomie deplină oricărui ierarhiot de a desfăşura activitatea potrivit canoanelor şi pentru mai binele bisericii şi al neamului.

— Preafericitul Patriarh Teoctist a avut o atitudine pozitivă faţă de această invitaţie ?

— Pozitivă, pozitivă...

— Şi totuşi, în Parlament, arhimandritul Simion Tatu s-a ridicat împotriva invitaţiei şi a vizitei Majestăţii Sale...

— Nu merită să ne gîndim la lucrul acesta. Ceva cu totul nedemn de un om.

„Bucură-te, Ştefane!"

După ce la intrarea în mînăstire, Familia Regală a gustat din pîine şi sare, s-a îndreptat cu greu, din cauza fotoreporterilor şi a oamenilor care se înghesuiau să-i privească, spre biserică, pentru cîteva momente de reculegere la mormîntul lui Ştefan cel Mare. Înăuntru nu au putut pătrunde decît cîţiva ziarişti mai norocoşi şi televiziunea. Majestatea Sa, s-a închinat în faţa mormîntului (într-adevăr „încununat cu flori") şi a ascultat slujba, cîntînd împreună cu tot soborul bisericesc sfînta pomenire pentru „Regina Maria, Regele Ferdinand, Carol al II-lea şi Regina Elisabeta, Mitropolitul Teoctist, Mitropolitul Iacob, Arhimandritul Bartolomeu Pătăreanu, Patriarhul Iustin şi tot neamul". Iată un pasaj din cele rostite în biserică : „Orice fiu al neamului nostru strămoşesc doreşte ca măcar o dată în viaţă să vină la Putna şi să se închine la mormîntul lui Ştefan cel Mare. Aceeaşi dorinţă stăpîneşte şi inimile Majestăţilor Voastre în clipa de astăzi. Aţi venit la Putna să vă închinaţi cu evlavia credinţei strămoşeşti şi să sărbătoriţi Sfintele Paşti împreună cu o mulţime de români pe pămîntul strămoşesc. Pentru noi, românii, spunea Mihai Eminescu, Ştefan cel Mare este sfînt naţional, mormîntul său este altarul conştiinţei noastre naţionale, iar mînăstirea Putna este statuvul neamului nostru românesc (...) Majestatea Voastră aţi venit acasă, în ţara în care v-aţi născut şi crescut şi de care sînteţi legat permanent cu întreaga fiinţă, ca orice român şi fiu al bisericii noastre. Ungerea de Rege pe care aţi primit-o după datina românească dependinte de cuvîntul Sfintei Scripturi, rămîne potrivit învăţăturii bisericii ca o pecete care nu se poate pierde niciodată, asemeni peceţei pe care o primim în sfînta taină a botezului.

(...) Luînd aminte la stările conflictuale din Moldova de peste Prut şi din alte părţi ale lumii, rugăm pe bunul Dumnezeu să reverse cu îmbelşugare în inimile tuturor oamenilor dragoste şi bună-înţelegere. Să iertăm toate şi pe toţi pentru Înviere, aşa cum îndeamnă biserica, ca în acest chip să putem prăznui Dumnezeieşte, după cuviinţă, sărbătoarea sărbătorilor, Sfintele Paşte. Majestăţile Voastre, vă întîmpinăm şi aici în faţa mormîntului lui Ştefan cel Mare cu strămoşescul nostru salut -Bine aţi venit-".

Cu ochii în lacrimi, Majestatea Sa Regele Mihai a spus : „Îmi este foarte greu să exprim ceea ce simt după patruzeci de ani de absenţă de pe pămîntul românesc şi vă mulţumesc din adîncul sufletului pentru această ocazie de a petrece Sfintele Paşti la mormîntul lui Ştefan cel Mare", după care a întrat în altar prin Uşile Împărăteşti.

Întîmpinat afară de o mulţime entuziastă care scanda „Regele Mihai",

„Regele şi patria" ... iubim", la cererea ... tea Sa a rostit cîte... mulţumire pentru ... făcut, spunînd „Înc...

Noapte...

Oră de oră curt... umplea. De eami... („Organizaţia PNŢ... şoara", „Regele şi ... steaguri. De entu... dare. „Să ne vorbea... vedem". Dar proto... menii luau cunoşti... oară şi pe care M... îl putea încălca, cu... lor, prevedea serv... preună cu feţele ... dihnă. Totuşi, în ju... jestatea Sa a ieşit ... cîteva minute adun...

La conferinţa d... mativ două sute de... colţurile ţării şi al... ghesuit la propriu... scaune şi mese) pe... de dreptul de a pu... Majestăţii Sale. „S... secondaţi de civilii,... făcut meseria aşa ... văţaţi". Adică îmbri... ameninţînd. Spre ... nologurile şi răspu...

O simpl...

Din 22 decembrie... a mai fost pe stră... atîta lume ieşită s... de entuziasmul su... oameni (ce numai ... tanta noastră tel... „un grup compac... ceea ce a impresion... a fost poate în pri... cuviinţă şi decenţă... obişnuitele „strigă... nici măcar „Jos l... încercări în acest... pate imediat de m... „Trăiască Regele"... Simpla prezenţă a ... modificat parcă c... mentalitatea oam... elegant, de sărbăt... mină. Rarii beţivi ... diat acasă cu vorb... Rege nu se vine be... văzînd că Regele ... nu umblă în caleas... uimire vinovată.

Pentru prima oa... unii în bucurie şi ... reştenii au ieşit pe... de nimeni, pentru ... dragoste. O dragos... ploare a depăşit cu... Dacă în adîncul su... rat la o asemenea ... şi ne-am bucurat ... sutele de mii de r... Majestăţii Sale, la ... diile FSN a fost în... care a arborat în ... neagră afişe calom... noase. Dar despre ...

Dacă pînă acum ... fost exclusiv acel... oamenii să huiduie... pietre şi cu stîlce... dată aceasta, ca a... faţă manifestările... dorinţei mulţimii ... mai o singură priv... tăţii Sale. Nu stim ... cis oficialităţile r... vizită de întrare în ... Mihai I. Probab... ţit la adăpostul ... zidenţiale şi al ... pinie care indic... cente pe adepţii...

AȘTE

Majestate, te
ția, Majesta-
cuvinte de
nirea ce i s-a
ați să fiți în

Învierii speranțelor

mînăstirii se
cu pancarte
-Iași", „Timi-
ria"), flori și
n și nerăb-
!" „Vrem să-l
d. de care oa-
pentru prima
statea Sa nu
ste stăruințele
mesei im-
ricești și o-
orei 16,00 Ma-
alnice pentru
a.
resă, aproxi-
riști din toate
mii s-au în-
tărîndu-se pe
u a beneficia
ite o întrebare
ai Security",
c-scutieri și-au
a au fost în-
nd ziariștii și
sebire de mo-
riile-discurs cu

care am fost obișnuiți, Majestatea Sa a vorbit puțin și la obiect, neocolind întrebările „dificile".

În jurul orei 11 seara, curtea mînăstirii era arhiplină, peste 6 000 de oameni așteptînd în tăcere începerea slujbei de Înviere. Erau acolo oameni veniți din Constanța, Alba, Brașov, Cluj, Timișoara, Iași, mulți tineri (unii cu rucsacuri în spate), membri ai PNȚCD, „Eram în Piața Palatului, atunci cînd s-a făcut manifestația pentru rege și cînd comuniștii și rușii au tras în noi. Cum să nu vin să-l văd pe regele nostru ? Ce o fi în inima lui, săracul, după atîția amar de ani, numai la asta mă gîndesc", mi-a spus un bătrîn care venise tocmai din... Galați.

Sub lumina flash-urilor, Majestatea Sa Regele Mihai I, împreună cu restul familiei, a asistat la slujbă, împărțind lumină și cîntînd „Hristos a înviat". Într-adevăr, pentru mulți se părea că în această noapte a înviat odată cu Domnul și speranța.

prezență

89 înseamnă nu
Bucureștiului
tan. În afară
or de mii de
mtru echidis-
zinne au fost
de oameni"),
în această zi,
rînd, buna-
ău s-au auzit
i" și huiduieli,
cu" (izolatele
ns fiind sto-
me), ci numai
„Te iubim".
ajestății Sale a
esențial în
lor, îmbrățișați
r, și cu flori în
a trimiși îme-
e genul „La
", iar fesniștii
are coroană și
au încercat o

după doi ani,
în ură, bucu-
adă nechemați
manifesta din
a cărei am-
ult așteptările,
tului am spe-
mire entuziastă
noi alături de
ani de venirea
troceni și la se-
doliu. Un doliu
e de banderola
base și minci-
a altă dată,
olui poliției a
le a împiedica
să arunce cu
incendiare, de
rebuit să facă
de simpatie și
a arunca nu-
asupra Majes-
um de s-au de-
ăne să acorde
ă M.S. Regelui
că s-au sim-
nstituției pre-
adajelor de o-
sub 10 pro-
monarhiei (au

calculat oare aceleași oficialități cît la sută din populația Român ei a stat în fața gloanțelor în decembrie '89 ?) Nu știm dacă țăranii din Otopeni sînt monarhiști, dar i-am văzut schimbîndu-și pălăriile și salutînd convoiul de mașini în care se afla Regele. Nu știm ce instrucțiuni a primit poliția, dar, la întoarcerea în București a existat o încercare de deturnare a convoiului regal spre străzi lăturalnice, pentru a se evita ajungerea în fața Arcului de Triumf. Duminică, în jurul prînzului, circulația a fost oprită între Piața Română și Biserica Sfîntul Gheorghe, agenția Reuter anunțînd prezența pe străzile Bucureștilor a 500.000 de persoane. Oameni din toate categoriile sociale și de toate vîrstele spuneau : „E cel mai frumos Paște din viața mea" Cînd în mulțimea adunată în jurul Bisericii Sfîntul Gheorghe a apărut d-l Corneliu Coposu și cînd oamenii au început să-i scandeze numele, liderul țărănist a spus : „Vă rog, fără nici un nume. Am venit pentru Rege". În curtea Bisericii Sfîntului Gheorghe, în timpul slujbei pentru a doua Înviere, putea fi văzut și d-l ambasador al Franței, R. Vignal. În copacii din curtea bisericii erau nu numai oameni, dar și pantofi și haine pierdute... Excepțiile în această superbă zi au fost rare. Huiduieli (tot spontane !) s-au auzit numai în fața hotelului Continental, cînd a apărut dl. Cîmpeanu, pe care mulțimea l-a (re)gratulat cu deja cunoscutul „Trădător". O scenă asemănătoare s-a petrecut și la aeroportul Otopeni, unde „întîmplător" a apărut și parlamentarul fesenist Mois, reperat și huiduit cu promptitudine. Restul zilei a stat însă sub semnul entuziasmului. Mașina Regală a fost purtată pe brațe pe sub Arcul de Triumf ! Prințul Nicolae a fost realmente acoperit de flori în micuța mașină albastră în care a străbătut bulevardul ! Și mă întreb iarăși (!) cum se vor fi simțit politicienii de mucava ce vor să conducă țara ? Or fi realizat ei că stau acolo unde stau împotriva dorinței poporului ?

Pagini realizate de
ANDREEA PORA

PE CÎT MAI CURÎND, MAJESTATE !

Nu știu în ce măsură entuziasmul delirant al bucureștenilor a întrecut așteptările optimiste ale augustilor oaspeți — M.S. Regele Mihai, M.S. Regina Ana, A.S.R. Principesa Elena, A.S.R. Prințul Nicolae — dar pe cele... pesimiste ale oficialilor noștri le-au întrecut oricum. A fost, probabil, prima oară cînd o vizită particulară s-a transformat într-o sărbătoare națională de asemenea proporții (judecînd după primirea mai mult decît caldă ce li s-a făcut Regelui și Familiei Regale și în celelalte localități înscrise în acest periplu românesc, primul după mai bine de 45 de ani).

La București, nu a mai fost vorba de cîteva sute sau mii de oameni, ci de sute de mii, de mase compacte, omogene, care au asaltat efectiv coloana (era să zic oficială) de mașini de la intrarea în Capitală și pînă la Biserica „Sf. Gheorghe", unde s-a oficiat slujba pentru a doua Înviere. Nu a existat doar un singur moment culminant, ci mai multe, unul dintre acestea fiind cel atît de plin de semnificații al întîlnirii pe sub Arcul de Triumf. Și, dacă n-ar fi fost caracterul absolut excepțional al Evenimentului în ansamblul său, am fi socotit acest moment ca pe ceva firesc. Să ne amintim căror evenimente istorice le datorăm existența emblematică a Arcului de Triumf de la București !

Bucuria bucureștenilor (evocatoare sintagmă !) a fost debordantă, greu de stăpînit sub imperiul unor sentimente (auto)reprimate atîta amar de vreme : o explozie de sinceritate pe care și-ar fi dorit-o — și și-ar dori-o — și alții. Aceste inimi care au bătut la unison pe parcursul unei întregi zile nu au fost minate, în mișcarea lor lăuntrică, de sentimentul relativ difuz al curiozității, ci de unul mult mai dens în profunzimea lui : cel al solidarității în jurul unui om a cărui viață este legendă și pildă și simbol.

Amestecat printre concetățeni, devii, vrînd-nevrînd, martorul celor mai naive sentințe, al celor mai patetice efuziuni (iertat fie-ne pleonasmul) și al celor mai neașteptate reacții — semne ale unei incomplete maturizări politice, aflate, în schimb, pe drumul cel bun. Toate s-au sublimat însă prin raportare la Eveniment, prin implicare și participare afectivă nemijlocită. Un entuziasm neavînd nimic de-a face — repet — cu isteria mitingurilor electorale ori — și mai rău ! — cu entuziasmul prefabricat al unor serbări de fericită neamintire.

Impresionantă a fost, în același timp, dar în alt sens, puterea de stăpînire a oamenilor, ca și cum o înțelegere tacită s-ar fi încheiat între ei : aceea de a nu-și exterioriza resentimentele față de cei care (încă) ne conduc. Cei cîțiva „atentatori" — involuntari sau nu — la puritatea Evenimentului (printre care și pătimașul orator improvizat Dumitru Dincă) au fost repede reduși la tăcere. O înțelepciune răzbătînd dincolo de febra momentului, de năvala sentimentului. O manifestare demnă de un Suveran demn, integru și iubitor de neam, precum Regele Mihai I.

În timpul cuvîntării de la Hotel „Continental", mulțimea a scandat : „Majestate, noi te vrem / La Palatul Cotroceni !" Acolo unde — aș adăuga — cineva își va fi plins, sperăm, domnia lipsită de glorie. Sau, în cel mai „bun" caz, domnia încununată de o tristă, foarte tristă glorie.

Regele a zîmbit, plăcut surprins de înțelesul subiacent al răspunsului Său : „Așa să ne ajute Dumnezeu !" și „Pe curînd".

Pe cît mai curînd, Majestate !

THEODOR ROGIN

„Ce ați simți voi, dacă ați fi în locul meu ?"

un interviu în exclusivitate pentru revista „22" cu Majestatea Sa Regele MIHAI I al României realizat de Andreea Pora

— Majestate, vă aflați pentru prima oară, după atîția ani, la Putna, ce reprezintă ea pentru Majestatea Voastră ?

— Înti de toate, nu este prima oară cînd am fost la Putna. Exact, nu mai țin minte precis, dar cred că ultimă dată cînd am fost aici era prin '38—'39. Putna este legată pentru mine de Ștefan cel Mare, iar Ștefan cel Mare este mai mult decît un simplu simbol, el a fost unul dintre cei mai mari domnitori. Pentru mine asta este Putna și Ștefan cel Mare care s-ar putea numi „cel Sfînt".

— Există vreo diferență între România, așa cum o vedeți din Elveția și cea pe care ați întîlnit-o aici ?

— De-abia am sosit. De afară se vede că România are greutăți. Așa se vede din toate țările de afară, nu numai din Elveția.

— În decembrie '90, cînd vizita Majestății Voastre a fost interzisă, ați acuzat regimul de vederi totalitare. Vă mențineți aceeași părere ?

— Nu pot spune altceva decît că sînt mulțumit din două motive. Întîi pentru că mi s-a dat ocazia să vin aici, apoi, de efortul făcut de toți cei care au făcut posibilă această vizită. În chestiunea totalitarismului nu vreau să intru.

— Majestate, ați dori să primiți tronul înapoi ?

— Aceasta este o chestiune care a fost foarte prost, nu interpretată, ci arătată, fiindcă interesul meu nu este să iau puterea, tronul... ci mă gîndesc la binele țării.

— Cum înțelegeți să faceți acest bine ?

— Pentru moment, din afară, încerc să explic lumii greutățile prin care trece țara și să fac tot posibilul ca să ne ajute.

— Care este poziția Majestății Voastre, după 45 de ani, față de mareșalul Antonescu ?

— Aceeași pe care am spus-o de mai multe ori. Întotdeauna am considerat că Antonescu a fost un bun român, un patriot. Poate din punct de vedere politic a greșit, în sensul că noi nu aveam ce căuta în fundul Rusiei. În Basarabia și Bucovina, toată lumea a fost de acord, nu numai eu, dar nu mai departe.

— Cum puteți defini, ca personalitate politică direct participantă și ca înfăptuitor, momentul de la 23 august ?

— Cei care sînt de bună credință și cunosc cît de puțin istoria noastră și ce s-a întîmplat în timpul războiului, își dau seama că fie că era 23 august sau altă dată, ceea ce s-a făcut atunci trebuia făcut și nu se putea întîrzia mai mult, altfel era prăpăd în țară.

— Majestate, ați hotărît ceva în privința succesiunii ? Prezența nepotului Majestății Voastre, Prințul Nicolae are vreo semnificație specială în acest sens ?

— Sînt lucruri care în situația actuală nu se pot discuta și nici hotărî. Acestea sînt scrise în Constituția noastră din 1923. As spune că legea salică, avînd în vedere că sîntem la sfîrșitul secolului XX, este o discriminare față de femei. Sînt lucruri care vor trebui la un moment dat schimbate. În situația de acum eu nu pot să hotărăsc nimic în această privință, pot doar să recomand.

— Veți lua atitudine în procesul cu Paul Filip, care, așa cum știm, înaintează ?

— Acestea sînt lucruri în care noi nu ne amestecăm.

— În privința problemelor minorităților, cum credeți că ar putea fi ele rezolvate ?

— Eu mă întemeiez pe ce era în Constituția noastră din 1923 : toți cetățenii români, indiferent de ce origine erau, aveau aceleași drepturi și îndatoriri, erau egali.

— Ce ați simțit astăzi, cînd la ora 11.30 ați păsit pentru prima oară după atîția ani pe pămîntul țării ?

— Încercați să vă puneți în pielea mea, după 45 de ani de pribegie, ce ați simți voi dacă ați fi în locul meu ? Sînt sentimente care sînt greu de explicat. Emoția poate nu arată destul ceea ce simt.

Putna, 25 aprilie 1992

DEPORTAȚI ÎN BĂRĂGAN 1951 1956

BĂNĂȚENII ÎN BEJENIE

Deportarea țăranilor din județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți în Bărăgan s-a făcut pe baza unor liste întocmite din timp de către securitate, în colaborare cu primarii și conducerea de partid de la nivel local. În general, aceste liste au fost ținute secrete, astfel încît momentul dislocării a survenit, pentru cei mai mulți, pe neașteptate. Alături de țărani (români, germani, sîrbi, croați, bulgari, macedoneni, basarabeni și bucovineni) au fost dislocați și intelectuali de diferite profesii. Dislocarea a avut loc în 18 iunie 1951, în a doua zi de Rusalii. S-a făcut simultan și în condiții similare în toate localitățile. Țăranii au fost obligați ca în terman de trei-patru ore să-și părăsească locuințele și gospodăriile, avînd dreptul să ia cu ei cam ce încăpea într-o căruță sau două. Au fost expropriați, au părăsit majoritatea bunurilor din casă, animale inventarul agricol aferent gospodăriilor. La întoarcere nu au găsit decît pereții goi, totul distrus. Marea majoritate nu a fost despăgubită. În rarele cazuri cînd li s-a dat o sumă de bani, aceasta nu acoperea nici valoarea unui cal.

Au fost ridicate în principiu familiile mai înstărite, „fruntea satului", deși crieriul nu a funcționat unitar. Unii posedau în jur de 10 lanțe de pămînt, alții 60 de lanțe. Unii mortari afirmă că au fost trecuți pe liste și proprietari de suprafețe mici, în cazul în care expropierea lor permitea comasarea unor terenuri mai întinse. Au fost dislocați și cei care aveau mori, mici magazine, se ocupau cu diferite forme de comerț. De asemenea, cei care aveau pe cineva în familie arestat pe motive politice sau fusese anterior în atenția securității dintr-un motiv sau altul. Cu ajutorul unor rude suspuse sau prin simple coincidențe de nume, prin intervenția unor primari mai puțin zeloși, sau prin alte mijloace s-au reușit în unele cazuri substituiri de persoane sau salvarea unora. A funcționat și principiul dușmăniilor personale care au avut prilejul să se manifeste, în acel context, într-un „cadru organizat". Familiile au fost ridicate cu toți membrii care locuiau în aceeași casă, indiferent de vîrstă sau de starea de sănătate. În momentul în care s-a pătruns în casele oamenilor, dimineața în zori, înainte de a se lumina, au fost invocate ca bază a deportării decretul 200/1950 al M.I. și HCM 326/1951. Nici pînă azi nu se cunoaște conținutul exact al acestor documente și cine a dat efectiv ordinul invocat (conform răspunsului la fel de netransparent, ca în 1951, primit de Buteică Ștefan în 1991 din partea Ministerului de Interne).

Casele și întregul sat au fost înconjurate de miliție, armată, securitate. Cetățenii dislocați nu au avut dreptul să mai ia legătura cu familiile lor din sat (frați, părinți, etc.) cu rare excepții generate de îngăduința celui care a păzit casa respectivă. În momentul părăsirii satului, ținta călătoriei nu era cunoscută. Cei mai mulți se temeau că vor pleca în Siberia, cunoscute fiind anterioarele deportări ale nemților din Banat și situația din Uniunea Sovietică.

Au fost ridicați români, nemți, sîrbi, croați, bulgari și macedonenii, basarabenii și bucovinenii refugiați în Banat, toți sub acuzați de „titoiști", adică simpatizanți ai lui Tito care în momentul respectiv se afla în relații proaste cu Stalin și deci cu conducerea stalinistă din România acelor ani. Satele în care s-au operat dislocări se aflau grupate în apropierea granitei cu Iugoslavia. Mărturiile celor deportați arată că ei erau conștienți de faptul că aspectul de politică externă invocat a jucat un rol minor în raport cu țelul politic de bază : deposedarea de bunurile care defineau poziția economică specifică a clasei țărănești și care îi permiteau să-și afirme identitatea și funcția socială ; crearea premiselor de înființare și dezvoltare a CAP-urilor prin trecerea în posesia statului a pămîntului, a animalelor și a inventarului agricol din bogatele, pe atunci gospodării țărănești.

Dislocarea urmărea să-i intimideze pe cei ce eventual ar mai fi fost dispuși să opună o rezistență oarecare în fața măsurilor prin care puterea comunistă se impunea și cîștiga teren. Alături de țărani au fost deportați numeroși intelectuali : doctori, avocați, învățători, profesori etc., care erau suspectați pentru activitatea lor politică.

Deportați în cîmpia Bărăganului sau în zona din apropierea Galațiului și Brăilei, țăranii și intelectualii din Banat și o parte a Olteniei au fost părăsiți în plin cîmp, siliți apoi să-și construiască din chîrpici bordeie și case. Au trăit în condiții foarte grele timp de 5 ani, pînă în 1956 cînd li s-a permis să se întoarcă în satele lor. Au înfruntat nenumărate mizerii și suferințe : izolarea de cei de acasă (nu aveau voie să se deplaseze decît pe o rază de 15 km., lucru indicat de acel D.O., adică „domiciliu obligatoriu" înscris pe legitimația lor; buletinul de identitate le fusese ridicat încă de acasă), foamea, frigul sau arșița, lipsa de apă, munca istovitoare și prost plătită, stabilizarea din 1952, crivățul din 1953 și ierni cumplite, boli, hărțuieli din partea poliției sau securității. Copiii care depășiseră vîrsta celor 7 clase primare nu au avut posibilitatea să-și continue studiile, iar după întoarcerea acasă, mulți nu au putut continua din cauza persecuțiilor politice sau pur și simplu prin schimbarea de destin pe care dislocarea o produs-o în existența lor.

Cei deportați au fost folosiți ca mînă de lucru pe întinsele moșii expropriate anterior în această zonă a României : Bărăganul trebuia lucrat. Satele noi întemeiate de dislocați purtau inițial numele satului vechi din apropiere : Dragalina Nouă, Roșeții Noi, Jăgălia Nouă, ș.a.m.d., dar apoi s-a recurs la nume mai vagi : Salcîm, Olariu, Dîlga, Dropia etc.

Cei intervievați de noi pînă în prezent (în jur de 30 de persoane din diferite sate din Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți) au fost deportați în următoarele localități : Roșeții Noi (Olariu), Petroiu (Gîldău), Dîlga, Jăgălia Nouă (Salcîm), Cacomeanca, Răchitoasa, Dragalina Nouă (Dropia), Valea Viilor, Urleasca (Mărăreni), Zagna (Vădeni), Schei (Stăncuța), Viișoara, Frumușița (pe Prut), Lățești.

La Lățești, în locul celor întorși la casele lor au fost aduși începînd cu 1956 foștii deținuți politici, considerați a fi încă periculoși și deci reținuți pentru încă unu, doi, trei ani în domiciliu obligatoriu (cf. mărturiei lui Ițtag Ștefan din Birchiș, jud. Arad). În 1964, prin decret ei au fost grațiați iar satul ca și altele din cele create prin dislocare a fost ras de pe suprafața pămîntului (terenul a fost arat).

Solidaritatea celor deportați a fost exemplară. De asemenea cea care a guvernat relațiile cu băștinașii, cărora li se spusese că dislocații din Banat și Oltenia sînt oameni răi, bandiți, coreeni... etc. Aceștia au aflat repede adevărul, dar acest adevăr trebuia să fie și pentru ei un avertisment : iată ce pățesc dușmanii poporului, cei înstăriți, cei care nu sînt dispuși să se supună dictaturii comuniste !

SMARANDA VULTUR

„Păi, nu vi-s coreeni"?

MARIOARA BOȚOC, născută în 1932 în Petrilova ; GHEORGHE BOȚOC, născut în 1928, în Ciuchici. Dislocați din Ciuchici, județul Caraș-Severin, în satul Roșeții Noi din Bărăgan

MARIOARA BOȚOC : **Am plecat pe Bărăgan cu fetița mică, nu avea nici doi ani împliniți. Și cînd or venit dimineața să ne spună că trebuie în timp de două ore să părăsim locuința, fata a dormit și s-o speriat, tot timpul o tot țipat, tot e plins. Că s-o speriat de atîta lume, de atîția... Și-atunci ne-am apucat plîngînd și necăjindu-ne să adunăm ce-am putut de prin casă. Cum să punem într-o căruță o casă ? Cam puțin am putut să luăm. Și-apoi, atunci cînd am plecat, după ce-am ieșit în stradă, ne-o mai trimis de la sfat o căruță, să punem cîte ceva în ea. Și-am pus hainele, le-am legat, și le-am aruncat în căruță toate grămadă. Și-am ieșit în stradă și-am stat pînă după-masă cînd am plecat la gară, la Răcăjdie. S-acolo, în gară, am stat de luni și pînă joi și fata mea tot țipa și spunea că s-o duc acasă, la casa ei. Plîngea zi și noapte. Cînd să plecăm, joi, cu vagonul, o-nceput să facă frig, că n-am avut nici mîncare, nici condiții pentru ea, n-o dormit toată noaptea. Și-atuncea, pe drum, ne-or pus la Chitila să așteptăm șase ore. N-am știut unde ne duc, nimic nu ne-o spus. Eram necăjiți, că tot ne era frică că ne duc să ne omoare pe undeva. Cînd am ajuns acolo, ne-or dus în cîmpul liber. Ne-or arătat un par, că de la un par pînă la altu-i locul nostru de casă, erau semnele făcute acolo, măsurătorile făcute și ne-or aruncat în cîmp hainele și lucrurile. Și noi am rămas plîngînd acolo, în cîmpul liber. Nu era apă, numai o fîntînă acolo la un capăt de sat și una la altul. Am făcut focul, ne-am asociat tot cîte două familii, ca să ne facem casă, fîntînă, da' n-am putut s-o bem, e-o fost apa sărată și amară.**

Și-am făcut fetița mică, a doua. Nuți, în '52, în Bărăgan, acolo-n frig și-n mizerie, săraca, că nu aveam nici ce să-i dăm să mănînce. O lăsam pe o pătură jos, mă duceam să aduc tulei de ăla de prin grîu ca să fac mîncare. Ea țipa acolo pînă veneam eu acasă și o găseam plîngînd și țipînd. Și ne-o fost frig iarna, o fost atît de frig și-atît de ger, că n-am avut nici foc cu ce să facem. Uite-așa am dus-o, am plîns zi de zi, cît am stat cinci ani în Bărăgan acolo, n-o existat zi să nu plîngem ! Da' re să facem, am avut zile și-am trăit. Da', vedeți, cu urmări, cu dureri, cu reumatism. O trebuit să facem și casă. N-am avut cine să lucreze. Tot eu și bărbatu-meu, noi doi am lucrat. Am făcut pînă la jumătate, ne-am asociat și-am făcut-o din pămînt bătut. De la jumătate am făcut niște chirpici mari și-am zidit-o, aveau o jumătate de metru de lungi și cam 30 de cm. de lați și groși.

În ziua de 14 octombrie, am intrat prima zi în casă. Da' n-aveam geamuri și n-am avut ușă. Am pus ponevi, cum se pune pe la noi, din astea în geam și în ușă. Veneau cîinii de pe la satele vechi și toată noaptea aveam de lucru cu ei, ca să nu mănînce mîncarea. Toată noaptea a trebuit să avem grijă de ei. Cînd a plouat în bordei, stăteam deasupra de față, cu umbrela, ca să nu ploaie pe ea s-o trezească. Ce să vă spun, or fost niște momente atît de grele și niște lucruri, ce nu-ți poți închipui.

Atuncea, în primul an, n-o bătut crivățul pînă-n primăvară, dar cînd începe acolo viscolul, nu poți să ieși din casă. Și am văzut cum lumea fugea să-și aducă apă, să-și aducă ce-i trebuie în casă, ca să nu mai lasă după aceea. Erau munți de nămeți, atît de mari or fost ! La noi, o fost, între noi și vecini, ca un munte de zăpadă. Și s-o urcat cîinele sus și-o urlat pe casă, deasupra. Noi am crezut că-s morți acum toți că n-or mai putut să iasă. Cînd s-o tras viscolu', s-o dus bărbatu-meu și cu mai mulți vecini de pe-aicea, care or putut, și-or făcut drum cu cazmalele. Două zile au lucrat. O spart zidul d-a cameră pînă-n grajd cu toporul, o făcut gaură și-o dat frunzele din strunjac la cal să le mănînce, că n-o mai avut ce să-i dea de mîncare la cal. Și-atunci o luat o margine de pat și-o pus-o, ca să nu pice grajdu' pe cal, ca să fie mai rezistent, că zăpada era de 3 metri. Era rău și de lemne acolo ! Erau vălătuci, ciulini din ăia, îi făceam mototol și-i băgam în cuptor, să gătesc, să fac mîncare. Și ăia cînd i-am pus odată-n foc, or pîrîit și s-or aprins și imediat or trecut ! Și fața era mică, am pus-o-ntr-un taburet, cu pieloarele-n sus, aproape de mine ca să nu plîngă, să stau și să mai vorbesc cu ea și să se uite la foc... și tot rupînd cu ciulinii ăia, sare un spin fără ca să observ și i-o dat în ochi la față și n-am știut... și ea tot se freca la ochi și n-am știut ce are, pînă cînd, la un moment dat, am văzut lîngă pupila ochiului, că o-nceput să-i albească, să-i purcleze. Cînd m-am dus la doctor, imediat m-o trimis la Călărași și am stat acolo o săptămînă cu ea, de i-or scos cu penseță, cu ce... că nici nu m-am uitat... că era să ajungă la lumina ochiului și era să rămînă oarbă... Medicul era tot deportat, din zona Timișorii. Și profesorii tot deportați or fost și ăi de la cooperativă, gestionarul, tot din deportați.

Cu noi acolo, la Roșeți erau și din Mehedinți, or fost și din zona Timișorii... și de la Tirol am avut, de pe la Uivar și de pe la Iecea, Iecea Mică, Iecea Mare, că moașa asia cu care am născut era de la Iecea. Or fost și sîrbi, muzicanți de la Sînmartin. Or fost mai mulți din mai multe părți. Am avut pe profesoru' Raia, doctoru' Bațchi... Din motive politice, pe Raia din motive politice... da' pe Bațchi nu știu de ce... ei o avut o prăvălie mai înainte... și pe unu Cinca, avocat. Din Ciuchici 17 familii or luat.

Numa' pentru pămînt ne-o luat. Am avut 23 de ha. N-am avut cazan, n-am avut batoză, numa' că ne-o spus chiaburi c-am exploatat, am lucrat cu muncitori. Listele astea le-o făcut ăia care or fost la Sfat. Îi știu, unu Ceaua, de-o fost primar și ăștia care or fost pe la partid. Țărani, or fost și ei, or avut proprietatea lor, s-o fost unu care-o avut batoză, cazan da' nu l-o luat, s-o luat cred că pe altcineva în locul lui, era prieten c-un secretar de partid și atunci nu l-or luat. Unu singur trăiește. Dar ceilalți or murit în condiții rele, unu fără picior, care era primar atunceva, unu iar o murit așa, bizar.

BOȚOC GHEORGHE: **Cînd am venit înapoi, am aflat tot spart. La noi or stat niște țigani în casă care-or lucrat pe la**

Crăciun '51. Familii bănățene deportate în Bărăgan

gostat. Şi cînd ne-o adus înapoi am stat vreo săptămînă la un frate al meu, pînă ne-or pus geamuri, uşi, ne-or văruit, n-am avut balamale, broaştele la uşi, ţiganii or făcut pe podele, în sobă. O trebuit să desfacem toate scîndurile, să le-ntoarcem de partea ailaltă, să radem pereţii. C-o fost casa plină de fum, ţiganii or făcut numa' foc acolo, or făcut un dezastru.

Noi n-am ştiut unde ne duce, am crezut să-n Rusia. Numai după aia, cînd am fost acolo, aproape, ne-o spus un militar. Unii îşi băteau joc de noi. Cînd vedeam pe lîngă linia ferată nişte vite, or spus : „uite-aşa vite vă dă vouă !" Cînd am ajuns la Călăraşi, am văzut ce-i acolo, ăia erau speriaţi ! Lor nu le-o spus pe cine cară, le-or spus că-s coreenii. Oamenii cînd or auzit că vorbim româneşte or spus : „voi de unde sînteţi ?" „Păi noi ni-s din Banat, din România !" „Păi, nu vi-s coreeni ? Nouă ne-or spus că coreeni..." „Păi, cum aşa ?" „Uite-aşa ni s-o spus, că avem refugiaţi coreeni care trebuie să-i debarcăm, să-i lăsăm aicea pe cîmpie". După aia, oamenii s-or lămurit, or început şi ei să-ntrebe : „Cum, şi-aţi lăsat tot ?" S-or speriat oamenii cînd or auzit... „Şi-aţi lăsat căsi ? Cum s-o putut să vă ia ?" — „Păi, uite-aşa !" Două ore cît le-am povestit îşi făceau şi ei cruce şi se mirau. Cred că din frica aia s-or fi întors ei la colectiv toţi atuncea să nu-i deporteze.

„Nici lui Saddam Hussein nu i-aş dori aşa ceva..."

CUZMANOVICI ANA, **născută la 23 septembrie 1935, la Sicheviţa, dislocată cu familia din Iam, judeţul Caraş-Severin.**

Mă numesc Cuzmanovici Ana şi sînt născută la Sicheviţa, da' noi, tata' meu în '37 o cumpărat pămînt şi casă aici. Şi în '51 am fost dizlocaţi. Eu aveam 15 ani şi jumătate. Noi n-am fost aşa bogaţi. Am avut vreo 10 hanţe şi ceva de pămînt. Şi cînd or venit, or fost vreo 7 miliţieni, securişti, ce-or fost acolo. Şi tata s-o speriat atît de tare, aşa un soc de mare, că n-o luat decît într-o cocie ceva ce-a-ncăput... o masă, vreo două paturi şi-ncolo nimic, nimic, nimic...

Cînd am ajuns acolo, nu-i mîncare, nu-i nimic. O trebuit a doua zi să mergem la lucru. Am lucrat. Apăi de-abia se-ajungea de mîncare. La fermă se dădea cîte un ceai cu-o felie de pîine dimineaţa ; la amiază, un fel de ciorbă, da' şi aia subţire de tot şi acră. Noi n-am fost învăţaţi cu borşu... Foarte greu a fost !... Atunci aşteptam să vină seara să mîncăm... Da acasă cum să mănînce că abia din banii ăia le ajungea la ăilalţi să mănînce ceva şi ei... O fost timpul de s-o-mbolnăvit şi tată meu, de-am lucrat numai eu.

Or fierţi trifoi să vadă dacă se poate face ciorbă de trifoi !... N-or putut să mănînce !... Bunica mea o murit mai mult de foame... şi bunicu, că or fost oameni bătrîni.

De dimineaţa plecam, nu se vedea de ziuă, la IAS Dragalina, comuna Dropia, unde am fost noi dizlocaţi, în apropiere de gara Ciulniţa. Prima dată cînd am ajuns, am săpat la bumbac. Mă durea spatele, mă dureau toate. Cînd nu eşti învăţat cu lucrul, e tare greu... Şi mai ales cu apa o fost greu... Veneau cu cisterne cu apă... în care duceau şi hălegar. Şi apă de aia beam... de scîe... aşa de rău am dus-o. Trebuia să lucrăm şi larna, pe viscol, pe frig, aşa ceva... eu n-aş dori nici la cel mai mare dusman din lume, nici lui Saddam Hussein poate nu i-aş dori... la aşa criminal, viaţa care-am dus-o noi! Aşa, cînd povestesc, pareă nici nu-mi vine să cred că eu am putut să trăiesc aşa o viaţă... Mai ales foamea ! Frigul şi foamea !... Nu mă săturam niciodată cu mîncarea... Seara aşteptam să vină dimineaţa, dimineaţa, amiaza şi la amiază să vină seara...

„Şi foarte multă lumea a murit acolo"

VALERIA MUNTEANU, născută în 4 octombrie 1921, dislocată din comuna Berlişte, satul Ruseva Nouă, judeţul Caraş-Severin, deportată în satul Petroiu Nou (comuna Gildău) din Bărăgan

În 17, duminica, o fost Pogorîrea Sfîntului Duh şi luni ne-or ridicat.

La ora 5, or venit vreo 3—4 persoane înarmate. S-or băgat înăuntru, chiar nici n-am fost sculaţi, eram în pat, or venit şi-or zis : „Vrem să vă luăm buletinele la fiecare din casă". „Da' pentru ce ?' Soţu' meu era arestat şi m-am gîndit că poate ne arestează şi pe noi zău cine ştie ce se-ntîmplă. Şi-atuncea m-am sculat repede din pat, am zous să fie linişte că am copii, încă erau micuţi, şi le-am dat buletinul şi atuncea or spus : „În termen de cîteva ore să vă luaţi tot ce aveţi, ce puteţi să luaţi în cîteva cărute". Şi nu ştiu cîte cărute ne-o dat : 2 sau 3, ca să ne punem şi animale şi tot ce putem să luăm. Şi-atuncea am început şi ne-am împachetat. Am vrut să mai ieşim, că mama mea era în comună, ca s-o anunţ, da' nu s-o dat voie că or stat la poartă şi peste tot, casa era înconjurată de armată. Şi atuncea, am zis : „Da' cum, da' noi nu avem voie de ieşim" ? — „Nu", zice. Şi iar am zis : „Da' cum, numai noi plecăm" ? — „Nu, toată comuna pleacă". Aşa ni s-a spus. Dar noi n-am putut să ştim pînă am ieşit în capul satului. Cînd ne-o scos din comună am fost doar 10 sau 11 familii care um plecat. Şi o spus : „puteţi să vă luaţi lucruri, că dacă mergeţi, mergeţi să aveţi mai bine ca aici, puteţi să vă aranjaţi. Că, cine ştie ce evenimente or fi şi poate se face un război, să nu vi se întîmple ceva". Atuncea ne-am pregătit, ne-am luat ce-am putut, da' o rămas casa. Ne-am pregătit cu haine, cu tot ce ne era strict necesar. Socru-meu s-o dus şi-o dezlegat toate vitele, le-o lăsat acolo porumb, o-nstrat aşa peste tot să mănînce, păsări ce-am avut, am avut multe. Chiar şi pe bătrîn l-am uitat. Cînd să plecăm, l-am trezit, „Hai, că plecăm, i-am zis". — „Unde plecaţi ?" — „Vreţi să ploci ?" „Plec cu voi". Şi-o spus ăia că se face un inventar, şi de la inventaru' ăsta o să primim o sumă de bani, pentru lucrurile care rămîn. Ne-am dus la capu' satului, n-o mai venit nimeni ! Ne-am dus pînă la vagon, la Răcăjdia. Acolo o fost atîta lume, atîţea comune, da' numai puţini din fiecare comună, nu era toată comuna. Vedeam că sînteam aleşi numai cîţiva. Şi-atuncea ni s-or dat vagoane, la două familii am avut un vagon : într-unul am pus animalele şi-n celălalt bagajele şi noi cu copiii. Şi-am mers pînă am ajuns la Caransebeş. La Caransebeş, ne-o dat pe toţi jos, dac-avem nevoie de ceva. O venit lume foarte multă să ne-aducă cireşe, apă. Poate lumea o fi ştiut unde ne duce. Da' noi n-am ştiut nici atuncea.

Am mers aşa, nu ştiu, nu mai reţin că am fost şi cu mai tînără atuncea, cîteva zile, zi şi noapte. Am auzit că am ajuns în Bărăgan, în Cîmpia Bărăganului. Cînd am ajuns acolo, o fost tot aşa armată multă, era maşini trase, un praf, o mizerie, şi-or zis : „Na, acum mergeţi la casele voastre" !

Oamenii spuneam locului ăla „Colţu babii". Ne-am dus acolo, am fost înconjuraţi cu sîrmă ghimpată, şi ni s-o pus o tăbliţă, o scîndură pe care era scris numărul la fiecare. „Aicea vă este casa !" Ne-am debarcat acolo, ce să vă spun, mizerie nemaipomenită ! Copiii ceream apă şi n-aveam apă de unde s-aducem. Şi atuncea ni s-o adus apă cu cisternele ăştea care-s pentru curăţatu' WC-urilor. Am căutat s-o fierbem, ca să poată fi folosită. Noaptea se ducea socru-meu pe sub sîrmele alea ghimpate, şi-aducea apă din Borcea, da' era o apă murdară şi-apoi am fierţ-o şi-am dat-o la copii. Şi-atunci, milne-zi, după ce ne-am aranjat, ne-am dus şi ni s-o dat nişte rogojini, să punem pe jos şi cîteva scînduri. Şi-am săpat în pămînt aşa, adînc ca să putem pune lucrurile, toate-aşa grămădite. Şi cînd venea ploaie, atuncea vai s-amar, aşa ce era ! Trebuia să ieşim cu lucrurile, că dunele şi astea erau pline de apă, pline de..., vai s-amar, mizerie destulă ! Şi-aşa că asta o fost viaţa în Bărăgan ! Şi-n pămînt, era, aşa se spunea, „urechelniţe", că şedeam cu felinaru-aurins sau cu luminări să păzim să nu intre în ureche, zicea că intră la copii, la orişicare. Şi după un timp, în toamnă, ni s-o dat material să ne facem casă. Ni s-o dat uşi, două uşi, un geam şi cîteva scînduri, aşa, vreo cinci şi paie. Am acoperit cu paie, prin paie o trecut apa, şi-n casă tot aşa. Erau nişte şobolani albi, aşa, mici, speciali, îi spuneau „cîţelu' pămîntului" şi noaptea scormoneau şi veneau în casă. Şi-atunci îl bătrîn se ducea cu furca, noi săream sus prin paturi, ne' era frică. Puneam apă, că ei numai dacă puneam apă în gaură ieşeau afară, aşa ca să poţi să-i omori, că dacă nu, se-nmulteau în casă. Aşa o fost trai mizerabil !

Noi am săpat pe la puieţi, toamna şi vara, ne-am dus pe la ferme, la nord si-am păzit şi la zarzavaturi, la tot felul de munci. Ni se plătea săptămînal. În toamna aia ne-a trimis să tăiem stuf pentru case. Dar acolo erau d-alea, linitori, şi ne era frică de linitorile alea ! Şi-atuncea după ce am tăiat stuf, am mai pus şi peste acoperiş, la casă. Şi aşa că asta o fost toată viaţa noastră, foarte grea !

Şi-atuncea m-am îmbolnăvit din apa aia cred, c-am fost bolnavă de febră tifoidă şi am stat în spital la Călăraşi. Şi după aia m-am făcut bine. Dar mîncare n-am avut. Ne duceam cu barca, bărbaţii se duceau, în tot cazul, noi nu. Se duceau cu barca în partea Dobrogei şi strigau acolo pe mal : „vrem să cumpărăm grîu sau porumb"... ce-aveau. Cumpărau puţin, aşa, cît ne dădea. Asta-i, o trebuit să facem economie. Mîncam arpacaş fierţ în loc de pîine. Foarte multă lume o murit acolo, pentru că erau femei basarabence, şi ăştia, bărbaţii lor, se mai ocupau cu... na, ca să poată să trăiască, cu specula. Şi chiar atunci cînd s-o ridicat, n-or fost ca să-i ridice şi pe ei, or luat numai sotiile. Şi era chiar o vecină lîngă mine care avea doi copii şi ea era bolnavă cu inima. Şi m-am dus cu ea într-o dimineaţă : „hai, să spălăm rufe la Borcea, acolo". N-aveai apă altunde. Şi era un asfinţit de soare — parcă văd. Ea zice : „eu am terminat rufele, le bag în coş", şi şi-o luat copiii, fetiţa era de 3 ani şi băiatul era de vreo 7. „Vreau să spăl copiii puţin pe faţă, da, zice, îi leg c-o cureA de mine, ca să nu cadă, să fie lîngă mine". — „Bine". Nu eram numai eu, erau mai multe femei acolo. La un moment dat, văd că s-o aruncat în apă cu copiii amîndoi. Şi după două zile i-o găsit la Feteşti. Ea n-o mai putut : „eu nu pot să trăiesc aici dacă n-am nimic, nu mi-aduce soţu', nu mi-aduce zîmeni, nu pot să trăiesc". Şi venea, ca în fiecare lună, se zicea că e ministrul Vîlcraru... Lumea striga şi ţipa, că ne-aţi adus aici într-o cîmpie şi nu ne daţi mîncare şi nu ne daţi condiţii de trai, şi ăla se uita, lua avionu' şi pleca. Ştiu că ăsta venea aşa, din cînd în cînd, în satu' nou, Petroiu Nou, comuna Gildău.

Or fost acolo din Greoni, din Mărcina, din Ciclova, de la Becicherec, de la

(Continuare în pag. 12)

FAMILII DEPORTATE ÎN BĂRĂGAN ÎN ANII DICTATURII — 1951-'55

(cu numărul membrilor de familie)

Arăzan Ilie – 2
Anghel Simion – 3
Arădean Laza – 2
Arăzan Eva – 1
Birdean Ilie – 3
Birdean Emil – 4
Bugariu Nicoloe – 3
Bugariu Dorinca – 2
Bechira Mihai – 3
Bechira Laza – 4
Checian Iudita – 1
Checian Tanasie – 4
Kaurici Gheorghe – 3
Kaurici Lucia – 1
Craii Traian – 3
Cucu Vasile – 2
Cucu Petru – 5
Curt Gheorghe – 4
Cucu Iovan – 2
Horvat Bela – 5
Giulvezan Traian – 2
Giuvelzan Eftimie – 6
Giulvezan Marina – 1
Mixich Ştefan Rabici – 5
Mixich Adam Hodi – 3
Mixich Franea – 4
Mixich Iancu Labici – 6
Mixich Iancu Mare – 4
Mixich Alexandru – 2
Mixich Iovan Ribuşan – 2
Mixich Iancu Foer – 3
Mixich Vichentie – 2
Mixich Emerich – 2
Mixich Simion – 7
Milosav Bogdan – 5
Melenciuc Ilie – 3
Matei Nicolae – 2
Milosavlevici Vlada – 2
Miloslav Milan – 4
Mioc Savo – 2
Mioc Ioan – 4
Micin Volta – 3
Giulvezan Ştefan – 2
Mixici Alexandru – 5
Milievici Marta – 5
Pantin Iova – 3
Petcu Marine – 1
Petreanu Gheorghe – 4
Dr. Pascu Ioan – 2
Popi Cornel – 3
Perin Iancu – 2
Rabei Andrei – 2
Rugilă Pavel – 3
Serbici Simion – 2
Simonescu Gavrilă – 3
Saru Nicolae – 2
Saru Gavrilă – 2
Tătar Laza – 2
Itineant Gheorghe – 6
Itineant Alexandru – 2
Itineant Rada – 5
Itineant Iancu – 4
Itineant Traian – 3
Voichiţa Iuliu – 2
Voichiţa Alexandru – 3
Virozub Dumitru – 1
Wiszt Francisc – 4
Vladu Alexandru – 5
Jujici Matei – 2
Jujici Gheorghe – 3
Uzbasici Otto – 2

EXPROPRIAŢI:

Mixich Otto – 4
Voichiţa Ema – 1
Mixich Iosif – 1
Micin Ştefan – 2
Mixich Ana – 1
Giulvezan Ioan – deţinut politic

Aprilie 1954 în Bărăgan (Roşeţii Noi)

Înmormîntare în Bărăgan, la Roşeţii Noi, în 1952

DEPORTAŢI ÎN BĂRĂGAN 1951 1956

DEPORTAȚI ÎN BĂRĂGAN 1951 1956

Comitetul bisericesc din Checea (anii 1937–1938). Între ei, Bogdan Milosav (mort în Bărăgan).

„Amintire din Bărăgan cu domnul învățător Chiu din Banloc"

(Urmare din pag. 11)

Sălăuaz, mulți macedoneni. Ei or fost deportați, or fugit de-acolo și s-or stabilit în părțile astea dinspre Timișoara. Erau și basarabeni, macedoneni, sârbi.

Așa că am stat 5 ani, copiii or mers la școală. În '55, atunci ne-o anunțat că ne lasă liberi. Și-am venit acasă și-acasă n-am mai găsit nimica, numai o ruină. Noi când am plecat am avut material, haznă, material de casă. Tot ni s-a luat. N-am mai găsit nimic. În camera care era socotită cameră bună, or făcut foc pe jos, erau geamuri sparte. N-am găsit absolut nimic, doar pereții.

Eu m-am îmbolnăvit foarte rău. Soțul a-o eliberat cu un an înainte. O fost la Frăția de Cruce, n-o prea făcut politică. El a fost atunci copil tânăr. L-o ridicat și o făcut un an și jumătate, doi, la canal. Când l-or ridicat, l-or adus aicea, l-or bătut, l-or rupt picioru', l-or aruncat acolo la... și de acolo l-or adus într-o pătură și-or spus c-o fugit. Numa că n-o fugit. Și după aia m-or ridicat și pe mine ca să spun ce-o făcut, că pe cine are prieteni, parcă ei îi știu prietenii. Am stat și eu o săptămână arestată. Asta or făcut-o ăia care-or fost atunci membri de partid. Pe cine-or vrut, or dus, pe cine-or vrut să lase, au lăsat.

Pe unii îi mai știu. O recunoscut și el. Unu chiar o zis: „Las că și-o răspăsi frate-meu pedeapsa c-o făcut rău cu dv.". Dia el trăiește Almăjan. Taică-su o fost deputat acolo. Și băiatu trăiește e în Rusova Nouă. Păi ei o persecutat, ș-o făcut tot ce-o vrut. Veneau la noi și făceau percheziții și ne tineau până să ne jefuiască tot din casă. Ne luau mâncarea, ne luau tot. Nimeni nu s-o împotrivit. Toți or căutat să se țină cu ei, nu cu noi. Le-o fost frică. Nu că n-ar fi vrut, dar n-or îndrăznit. Acum îndrăznesc să mai spuie câte-o vorbă. Acum când o fost să ne dea pământu, toți or spus co-o făcut Almăjan. După ce ne-o ridicat pe noi în Bărăgan, o plecat în Lugoj; s-o dus cu copiii acolo, o dat copiii la școală, și i-o aranjat foarte bine. Da' copiii noștri n-or avut voie. Am avut și noi copii și-am vrut să meargă la școală după ce ne-am întors, da' or spus c-am fost chiaburi. Și profesorii erau deportați din vreo 70 de comune, județul Timiș, Caraș, Mehedinți. Ne-am înțeles foarte bine. Ne-am ținut așa ca frații, și ne-aduceau ceapă și ne ajutau când făceam case.

„Strămutarea ca o viitură"

TANAȚCU DORINA, **născută la 4 mai 1927, în Satchinez, județul Timiș, deportată în comuna Dilga (Bărăgan)**

Aici în Satchinez am crescut, aici m-am căsătorit cu un bărbat din sat, la 18 ani. La 19 ani am avut copii și la 24 de ani ne-o dus în Bărăgan... Și până atunci cotă, supracotă, impozite. Ne-am pus bagaju' în căruță, ne-o dat vagon. (...)

Cine n-o fost nu poate să-și închipuie ce-o fost acolo! Nici nu poți să descrii, oricât ai vrea! În momentele alea atâta de grele! Eu nici nu pot să vă spun! Am fost chiar singură acasă! Pe toată lumea o ridicat, noaptea la 12! Bărbatu-meu trebuia să meargă la cineva acasă — Înainte de 12, o venit un vecin de-ai nostru, mare stab!, ș-o dus la bărbatu-meu și i-o zis: „Păi, tu ești aicea?" — „Da". S-o-ntors-napoi și-o intrat la sfat. Până-o intrat la sfat, bărbatu-meu s-o dus afară și s-o ujtat și-o văzut că vin înspre noi un ofițer și niște soldați. Și și-o dat seama că vin în jos la vale. Și eu eram acasă, numai eu, cu mama și cu bunica. O intrat pe ușă, o salutat într-adevăr: „Cu data de astăzi, în numele legii? sînteți strămutați!" Eu m-am rugat să-mi dea voie să mă duc după bărbatu-meu, dar el deja o venit încoace. Deja lumea s-o strâns. Nu pot să vă spun! Toții vecinii s-or strâns! O venit și tata... „Împachetarea!" Așa, pentru moment, nici n-am știut ce să luu!!! Eu m-am dus la Lili că acolo erau duse hainele, din cauză de cerceniție, ca să avem cu ce să ne îmbrăcăm, că nu mai știai cît trebuie să dai la cerceniție. Cu o sâptămână înainte ne-o scos toată mobila afară. Așa de bine mi-aduc aminte că tocmai or venit vacile de la văcar din sat, și-am stat în fața ogrăzii să nu se sperie vacile. Am mers după haine acolo, le-am adus. Da am avut un noroc că am scos că eu vream să iau și mașina de gătit, sporeiu, cum se spune la noi, și dacă nu-l duceam p-ăla n-am fi avut cu ce să facem mâncare și toți vecinii care-or fost acolo ce ăia or gătit. Am luat o vacă și un mânz dar tot ce-am mai avut a rămas acasă. Am luat și găini, dar o parte or murit pe drum în gări unde-am stat, le-am mai dat apă (...) Acolo cu noi o fost ș-acolo și mulsera lui Mihăilache, ea o fost poliție arestată și după aia or adus-o la Dilga. Și mi-aduc perfect aminte c-o venit la cooperativă și-o căzut femeia, c-o fost femeie în vîrstă și eu am pus mîna și am ridicat-o și militianu o strigat la mine: „Nu ți-i rușine să pui mîna pe asta!"

Chiar în ziua de Florii, în '53, or scris doi vecini că or găsit la noi în casă revolver. L-or chemat pe tata la miliție și tata o zis că nu-l al nostru, că nici n-o făcut armata și nu știe să tragă cu revolveru'. Da' el săracu o fost așa de fricos, așa o tremurat! Și ș-o dus bărbatu-meu și le-o spus că după ce noi am plecat, o venit armata acolo; noi am avut o casă în spate, care-or demolat-o el, colectivu, și-acolo o fost depozitu' de miliție." „Păi zice, eu să răspund?" El, și-o scăpat cu asta! Dac-o fi fost adevărat! Poate că or vrut să facă așa să-l aresteze pe tata! Nu știu ce-or vrut cu asta! Ai noștri or fost oameni liniștiți și acolo și și-or văzut de treabă! (...) Din sat or fost 63 de familii. Nemții ăia care-or fost dislocați, nici nu mai sînt, or plecat în Germania: sîrbi, or fost și din ăia, care-or fost, or murit și care mai sînt, sînt la Timișoara. Așa, cu pământ, mult, 3 familii or fost, or fost socotiți chiaburi. Noi am avut 30 de lanțe toată familia. Eu am plecat cu bărbatu, cu ecolu' cu tata, cu mama, cu mosu, bunicu'. Și socru-meu, 55 de ani o avut când o murit și bunica-mea o murit tot acolo.

Și sora a plecat tot așa, cu socru-său, cu soacră-sa, cu bărbatu', copiii! Foarte greu o fost! Până la București nu am știut unde ne duc. Da' cel puțin, cel mai bun sat Dilga o fost, sat nou, că o fost ferma acolo și gara lîngă sat. O fost sat vechi. Acolo o fost mosia luată și tot acolo o avut mosierul castel, cum mergi spre Constanța, pe linia București — Constanța. Și de jur-împrejur o fost plantație de pomi de salcîmi. Asta ne-o ajutat foarte mult! Că n-am fi avut cu ce să ne încălzim. Casa o fost acoperită cu paie, când o ploat, o ploat și înăuntru. Or fost și vînturi groaznice în '53. Știu că bărbatu-meu o fost acolo la Chimpați, unde lucra și n-o putut să mai vină acasă. Acolo o fost brigadier la porci. Și eu cu tata am lucrat la mături. Fiecare o avut strada lor, strada Chinezilor, strada Bănlocanilor. Or mai fost din Biled, Becicherec, Lăcătunaș, Forosig, or fost din Bărăteaz, dar ei or fost dusi în alte sate.

La formă când am lucrat am avut un director foarte bun, un om comsecade el ne-o lăsat grîul care l-am avut pe colibi, o adus haloza și la fiecare ne-o treierat cît am avut pe colibi. O fost membru de partid, n-o avut școală, dar el o fost un om foarte cumsecade, ne-o ajutat foarte mult. Și el o spus: „Dacă se vor schimba, vor veni alte timpuri, bănățenii mă vor scoate-n!" De ăla, oricine ar întreba, numai de bine ar auzi.

Bănățenii s-or întors toți și macedonenii. O fost o vecină basarabeană și mama ei a rămas acolo. Chiar ieri l-am întîlnit la cumnată-mea pe un macedonean, pe Pundichi. Și o zis către mine acuma: „Odată, îți aduci aminte ce ai făcut?" — „Da! O fost filmu' a lui Satchinez". O arătat casa noastră, casa a lu' vecinu nostru, a lu' Căpeteanu a lu' cîntărețu, care-l zicea la marginea grădinii la noi. Atunci o arătat casa de la noi mai încolo, era un mos așa, cu o pipă, iar un vecin de al nostru. Și noi ne-am dus. Bărbatu-meu o spus către mine: „Uite, mergem la fîrn cu conditia să nu plîngi! Și nici nu spui nimica"! Da' cînd am văzut vecinii noștri, am văzut pe toți, pe o femeie care o făcut casa și ounea asa mallăr din ăsta cu... și cînd am văzut, — da' fără să vreu — c-am și vorbit și-am și plîns! Pe noi ne-o dus seara. La școală, pe copiii, l-o dus ziua și o mers și Valentin să vadă da el, de-acolo, n-o venit acasă, numa' s-o dus la Pundichi! Măi, îi scară și nu vine și cu m-am dus după el. Și pe drum l-am întîlnit s. l-am bătut. Da el zice: „Stai, nu da în mine! Stai mamă să-ți spus! Am văzut pe mos Gresită cu lula, am văzut pe uica Milea la găini la Căpețean! Stai mamă nu da! am văzut pe Anica lui Roșu... Pînă ei tot o spus „stai, mamă, nu da"- mi-o trecut nervii ăia... și m-am ris. (...) Filmul ne-a arătat cum o fost satu' nostru atunci. Dar a fost așa cum ne-o arătat. Acolo o fost colectivu, deci erau găinile lu' Căpeteanu, că pentru asta era moasa, c-o fost administratoare la găini și mosu o stat la stradă cu pîna în gură. Atunci l-o arătat pe ăia, bieții oameni, or fost mai săraci și și-or făcut căși, l-o arătat pe ei cum își fac căși, strada mare o arătat-o. Și eu am plînș dar ăsta, Căpeteanu, cîntărețu, o făcut: „Au! casa mea"... Și el o fost cu noi acolo în Bărăgan... Da' nu știu cum s-o făcut filmu' ăla și ce o adus acolo! N-aș putea să spun cine l-o făcut și cum s-o făcut, da s-o dat acolo, în formă. O fost un film, cum să spun, bun pentru mine, că ne-o mai amintit de casă.

! Știi ce-o ajuns? O ajuns de l-o tătat amîndouă picioarele și cînd am venit din Bărăgan, prima în gară la Timișoara o fost mama lui care ne-o așteptat! O venit la vagon și: „Oh, ce mă bucur că ați venit!" Eu zic: „Să pleci din fața mea! Că nu vreau să-ntîlnesc (pe) prima pe care ne-o dus la Bărăgan! Nu vreau!" Îl chema Stamoran Vlad, el o fost mare membru de partid! N-o avut școală deloc, dar el o fost inspector școlar, 7 clase, mă rog. Și niciodată, măcar dacă noi am fi avut vreun cuvînt cu el sau familia lui. N-am avut niciodată nici un cuvînt! Da pentru ce o făcut treaba asta? Nu știu!... O fost primar atunci unu' Radu Timotei și așa se zice că el o făcut listele. Cînd l-am adus pe tata acasă, că era pe moarte, el era la salvare și tata i-o zis: „Pleacă din fața mea! Vreau să mor liniștit că nu te-am mai văzut în ochi!" Și așa departe o stat, că, totuși, nu l-o fost totuna!.

! În mai multe mărturii este invocată decizia MAI nr. 200/51 despre el cărei conținut nimeni nu știe nici pînă azi nimic precis. Iată răspunsul dat de Ministerul de Interne în legătură cu aceste documente juridice lui Buteică Ștefan din Timișoara.

„Evadat pentru medicamente"

AUREL MUNTEANU – născut la 11 februarie 1920 în Vrani, județul Caraș-Severin. Deportat în satul Roșetii-Noi din Bărăgan

În anul 1951 am fost dislocați în Bărăgan și duși într-o comună în apropiere de Călărași. Comuna s-a chemat prima dată Roșeți, pe urmă Sălcim sau Olariu... nu mai mi-aduc aminte. Am fost atunci dislocați eu, copiii și nevasta. Nevasta a suferit de tuberculoză. Cu viața de-acolo din Bărăgan s-a îmbolnăvit mai grav și-am internat-o în spital. Din spitalul de la Călărași a fost transportată la un spital TBC din Galați. Neavînd noi posibilitatea de a părăsi comuna am rugat pe cineva ca să o ducă până la acel sanatoriu. Am plecat de acolo, din Bărăgan, pentru că o familie de aici (din Vrani) a avut rude în America. Doream să fac rost de medicamente, penicilină, streptomicină, ce-o fi fost. M-au prins aicea în comună milițienii și m-au băgat la închisoare. La închisoare, prima dată am fost la Capu Midia, pe urmă s-o făcut o triere a deținuților, parte i-a băgat la politic, parte i-a băgat la drept comun. Eu fiind fără pedeapsă, n-am fost nici judecat, nici nimic, numa' am fost aruncat în închisoare, și am primit cam 18 luni. Însă cu tot ce-am fost trambalat am făcut aproape 20.

În timpul ăsta, nevastă-mea din ce în ce a fost mai bolnavă, a ieșit din spitalul din Galați. Tatăl meu vitreg s-a dus după ea în Bărăgan și a adus-o aicea în Vrani. În Vrani, lumea rea a pîrît-o că se preface că-i bolnavă. Totuși oameni mai de suflet, doctorii din Oravița, au văzut situația care e. Doctorii s-au pronunțat atunci către militarii ăia care au cercetat-o că-i în ultimul grad. Și-atunci n-or mai avut ce zice și-or adus-o din nou în Vrani. Au mai trecut cîteva luni de zile și a murit. Însă în timpul cînd ea a murit, eu eram la închisoare la Poarta Albă. Am terminat cu închisoarea asta și m-am întors înapoi în Bărăgan, și am stat acolo, până s-a terminat cu Bărăganul de-am fost întors înapoi. Ne-am întors în comună după decret.

Grupaj realizat de
SMARANDA VULTUR

La Checea, județul Timiș, în curtea bisericii ortodoxe, a fost dezvelit, în 18 iunie 1991, un monument dedicat foștilor deportați în Bărăgan.

Monumentul a fost realizat de Mixici Francisc (Perița) cu contribuția foștilor deportați. Din Checea au fost deportate 75 de familii (220 de persoane), români, sîrbi, croați, în satul Frumușita Nouă, plasat într-o baltă desecată a lacului Brateș (20 km de Galați). În 1955, Prutul a inundat complet satul respectiv.

Arădean Laza Bata
Arăzan Ilie Șofei
Birdean Danița
Bechira Mia Tașcă
Cucu Mimi Emilia
Delimanici Olga
Giulvezan Ioana
Giulvezan Elena
Giulvezean Maria
Giulvezan Sosa
Milosav Bogdan
Mioc Sava
Mixici Ivan Ribușan
Mixici Antonia
Pantin Mirna
Popi Milena
Tătar Laza
Itineanț Traian
Itineanț Luiza
Itineanț Sofia
Vlad Alexandru
Mixici Otto Tvidereș
Mixici Iosif Lenard

MIHAI BOTEZ

INTELECTUALII EST-EUROPENI: O NOUĂ SPECIE?

(Urmare din numărul trecut)

În al treilea rînd, cel puţin în Europa de Est — şi în parte desigur şi ca urmare a inechităţilor ce dominau societăţile tradiţionale în perioada interbelică —, mulţi intelectuali proveneau din „elitele burghezo-moşiereşti" sau măcar din alte pături favorizate ale societăţii : ca urmare, ei erau percepuţi (ca persoane) de către puterea comunistă drept „inamici de clasă", iar această percepţie era apoi transferată mai degrabă mecanic întregului grup social al **intelligentsiei.** În copilăria mea, de pildă, adjectivul „intelectualist" (însemnînd sofisticat, şi nu în spirit sănătos muncitoresc ori ţărănesc) avea conotaţii foarte rele.

Dacă însă puterea comunistă nu i-a „iubit" pe intelectuali, trebuie să spunem că nici mulţi dintre aceştia nu au primit comunismul cu simpatie.

Astfel, ca „persoane", mulţi intelectuali proveneau **din** ori se integrară (prin propriile lor merite) **în** elitele vechii societăţi : prin urmare, ei au perceput comunismul ca pe un periculos duşman, ce le punea în discuţie nu numai privilegiile, ci însăşi existenţa. De altfel, intelectualitatea din toate ţările comuniste a plătit un greu tribut de sînge represiunii ce a însoţit fără excepţie instalarea şi operarea noii ordini ; atît în U.R.S.S. cît şi în celelalte ţări comuniste — în particular, din Europa de Est.

În al doilea rînd, intelectualii creaţi în şcoli de gîndire ce promovau pluralismul cultural — ca cei din Rusia dinaintea revoluţiei bolşevice, ori din Europa de Est înaintea celui de al doilea război mondial — nu puteau privi cu simpatie „barierele ideologice" pe care comunismul le instalează peste tot, după cum înţelegeau greu atmosfera „de campanie", în care li se cerea — lor, gînditori ce se credeau liberi — să se înregimenteze şi să asculte ordine într-o bătălie pe care cu greu o puteau considera „a lor".

În sfîrşit, intelectualii — mai mult decît alte categorii sociale probabil — au dezvoltat simţul „unicităţii" : de regulă, „învăţătura" dă încredere şi chiar o oarecare „conştiinţă de sine" (întemeiată pe „valoarea de întrebuinţare socială"). Drept urmare intelectualii s-au acomodat mai greu decît alte categorii sociale cu statutul de „nevirstnic" ce are nevoie de ghidare şi trebuie controlat, statut pe care de altfel societatea comunistă îl prescrie tuturor cetăţenilor ce trăiesc sub „ordinea roşie".

Iată suficiente motive pentru a explica ostilitatea reciprocă dintre intelectuali şi putere ce a caracterizat fără excepţie „comunismul timpuriu".

Toate aceste argumente se referă însă la comunismul „de început". A schimbat oare societatea comunistă modernă, matură, această optică asupra intelectualităţii ?

Să observăm întîi că, în Europa de Est, după peste patruzeci de ani de funcţionare, ordinea comunistă şi-a creat propria sa intelectualitate. Structura acesteia este eterogenă. Supravieţuiesc, desigur, reprezentanţi ai „vechii intelectualităţi" antebelice — de regulă, aliniaţi puterii ori măcar gata să respecte „contractul" cu ea, după atîtea experienţe traumatizante. Dar marea majoritate a noii intelectualităţi este produsă de noul regim. Noii intelectuali vin din familii de muncitori şi ţărani, ca şi din familii de intelectuali (alliniaţi ori nu puterii, în anii din urmă) ; vin din familii de deţinuţi politici ori din familii de gardieni ai închisorilor ; vin din familii ce au suferit marginalizări în regimul comunist, ca şi din familii de nomenklaturişti. Toţi aceştia nu mai au „dosare antebelice" ce ar putea justifica discriminări profesionale ori politice. Într-un fel, deci, ei au fost „acceptaţi" de sistemul comunist. Şi, în pofida inevitabilelor diverse „educaţii ilegale" (ca acelea posibil anti-comuniste cîştigate în familie, la biserică, între prieteni etc.), toţi aceşti intelectuali sînt „produsul" aceluiaşi sistem educaţional comunist, şi sînt aşezaţi şi promovaţi în societatea comunistă conform criteriilor acesteia. O **nouă** specie de intelectual apare astfel : **intelectualul comunist.** Termenul **nouă** se referea la diferenţele faţă de celelalte variante de intelectuali cunoscute pînă acum. Aceste diferenţe nu sînt atît de evidente în cîmpul creaţiei intelectuale: desigur, genii şi mediocrităţi coexistă şi aici, ca şi în alte părţi. Dar comportamentul (social şi posibil intelectual) al intelectualului comunist diferă atît de cel al predecesorilor săi necomunişti, cît şi de cel al contemporanilor săi occidentali. Şi aceste diferenţe se manifestă cel mai vizibil în relaţiile intelectualului cu puterea comunistă — adesea diferite de cele ale predecesorilor săi, şi în orice caz de neînţeles pentru colegul său din Vest.

Lucrurile nu ar trebui să mire chiar atît de mult. Pe la sfîrşitul anilor '30, de pildă, un călător neavizat nu ar fi făcut mari distincţii, cred, între intelectualitatea germană şi cea britanică : „mediul tehnologic" era acelaşi, tradiţiile culturale, deşi diverse, erau compatibile, o serie de factori unificatori — ca apartenenţa la aceeaşi mare civilizaţie iudeo-creştină — păreau de neclintit. Dar astăzi nepoţii intelectualilor germani ai anilor '30 înţeleg greu comportamentul bunicilor lor, şi sînt gata chiar să vorbească despre un profil de intelectual german sub regim nazist — ori, pe scurt, intelectual nazist, aceasta neinsemnînd automat asociere la crimele celor din fericire învinşi şi nici măcar aderare entuziastă la programul politic nazist, ci numai „funcţionare" cvasi-normală sub respectivul regim. Este desigur de prisos precizarea că respectiva etichetă nu are legătură directă cu calitatea şi respectabilitatea „producţiei" culturale a acestor intelectuali. Totalitarismul nazist nu a operat, practic, decît cîţiva ani — şi a şi creat un nou tip de intelectual; de ce oare totalitarismul comunist, ce domină fără perspectiva unei alternative, de decenii, nu ar crea şi el un „tip nou" de intelectual ?

Dar oare intelectualii comunişti ai anilor noştri continuă să se simtă într-o lume ostilă, aşa cum s-au simţit predecesorii lor ?

Răspunsurile la aceste întrebări sînt probabil diferite în România, Polonia ori Germania de Est. Desigur, mulţi intelectuali comunişti se simt frustraţi de demersul marxist clasic ce îi asază **ab initio** în afara accesului la putere : şi fiul de ţăran ori muncitor devenit intelectual are evident dreptul să fie mirat de faptul că „mai multa lui învăţătură" îi interzice în principiu apartenenţa la „clasa conducătoare a societăţii" — şi, prin ea, la frînele societăţii pe care teoretic ar fi avut dreptul să o conducă, dacă n-ar fi învăţat atîta. Menţionez apoi următorul paradox. În practic, toate statele comuniste, învăţămîntul superior este gratuit — şi deci teoretic accesibil oricărui membru al noii societăţi. Înseamnă deci că rămîn să facă parte din „clasa muncitoare" numai cei ce ori nu pot, ori nu vor să facă studii superioare. Şi noii intelectuali înţeleg adesea greu de ce aceia pe care în fond i-au „depăşit" în competiţia pentru intrarea în învăţămîntul superior le sînt destinaţi în principiu a-i conduce. O anume tensiune între intelectuali şi superiorii lor mai prost educaţi pare astfel normală. Există însă unele încercări teoretice de a modifica această dogmă anti-intelectuală. Analize neo-marxiste încearcă să demonstreze că, în epoca revoluţiei ştiinţifico-tehnice şi a revoluţiei comunicaţiilor de masă, atît tehnocraţii, cît şi culturocraţii, minuitori ai acestor noi mijloace de producţie, ar trebui să fie integraţi în noua şi extinsa „clasă muncitoare"". Să remarcăm şi că „mitul intelectualităţii" (în sensul respectului abstract al proletarilor pentru „învăţătură"), destul de curent în perioada comunismului timpuriu, păleşte în noile condiţii sociale : chiar needucate, noile elite comuniste au fost martore creării noii intelectualităţi, şi o tratează cu dezinvoltură şi chiar dispreţ. La rîndul său, noua intelectualitate frustrată emite pretenţii la un rol social mai activ : şi unii autori consideră chiar că intelectualii comunişti se află pe calea spre putere.

În afară de aceasta, însă, mulţi intelectuali — chiar crescuţi de noul regim — continuă să se simtă frustraţi. Educaţi în limitele ideologiei marxiste, ei „visează" uneori să depăşească limitele acestela ; şi, poate şi contaminaţi de exemplul colegilor occidentali, mulţi intelectuali formaţi într-un sistem totalitar îl simt pe acesta ca pe o povară şi „visează" — din nou, „visează" — la libertate şi autonomie. Dar aceste frustrări rareori le modifică comportamentul „standard" de intelectual comunist.

Dacă prin **intelectual comunist** vom înţelege pe intelectual creat **de şi pentru** un regim comunist, ce înseamnă atunci **intelectual est-european** ? Sîntem în prezenţa unei sub-specii de intelectuali comunişti ?

După părerea mea, da. O schemă mult utilizată de comunismologia occidentală acceptă similitudini între ceea ce se întîmplă în U.R.S.S. şi ceea ce se întîmplă în celelalte ţări comuniste. Cred însă că, în problema intelectualităţii, această schemă nu poate funcţiona. Există diferenţe mari, cred eu, între intelectualii sovietici şi cei ne-sovietici dar trăind sub regim comunist, cum sînt intelectualii din Europa de Est. U.R.S.S. este o supraputere, şi, în competiţia mondială, aceasta reclamă performanţă autentică — cel puţin militară — tehnologică, atît de greu de despărţit astăzi de cea economică ori, simplu, umană. În mod logic, deci, există un interes real pentru statutul şi producţia celor ce asigură această performanţă — cu alte cuvinte, a intelectualilor. Importanţa ce se dă culturii sovietice pe arena mondială este iarăşi un îndemn la performanţă — şi implicit oferă motivaţii pentru promovarea socială a celor ce asigură această performanţă. Dacă vom adăuga acestor nevoi **obiective** de performanţă pe cele **subiective** — ce fac apel la marea tradiţie a ştiinţei şi culturii ruse, de pildă — vom găsi explicaţii pentru stimularea intelectualităţii în U.R.S.S., atît în trecut cît şi astăzi.

Pentru alte ţări comuniste — în special pentru cele din Europa de Est — situaţiile însă diferă. Poate că Germania de Est „reclamă" într-adevăr performanţă intelectuală, datorită atît inevitabilei competiţii cu Germania de Vest, cît şi sentimentului de continuator al unei mari culturi ; poate că în Polonia ori în Ungaria mai subzistă zone şi nuclee ştiinţifice şi culturale ce se vor performante, din motive ce asociază orgoliul naţional şi interesul economic şi politic ; dar liderii din România ori Albania nu simt nevoia obiectivă a unei astfel de performanţe şi nu par a suferi de pe urma atrofierii capacităţii intelectuale naţionale (în România, în special ca urmare a emigrărilor masive de intelectuali de valoare în ultimii ani ; în Albania, probabil ca urmare a completei izolări şi anihilării resurselor intelectuale de către regimul de tip stalinist). Se înţelege de la sine că statutul intelectualităţii depinde de nevoia de performanţă şi variază deci de la o ţară comunistă la alta.

Trebuie de asemenea adăugat că, poate cu excepţia germanilor, intelectualii est-europeni (majoritatea, deci) se află în situaţia dificilă de a aparţine unor „culturi mici" : ei simt că, în fond rolul culturilor lor naţionale în dialogul internaţional este marginal şi că ei înşişi sînt adesea percepuţi drept „produse exotice" ale unor arii periferice. Drept urmare, un frustrant complex de inferioritate/superioritate se instalează.

În rezumat, deci, voi înţelege prin intelectuali est-europeni, **intelectualii comunişti produşi de şi pentru culturile (în majoritate, mici) est-europene.**

Cum va evolua în viitor acest prin actor al scenariului pe care îl explorăm ?

Este evident că reformismul lui Gorbaciov — şi în particular „cuplul" **glasnost-perestroika** este în principiu foarte „atractiv" pentru intelectualii comunişti din U.R.S.S. : cel puţin aparent acesta demonstrează existenţa unei voinţe politice cinstite, gata în egală măsură să recunoască eşecurile sistemului comunist de tip sovietic şi să gîndească la alternative — şi, în perspectiva viitorului, rolul intelectualităţii pare a fi sensibil sporit. În mod mai degrabă neaşteptat pentru tradiţia comunistă, noua conducere sovietică pare să se sprijine în special pe intelectuali în efortul său de a nnoi, împotriva inerţiei şi ostilităţii unei nomenklaturi devenite reacţionare, sistemul totalitar sovietic, practic neschimbat din vremea lui Stalin. În plus, culturocraţii pot vedea în **glasnost** o oportunitate limitată, de a se exprima „mai" liber — incluzînd aici libertatea criticii ori discutarea unor tabu-uri, iar amintirea anilor destalinizării, cînd chiar Soljenitin publica în U.R.S.S., nu poate să nu aibă un efect stimulator asupra multor creatori pînă acum frustraţi. **Perestroika** propune apoi tehnocraţilor teme extraordinare de reflecţie, cercetare şi angajare : „însănătoşirea" economiei sovietice, eliberarea ştiinţei şi tehnicii de frînele birocratice şi de canoanele ideologice staliniste, promovarea performanţei şi valorii atîta vreme neglijate, par a cobori din sfera aspiraţiilor utopice în cîmpul obiectivelor posibile — şi, prin aceasta, justifică aderare şi suport. „Oferta" liderilor este clară : şi, în cel mai bun caz, „rezultatul" cooperării cu puterea ar fi participarea la un proces ce ar duce la o Uniune Sovietică modernă şi puternică, probabil cu un sistem politic relaxat dar nu schimbat, şi păstrîndu-şi „locul şi rolul" de supraputere nu numai militară, ci şi tehnologică şi economică, în dialog mondial.

Prin „efecte de rezonanţă" ce ar merita probabil analize mai ample, reformismul lui Gorbaciov şi deci şi oferta adresată intelectualităţii de cooperare cu puterea „migrează" şi în Europa de Est.

Dar cum vor răspunde intelectualii din afara U.R.S.S. acestei oferte ?

Este evident că spaţiul natural de manifestare a replicii face apel la structura şi evoluţia statului naţional în Europa de Est.

DACĂ S-AR ÎNTOARCE COROANA LA BUCUREŞTI

(Urmare din pag. 6)

rol, Ferdinand (1914—1927), Carol II (1930—1940) şi Mihai I (1927—1930 ; 1940—1947), au ştiut să-şi cîştige dreptul de a fi pe deplin români.

În 1916, regele Ferdinand I, moştenitorul lui Carol I, deşi născut şi format în Germania (era nepotul, nu fiul lui Carol, care şi-a pierdut singura fiică în 1873), a ales cauza patriei sale adoptive împotriva celei a ţării lui de naştere. Urmaşul, după cum era de datoria sa, interesele României, a acceptat războiul şi a participat cu curaj la el, contra Puterilor Centrale. A fost o opţiune pentru ei sfîşietoare, dar totală (nu numai că era un membru al casei domnitoare de la Berlin, dar, înainte de a deveni moştenitor al tronului unchiului său, a prestat serviciul militar şi a jurat credinţă steagului german), pe care românii au ştiut să o aprecieze. Kaiserul Wilhelm al II-lea, vărul său, nu l-a iertat niciodată : l-a radiat pentru totdeauna de pe lista familiei de Hohenzollern. De atunci datează hotărîrea regilor români de a-şi schimba numele de familie în „de România".

După intervalul neconstructiv şi de ruptură cu tradiţia de înţelepciune constituit de cei zece ani de domnie ai lui Carol II (totuşi foarte importanţi pe planul generozităţii şi al mecenatului cultural), s-a făcut întoarcerea, în condiţiile grave ale războiului şi ai primilor ani de după război, la calea cea dreaptă, cu regele Mihai, al cărui rol l-am văzut. Din păcate, pentru prea puţin timp.

O revenire acum a regelui Mihai ar putea pune, prin propria sa viaţă, între garanţie, în mod simbolic, ideal, infinita tragedie pe care au reprezentat-o cei 45 de ani de comunism. Chiar şi numai efectul psihologic asupra imensei traume a românilor, şi ar fi extraordinar... Pe de altă parte, actualmente e probabil că România nu-şi va putea recîştiga imensul capital de prestigiu pe care-l dobîndise în momentul Revoluţiei de la 22 Decembrie 1989, dar pe care — ulterior, din diferite motive, pe drept sau pe nedrept — l-a pierdut, decît prin revenirea în Patrie ca Suveran, pe tronul său a regelui Mihai. În plus, regele ar putea să servească enorm ţării nu numai sub profilul regenerării morale sau al credibilităţii psihologice interne şi internaţionale, dar şi dintr-un punct de vedere mai strict material, ca, de pildă, la obţinerea unor finanţări externe, a unor servicii de înalt „consulting" ori în transferul de tehnologie avansată, toate indispensabile pentru refacerea economiei naţionale.

(Fragmente din textul apărut în Mondo Operaio, octombrie-noiembrie 1991, Italia)

„Le era mai greu să mă urmărească atunci cînd mergeam pe bicicletă“

Interviu cu COEN STORK, ambasadorul Olandei la București

Înainte de a veni în România, ați fost cîțiva ani ambasador în Cuba. Ați perceput diferența între România lui Ceaușescu și Cuba lui Fidel Castro ?

C. S. : Am plecat din Cuba la jumătatea lui decembrie, după cinci ani petrecuți într-un post agreabil și interesant. Șase săptămîni mai tîrziu, am ajuns în România, unde față de Cuba era o diferență ca de la zi la noapte. În Cuba am avut totdeauna posibilitatea să mă văd cu mai mulți prieteni, acolo. Veneau, împreună cu familiile lor, la mine în week-end, ca să mănînce, să bea să danseze. Aici însă am găsit cu totul altceva. Am ajuns pe 28 ianuarie, era a 70-a aniversare a lui Ceaușescu. Diplomatic, nu există înaintea prezentării scrisorilor de acreditare (ceea ce a avut loc repede, peste cîteva zile), deci aniversarea nu mă privea în nici un fel, dar foarte repede am remarcat că era o situație mult mai proastă decît în Cuba. În primele două săptămîni am și avut un „caz“ cu doi-trei ziariști olandezi. Geamurile mașinii celui venit de la Belgrad fuseseră sparte într-o seară, devreme, cînd se mai afla lume pe stradă, lîngă hotelul Ambasador unde locuia — evident, o măsură de intimidare din partea securității : ceea ce am și menționat în prima vizită făcută la Ministerul de Externe. Cei de-acolo au fost foarte indignați că am ridicat acest caz în timpul primei mele vizite acolo, care ar fi trebuit să fie o vizită de curtoazie. Și aceasta a dat tonul multor altor vizite de același gen care au urmat. Apoi am fost chemat la Ministerul de Externe. S-au plîns că nu mă limitez la contactele oficiale cu românii.

Cu ce români vi s-a reproșat că vă întîlniți ?

C. S. : N-au menționat niciodată nume. Cînd m-au convocat a treia oară, le-am spus : „Ar fi foarte bine dacă mi-ați da o listă cu oamenii pe care nu pot să-i văd. Cînd am fost în Africa de Sud, acum 20 de ani, lucrul acesta era mai bine reglementat, exista o listă cu persoane interzise“. Au fost surprinși de comparație. „Acolo e o dictatură, e un stat totalitar (mi-au răspuns), în România e cu totul altceva, aici poți să ai contacte cu toată lumea, se poate călători peste tot, prin țară“. Atîta doar (mi s-a reproșat) că eu făceam o selecție proastă alegeam oameni care nu puteau să-mi spună decît minciuni despre România, și care aveau contacte cu grupuri anti-românești din străinătate. La scurt timp după ce am venit, am avut marea șansă de a cunoaște oameni ca Mircea Dinescu, și soția sa, Mașa, Catrinel și Andrei Pleșu, Ascanio Damian, Mihai și Anca Oroveanu ș.a. — foarte diferiți de „garnitura oficială“ aflată de obicei la recepțiile diplomatice (adică cei care aveau, de ani de zile, acordul oficialităților pentru a asista la aceste recepții).

Cum puteați face diferența între cele două categorii ?

C. S. : Era simplu, pentru că imediat, într-o discuție din februarie 1988 cu Pleșu sau Dinescu am remarcat că era cu totul altă limbă și o atitudine mult mai deschisă decît o utilizau de obicei românii „de acolo“. Între timp, erau apoi din ce în ce mai multe incidente cu ziariștii. În septembrie 1988 eram cu două jurnaliste de la un săptămînal olandez, ne dăduserăm întîlnire cu Ascanio Damian, ca să vorbim despre sistematizare și să vedem împrejurimile Bucureștiului. Cînd am ajuns în strada Paris, la locuința lui Ascanio, am găsit un tip în civil care ne-a spus : „Regret, dar nu puteți intra aici“. În acel moment, Ascanio a ieșit din casă și a întrebat : „Ce se întîmplă ? Am întîlnire cu ambasadorul Olandei“. I s-a răspuns că nici ambasadorul nu poate intra, nici el nu poate ieși. În martie 1989, cînd a apărut interviul lui Mircea Dinescu în **Libération**, apoi scrisoarea celor șase, situația a devenit mult mai proastă. Îi cunoșteam pe Silviu Brucan (nu foarte bine, îi întîlnisem de cîteva ori), Patru ambasade (America, Anglia, Canada, Olanda) ne întîlnisem, încercînd să luăm legătura cu Dumitru Mazilu : existau zvonuri că se află într-o situație foarte dificilă. Nici reprezentanții Națiunilor Unite de la București n-au putut să aibă contacte cu el. La Ministerul de Externe ne fusese refuzată orice colaborare în acest sens. Am dat și o declarație oficială în care am spus că vrem să-l întîlnim pe Mazilu. Pînă la urmă nu am reușit. La fel de important era să încercăm să o vedem pe Doina Cornea. Ambasada Franței avusese cîteva contacte personale cu ea, o dată pe săptămînă, la telefon. Ambasadorul englez a încercat, în ianuarie 1989 să o vadă, dar fără rezultat — au fost împinși atît el, cît și soția sa și alți reprezentanți ai ambasadei aflați de față. De asemenea, cred că și ambasadorul belgian din acea vreme a reușit să o vadă. Eu am încercat acest lucru în vara lui 1989 și se pare că în cazul meu s-a considerat că era mai bine să fiu lăsat pentru a se evita un alt scandal. Am stat astfel de vorbă cu d-na Cornea două zile la rînd, supravegheați atent de oamenii Securității aflați în stradă și în casa vecină. Cred că a fost util și pentru mine și pentru ea.

Credeți că Dumitru Mazilu mai reprezintă un om politic de viitor în România ?

C. S. : Am văzut că vorbește destul de des la „Europa liberă“, dar nu cred că rolul său este prea important.

Ați prevăzut evenimentele din decembrie 1989 ?

C. S. : Nu am presimțit nimic. Am văzut însă că situația devenise atît de rea încît nu mai putea dura multă vreme. Unii colegi (și destui de mulți români) credeau că totul se va sfîrși după Congresul Partidului. Eu mă gîndeam că nu se va întîmpla atît de repede, ci doar peste vreo șase luni. De aceea, totuși, nu am fost surprins cînd a început la Timișoara.

Ce credeți despre conspirație ?

C. S. : Nu cred în toate aceste scenarii cu conspirații care circulă. Cunosc argumentele, dar nu mi se par convingătoare.

Exista în acel timp o anume colaborare a ambasadelor, un schimb de puncte de vedere și informații ?

C. S. : Aveam totdeauna contacte în afara Comunității Europene, ne întîlneam și în afara reuniunilor lunare — așa a fost și în Cuba, și la Helsinki. Așa ne întîlneam și aici, o dată pe lună, dar, începînd din martie 1989 am început să ne întîlnim săptămînal. Și așa a rămas pînă astăzi : chiar în această dimineață am fost la o întîlnire la ambasada germană, împreună cu 8—9 ambasadori ai Comunității. În timpul regimului Ceaușescu era un contact intensiv, de încredere și foarte important pentru a coordona acțiunile, pentru a face declarații — de pildă, împotriva sistematizării. Sistematizarea a jucat un rol foarte important în radicalizarea opoziției noastre, din Vest : am utilizat și discursurile și declarațiile lui Ceaușescu. S-a încercat apoi minimalizarea acestor declarații, s-a spus : „nu, nu vrea să distrugă aceste sate, e doar o modalitate de a face din mai multe sate unul singur“.

Mai există încă simpatie față de Ceaușescu în Occident ?

C. S. : Da, știu că pentru români era ceva deceptionant, ceva îngrozitor să vadă pe bietul lor televizor primirile la Ceaușescu — ambasadori, ca mine, de pildă. Sînt conștient de asta, dar atunci noi am făcut gesturi, poate nu spectaculoase, dar importante. Pentru că el era foarte sensibil la gesturile de dezaprobare — de pildă, să nu te ridici în picioare în Marea Adunare Națională.

Ambasadele erau foarte urmărite, dar dumneavoastră ați beneficiat, credem, de „un plus de urmărire“.

C. S. : Da, într-adevăr, îmi făcusem un obicei din a nota numărul de la „Daciile“ Securității. Era probabil o problemă pentru ei cînd am început să ies cu bicicleta, pentru că, dacă mergeam pe jos sau cu mașina știau cum s-o facă, cu bicicleta însă eram mai greu de urmărit (nu vroiau să fie remarcați ca urmăritori). Era prea idiot să fugi după o bicicletă, așa că mergeau cu mașina, dar și așa le era greu, pentru că le făceam diverse figuri ; coteam brusc, le ieșeam în față și în văzul lor îmi notam numărul Daciei. Ceea ce sigur că nu le făcea deloc plăcere. Cred că eram un pic mai mult urmărit decît ceilalți ambasadori (în afara celui englez, a cărui misiune însă se încheiase).

Deși sînt unele schimbări benefice în privința atașaților culturali (în Statele Unite, Israel, Austria, Grecia etc.) posturi în care au fost de curînd numiți scriitori importanți, personalul ambasadelor nu s-a schimbat prea mult, nu-i așa ?

C. S. : Într-adevăr, încă oamenii cei mai răi din Ministerul de Externe sînt în străinătate. Și invers.

(Va urma)

Traducere de MIRCEA IONESCU

TREI GLOSE LA „PENUMBRA"

ION BOGDAN LEFTER

Despre recenta carte a lui Andrei Cornea, Penumbra, nu voi scrie acum o „cronică" propriu-zisă, aplicată (rămîne — poate — pe altădată), ci voi face — — doar — trei „glose", încercînd să sistematizez ce am spus la recenta lansare de la Editura Cartea Românească (unde a apărut volumul).

Glosa întîia : Cu ce fel de carte avem de-a face ? Pe copertă, sub titlu, putem citi : Eseuri. O culegere de eseuri, vasăzică. Însă, pe cît e de ușor de răspuns în primă instanță, pe atît e de greu de aproximat apartenența tipologică efectivă a acestor „încercări". Autorul însuși și-a mai pus problema naturii scrierilor sale. În textul introductiv la cea de-a treia lui carte, Mentalități culturale și forme artistice în epoca romano-bizantină (300—800) (1984), după ce arătase ce nu oferă paginile ei, se întreba : „Atunci, ce anume este această carte ?" — și răspundea apelînd tot la eticheta „eseu", constatînd că genul favorizează definițiile negative și pare — în consecință — să fie „un monstru ce aparține mai degrabă celor ce nu știu decît celor ce știu" (p. 6—7) !

Revenind : ce fel de eseuri" sînt cele din Penumbra ? Dacă, frunzărindu-le, ne oprim la cel intitulat Autoportretul și științele „negative", ne vom aduce imediat aminte de primele două cărți ale lui Andrei Cornea. De la portulan la vederea turistică (1977) și „Primitivii" picturii românești (1980), eseuri — da ! — de istorie a artei, speculații seducătoare, cu o rază de relevanță mult mai cuprinzătoare decît cea a materiei de studiu alese ca pretext. În multe alte locuri din Penumbra, unde întîlnim referințe la Socrate, la Platon și la alte mări nume din vechime, îl regăsim pe Andrei Cornea din-tr-a patra lui carte, Scriere și oralitate în cultura antică (1988), unde făcea operă de erudiție filologică și filozofică, nu — însă — cu aroganța certitudinii pe care o afișează specialiștii, ci „cu sentimentul că tabloul de civilizație pe care am încercat să-l configurăm se arată a fi nu numai incomplet, dar și neclar și plin de defecte, că desenul său este prea angulos, compoziția violentă și dezechilibrată, culorile insuficient armonizate" (p. 132). Prin urmare, am putea spune că Penumbra face pentru prima oară „sinteza" celor două direcții pe care se manifestase autorul nostru în precedentele sale patru cărți : pe de o parte — venind dinspre istoria artei : pe de alta — dinspre filologia clasică aplicată la filozofie. Și totuși, cum am arătat deja, Andrei Cornea nu s-a ilustrat niciodată în cadrele stricte ale disciplinelor respective, depășindu-le mereu marginile, făcînd mai mult ori mai puțin decît obișnuiesc ele să pretindă că ar face. A scris și continuă să scrie „eseuri", dar într-un teritoriu incert, în care distincțiile tipologice se ambiguizează și „specialitățile" intră într-un cîmp de libere, foarte libere interferențe...

Glosa a doua : Atunci, cu ce fel de autor avem de-a face ? Este Andrei Cornea un istoric al artelor ? Un filolog ? Un filozof ? Un scriitor ? Fără îndoială, este cîte un pic din toate acestea — dar și mai mult decît atît. Primele două specialități le poate atesta cu diplome universitare, căci a absolvit istoria și teoria artei la Institutul de arte plastice din București și, mai tîrziu, filologia clasică la Universitate. Abilitarea filozofică a venit în tot acest timp, prin studiu și meditație „în particular". Inclusiv ca discipol și colaborator al lui Constantin Noica, în care calitate a lucrat și la ediția de Opere a lui Platon (a semnat alături de Radu Bercea traducerea, interpretarea și aparatul critic al comentariului lui Hermeias la Phaidros, în volumul IV, 1983, și apoi, de unul singur, volumul V consacrat integral Republicii, în 1986). Iar scriitor îl dovedesc toate paginile sale, prin vocația expresivității pe care o savurăm la tot pasul, prin seducția articulării „scenariilor" de idei și prin plasticitatea fină a frazei. Esențială este observația că la acest din urmă nivel, în spațiul scriiturii propriu-zise, „avatarii" autorului coabitează fără probleme. Dincolo de temele lor diferite, textele lui Andrei Cornea se desfășoară pe același ton, în coordonatele aceleiași stilistici, stabilizate la o foarte plăcută medie personală între limbajul conceptual al culturii „înalte", „elitare" și simplitatea colocvială a comunicării directe, „democratice" cu cititorul.

Atare ambivalență corespunde perfect sistematicei pendulări între planul speculației, al abstracțiunilor, al „filozofiei" și cel al faptelor concrete, al vieții, pe care autorul nu-l lasă niciodată deoparte. Discursul lui Andrei Cornea pornește întotdeauna de la realitate — sau de la „realitățile" domeniului ori ale temei pe care și le alege — și se întoarce la ea — sau la ele. Cu alte cuvinte, se mișcă într-un teritoriu pe care l-am putea considera al filozofiei „aplicate", al speculației conceptuale hrănite permanent din concretul existenței. La fel se întîmplă și în eseurile sale politice, publicate în ultimii doi ani și aproape jumătate, mai ales în paginile 22-ului (dar și în Meridian sau Contrapunct). Optînd pentru o poziție din care poate observa deopotrivă desfășurarea evenimentelor și „scenariilor" mai ample în care ele se integrează, autorul nostru a dat cîteva dintre cele mai spectaculoase analize ale situației din România de după 1989, explicînd realitatea — și realitățile.. — de la noi prin raportare — fie că e vorba despre similitudini, fie despre diferențieri „originale" — la paradigme psiho-sociale și culturale cu mai vechi ori mai recente ilustrări istorice. Rezultatul, complementar ziaristicii politice curente, se și deosebește enorm de ea prin altitudinea perspectivei conceptuale și prin profunzimea interpretării.

Adunînd toate aceste constatări, aș zice că — în fond — nefiind filozofie „pură", nici istorie a artelor propriu-zisă, nici doar comentariu de erudiție filologică sau doar o analiză politică, scrierile lui Andrei Cornea țin de o sui generis filozofie a mentalităților. Formula o calchiez după titulatura unei binecunoscute direcții de studiu, care a făcut mare succes în deceniile din urmă : istoria mentalităților. Mai „pozitivă", mai strîns legată de straturi informatiei „de epocă", riguros documentate, aceasta din urmă uzează — în același timp — de toate „interdisciplinarismele" posibile și caută mereu locul geometric al existenței sociale, undeva, deasupra factologiei în planul psihologiilor colective. Cam în acest spațiu mi se pare că s-a instalat și Andrei Cornea, speculațiile lui având — totuși — o mai limpede tendință către filozofie, către demonstrația de idei...

Și glosa a treia : În sfîrșit, cu ce fel de filozof avem de-a face ? Fiind — dacă mi se acceptă formula — un filozof al mentalităților, Andrei Cornea își centrează discursul pe ființa umană, și anume nu pe ipostaza ei abstractă, epurată, ci pe omul concret, biografic și social. În Penumbra, e pusă încă o dată problema locului pe care-l poate ocupa gînditorul în Cetate și ni se propune „un nou umanism", unul „al penumbrei și al defensivei" (p. 93, s.a. — cele două concepte fiind esențiale în scenariul cărții, pe care nu-l voi descrie aici). Departe de „răceala" umanismului clasic, „Soluția" — notează Andrei Cornea — „este, cred, să fim cu adevărat și, pe cît posibil, integral, copiii timpului nostru, ai sfîrșitului secolului XX" (p. 87). În chiar punctul de pornire, în primul eseu din carte, el proclamă nici mai mult nici mai puțin decît „privatizarea filozofiei" abandonarea variantelor abstract-raționale și asumarea ei în plan personal, într-un efort de recîștigare a autenticității gîndirii : „sîntem autentici, noi înșine, mai ales prin cuplarea minții la pasiunile noastre, la temperamentul și la stilul pe care îl avem. Inteligența pură, rațiunea singură, spiritul izolat ne ascamănă pînă la identitate cu oricine altcineva : prin ele se conturează doar un om abstract și generic și, în fond, fals. Adevărul stă de partea persoanei, ce posedă afecte, temperament, suflet în fine și care are, de aceea, o identitate precisă. Se cuvine atunci ca persoana, în totalitatea ei, să facă filosofie, dacă e ca aceasta să aibă autenticitate", (p. 16—17).

Către ce ne trimit asemenea cuvinte ? Unde am mai auzit în ultima vreme apeluri la autenticitate, la „personalizarea" discursului cultural, la implicarea autorului în text ? Din întrebare în întrebare, ajungem — iată — să-l descoperim pe Andrei Cornea pledînd (chiar dacă nu folosește termenul) pentru atitudinea auctorială postmodernă, pentru biografismul de tip postmodern. Prin pronunțările sale pentru un „nou umanism" și pentru „privatizarea" meditației autentice, colegul nostru schițează nu numai un program îndrăznet și atît-de-cît și premizele unei reinterpretări a evoluției discursului filozofic în cultura română recentă, în care au predominat formele „personiste" (cu vocabula unui poet american) pentru turnatul colistola eseul confesiv. Temă care merită discutată mai în amănunt, cu vreun alt prilej pe îndelete...

...Încît, la întrebarea inițială, ne riscăm în final următorul răspuns, extinzînd subtitlul dat de autor Penumbrei : avem de-a face cu o carte de eseuri postmoderne de filozofie a mentalităților...

ERATĂ

Dintr-o eroare, în caseta apărută în pagina 7 a numărului 16, se afirma că dl. Turcanu a fost angajat al firmei Phillips. De fapt, angajatul acestei firme a fost dl. Stoian, actualul director al SOTI.

MOMENTUL 1949–1954

(Urmare din pag. 16)

cădem în greșeli grave, să ajungem în judecățile noastre critice pe poziții burgheze" (Broșura citată, **pp. 3, 4, 11).**

În același spirit au fost instruite cadrele didactice din învățămîntul superior de către directorul direcției propagandei și agitației din C.C. al P.M.R., Leonte Răutu : „Trebuie să fim recunoscători oamenilor de cultură sovietici, care, prin lupta ascuțită pe care au pornit-o pentru lichidarea rămășițelor cosmopolitismului, ne-au atras și nouă atenția asupra pericolului pe care-l reprezintă cosmopolitismul, și asupra necesității de a duce o luptă intransigentă împotriva lui (...). Cu toate acestea, rădăcinile cosmopolitismului în știință și literatura noastră n-au fost definitiv extirpate (...). Cosmopolitismul trebuie privit ca un canal de pătrundere a influenței imperialiste anglo-americane și tratat ca atare" (Împotriva cosmopolitismului și obiectivismului burghez în științele sociale, **Ed. P.M.R., 1949, pp. 49, 51). Corpului didactic i se impune să propage ideea „priorității științei sovietice în cele mai diferite domenii" și i se atrage atenția că „problema priorității științei sovietice se extinde și asupra problemei priorității ruse în genere" (p. 59). Ideea este repetată în toate documentele de linie și impusă drept condiție** sine qua non **oricărui curs universitar : „Psihologii din țările de democrație populară — se decretează într-un editorial distrugător asupra cursului de psihologie al lui Mihai Ralea —, psihologii progresiști din toate țările lumii nu pot dezvolta știința lor decît pășind pe calea croită istoricește de psihologia sovietică"** (Pentru o concepție materialist-dialectică a psihologiei în R.P.R., **în Lupta de clasă, nr. 4, octombrie 1949, p. 117).**

Compozitorilor și muzicologilor li se impune „necesitatea de a aprofunda și mai mult cunoscuta Hotărîre a C.C. al P.C.(b) asupra problemelor muzicii, apărută în februarie 1948". Li se atrage atenția, ca și scriitorilor, că atît timp cît „toate acestea au rămas mai mult niște teze abstracte, fără să fie aplicate, exemplificate în creația muzicii din R.P.R.", prelucrarea „este nu numai insuficientă, dar de-a dreptul greșită, fiindcă lasă de fapt neatins tocmai ceea ce trebuie doborît, adică poziția dușmanului în muzica noastră. Degeaba se îndreaptă focul împotriva unor compozitori burghezi din Occident, ca Stravinsky, Hindemith etc., dacă nu se ia o atitudine justă, principială, tocmai față de acei compozitori de la noi care merg pe același drum cu aceștia". „Partidul Comunist (b) al Uniunii Sovietice, prin Hotărîrea asupra problemelor muzicii, **ne ajută — ca și pe oamenii muncii și artiștii progresiști din întreaga lume — să demascăm încă una din pozițiile burgheziei în artă, poziție cu atît mai greu de descoperit și combătut în muzică"** (Despre unele probleme ale creației muzicale în R.P.R., **semnat Nestor Ignat, în** Scînteia **din 14 și 15 martie 1949 ; în broșură, Ed. P.M.R., 1949, pp. 13, 14, 21). „Poziția dușmănoasă în muzică" este identificată în creația lui Constantin Silvestri, învinuit de a fi tratat folclorul „într-o manieră formalistă, decadentă, complet străină de spiritul creației «populare»" (ibid., p. 19) precum și în creația „compozitorul decadent și reacționar Jora" (ibid., p. 30).**

Același rol l-a jucat normativul Pentru o justă orientare a activității științifice în R.P.R., **semnat de Traian Săvulescu, în calitate de președinte al Academiei R.P.R. (Ed. Academiei, 1949), secondat de Hotărîrea Prezidiului Academiei R.P.R. 1949 — rezultatul aceleiași ședințe, în cadrul cărora partidul aprecia că „au fost supuse unei analize temeinice manifestările de cosmopolitism în domeniul biologiei, medicinii, lingvisticii" (Raportul citat, p. 55).**

În toiul acestei campanii, Gheorghiu-Dej raporta în septembrie, în revista Bolșevic : **„Experiența sovietică ne ajută să rezolvăm cele mai grele probleme, nu numai în domeniul economiei, dar și pe tărîmul învățămîntului, în literatură, în artă, știință. Însușirea experienței sovietice este chezășia progresului în țările de democrație populară. Noi tălmurim necontenit acest lucru oamenilor muncii din țara noastră. (...) Aceasta este principala noastră metodă de popularizare a Uniunii Sovietice, a gloriosului partid bolșevic și a marelui Stalin" (Traducerea articolului în** Lupta de clasă, **nr. 4, octombrie 1949, p. 11 ; în** Articole și Cuvîntări, **1951, p. 389).**

Peste două luni, în 6 decembrie, apărea în Scînteia **raportul lui Gheorghiu-Dej în fața Biroului Informativ,** Partidul Comunist din Iugoslavia în mîinile unor asasini și spioni, **prin care se anunța că „Tito, Rankovici, (...) Rajk, Kostov, Pătrășcanu și cei care împărtășesc ideile lor sînt agenți ai serviciilor de spionaj imperialiste anglo-americane". Din imensitatea acestui text, dincolo de incriminările de rigoare în epocă, fraza care va deveni busola întregii activități a aparatului de partid în atitudinea față de intelectualitate, în toate domeniile ideologiei și culturii — va fi aceasta : „Internaționalist — spune tovarășul Stalin — este acela care fără rezerve, fără șovăieli, fără condiții, este gata să apere Uniunea Sovietică. (...) Acela care intenționează să apere mișcarea revoluționară mondială fără Uniunea Sovietică și împotriva ei, acela merge împotriva revoluției și se va rostogoli inevitabil în lagărul dușmanilor revoluției"** (Scînteia **nr. 1 608, din 6 decembrie 1949, reprodus în** Articole și Cuvîntări, **1951, p. 415).**

Sub aceste auspicii, și pe un teren astfel însămînțat, s-au desfășurat excomunicările din cultura românească, declanșate în valuri. În 1949, 1951, 1953, 1954, pentru a reizbucni în 1958 și apoi, în condiții schimbate, în deceniul al IX-lea, al epocii Ceaușescu. În urma lor, un vast proces de ștergere a memoriei și de cultivare a reflexelor paricide a fost organizat prin întreaga rețea a învățămîntului, presei și editurilor proaspăt reorganizate. „Clarificările" prin care se aplica acum „linia partidului" alcătuiesc baza ideologică a campaniilor de „demascare" a vechii intelectualități, asimilate cu „decadentismul culturii burgheze în general". „A analiza în spirit marxist-leninist opera lui Tudor Arghezi", însemnă acum „a demasca poziția reacționară a poeziei sale, trăgînd concluziile valabile pentru decadența artei burgheze în general" (Editorialul Scînteii : Să luptăm pentru o critică de artă principială, pătrunsă de spirit de partid, **Ed. P.M.R., 1949, p. 5).**

Acesta este tiparul care fusese impus și Raportului ținut de Zaharia Stancu la prima Conferință pe țară a scriitorilor din R.P.R. Conferința a constituit primul prilej de care s-a folosit partidul pentru a denunța, prin intermediul scriitorilor înșiși, **„amprentele celor 50 de ani de dominație a decadentismului în poezie, dominație ce și-a găsit cea mai pregnantă expresie vătămătoare în poezia lui Tudor Arghezi, sau în cîntecul intelectualist pînă la dezumanizare al poeziei lui Ion Barbu"** (Flacăra, **nr. 13, din 2 aprilie 1949).**

În același an 1949, nemuritorii Academiei Române sînt însărcinați să-i elimine din patrimoniul românesc pe Constantin Brâncuși : sarcina este executată prin Hotărîrea Prezidiului Academiei R.P.R. **din 28 iunie 1949, care decide : „Brâncuși, căzut în păcatul așa-zisei arte pentru artă, pe care, fără îndoială, nici el nu o poate înțelege, (...) al cărei prețuite în dolari de miliardarii de peste Ocean, nu mai are nimic comun cu specificul țării sale. Arta lui Brâncuși agonizează și se destramă în distincțiunea cîtorva snobi"** (Flacăra, **nr. 26, din 2 iulie 1949). Combativitatea Prezidiului Academiei, care condamnase și cosmopolitismul în oftalmologie, știință etc..., a fost dată ca exemplu de către Gheorghiu-Dej, în anul următor, în ziarul** Biroului Informativ **din 7 aprilie 1950 (Articole și Cuvîntări, 1951, p. 471).**

(Va urma)

(Apărut în revista Dialog, noiembrie 1991 — februarie 1992)

ILEANA VRANCEA

MOMENTUL 1949-1954

• Demascarea demascatorilor

După Rezoluția Plenarei C.C. al P.M.R. din 10—11 iunie 1948 cu privire la naționalizare și la ascuțirea luptei de clasă începe a doua fază a publicisticii represive, bazată pe documente cu putere de lege emise în numele partidului. Miezul ideologic al acestei etape îl constituie „lupta împotriva teoriilor contrarevoluționare ale lui Pătrășcanu, inspirate de ideologia și interesele dușmanului de clasă" (Scînteia, 21 iunie 1948). Seria documentelor-măciucă vizînd intelectualitatea este inaugurată de editorialul Mai multă principialitate în tratarea problemelor artei și literaturii, apărut în Scînteia din 15 iunie 1948, care declanșează demascarea demascatorilor: Președintele Comitetului Artelor din Direcția de Propagandă și Agitație a Comitetului Central (Nicolae Moraru), prin care partidul anunțase în ianuarie—februarie primele ostracizări, în paginile revistei Flacăra (organ al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști), este acuzat de „lipsă de combativitate în orientarea revistei" și de „lipsă de vigilență ideologică"; o asemenea poziție „nu poate duce decît la o slăbire a luptei împotriva acțiunilor criminale ale dușmanului de clasă — și printre ei se găsesc și unii intelectuali — într-un moment în care lupta de clasă în forme variate și tot mai ascuțite". Editorialul anunță organizarea întregii activități literare și artistice în lumina tezei despre ascuțirea luptei de clasă din Rezoluția Plenarei a II-a a C.C. al P.M.R. și din Raportul lui Gheorghiu-Dej la congresul de unificare al partidului: „Partidul le cere oamenilor artei să nu uite indicațiile date Congresului P.M.R. de tovarășul Gheorghiu-Dej: «Influențele străine se refugiază cu deosebită ușurință în domeniul ideologic, în literatură, în artă, în știință. De aceea, continuarea activă a luptei pe frontul ideologic...»etc.".

Acțiunea începută în 1948, de suprimare tacită a unor publicații, este popularizată abia acum. Săptămînalul Lumea, condus de G. Călinescu, revistele lunare de ținută europeană Viața Românească, de sub direcția lui M. Ralea, Revista Fundațiilor Regale, de sub direcția lui Al. Rosetti — fuseseră desființate fără publicitate, primele două în 1946, a treia în 1947, sub pretextul că „nu se vindeau", și că au sucombat din lipsă de cititori. Un articol din Contemporanul explica astfel, după doi ani, desființarea revistei Lumea, vizată aluziv, fără a fi numită: „— De ce ați suprimat-o? — Nu se vindea! — Păcat. Și doar izbutiserăți să stringeți atîtea nume, atîtea talente". „De ce nu se vindea revista?", Contemporanul avea răspunsul gata pregătit: cititorii căutau „o idee unitară", se întrebau „ce vrea revista?" și constatau că „este imposibil de deslușit". „Colaboratorii s-au risipit prin alte redacții. Revista murise".

În lipsa revistelor importante, desființate pînă la sfîrșitul anului 1947, partidul se năpustește asupra propriilor sale

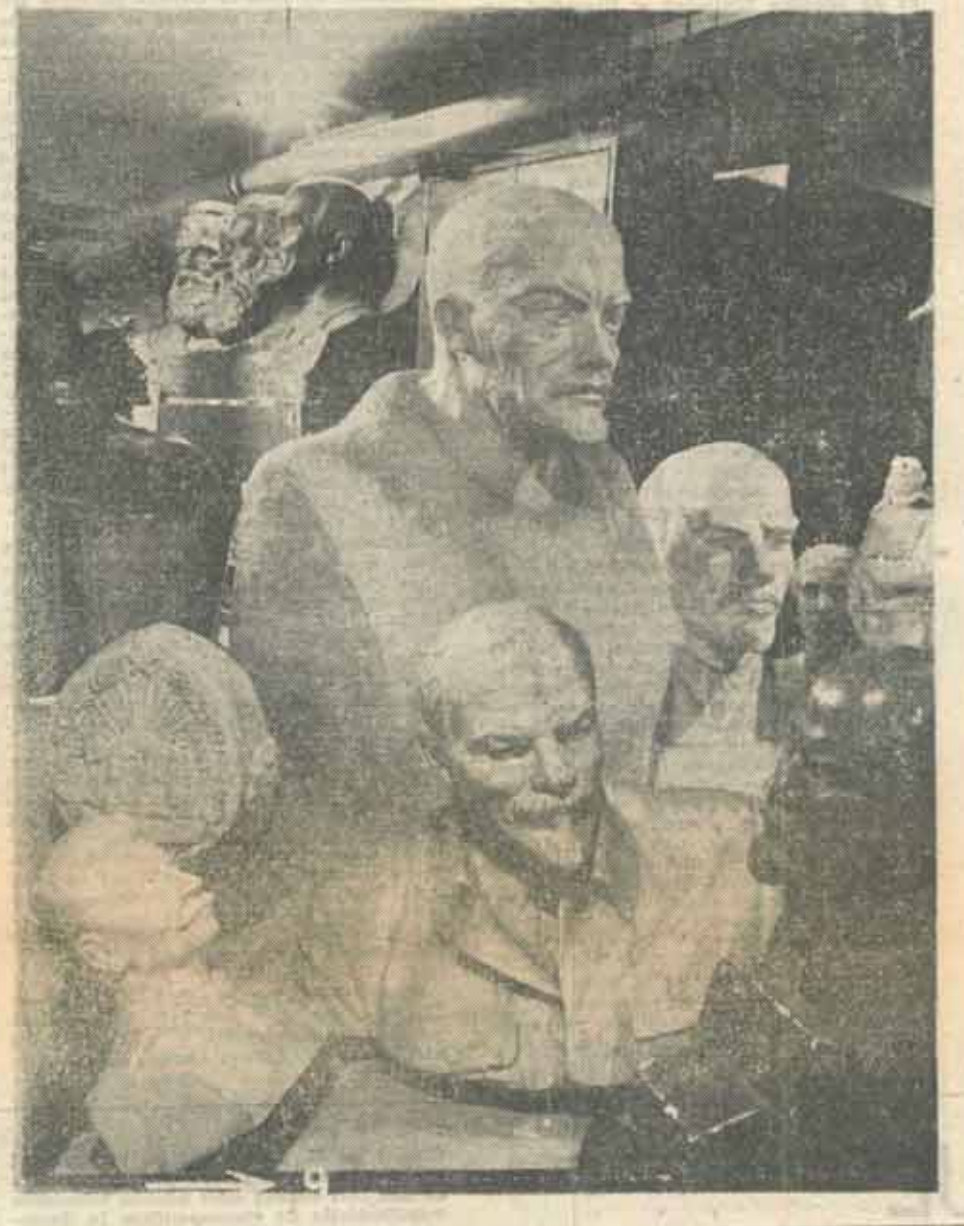

publicații. Suplimentul literar al Flăcării este acuzat că „propovăduiește împăciuirea între clase, renunțarea la lupta de clasă" — „fapt rușinos", care determină „imediata și completa retragere din circuit a acestui supliment". Constatînd, de asemenea, că „vigilența de clasă în redacția Flăcării și a Rampei este foarte scăzută", editorialul Scînteii mai anunță „încetarea apariției revistei Rampa care nu-și justifica existența și nici n-a izbutit să-și formeze un cerc larg de cititori".

În 1949, documentul de bază al campaniei antiintelectuale l-a constituit acuzația de „antipatriotism" lansată de Hotărîrile partidului comunist sovietic între 1946—1948 (citate în capitolul I) și completate cu un nou rechizitoriu de o virulență sporită: editorialul publicat în Pravda, în ianuarie 1949, Despre un grup antipatriotic de critici teatrali. Demascînd „atitudinea antipatriotică a unui grup de critici cosmopoliți", editorialul vizează pe toți intelectualii „care încearcă să discrediteze fenomenele înaintate din literatura și arta noastră, năpustindu-se cu furie, sub pretextul unor pretinse imperfecțiuni artistice, tocmai asupra operelor patriotice, cu o orientare politică fermă". Editorialul Pravdei, reprodus în Contemporanul, Flacăra, prelucrat în adunări speciale și seminarii universitare, a dat tonul documentelor publicate în România în urma organizării de către C.C. al P.M.R. a unor răsunătoare întruniri-proces, unde au fost mobilizate, pe rînd, următoarele categorii: „numeroși scriitori, cronicari literari, reprezentanți ai presei", „profesori și conferențiari de la toate catedrele de științe sociale ale Universităților și Institutelor de învățămînt superior din R.P.R.", „numeroși compozitori, interpreți, critici muzicali din Capitală și provincie, scriitori, reprezentanți ai presei".

Editorialul publicat în Scînteia din 2 august 1949, Să luptăm pentru o critică de artă principială, pătrunsă de spirit de partid (apărut și în broșură, Edit. P.M.R., 1949) — cel mai important document al acestei etape — legiferează în România sovietizarea culturii. Literatura sovietică este prezentată de la bun început drept „îndrumătoarea" scriitorilor români, care „o privesc ca pe eliberatoarea lor din lanțul formalismului, din servilismul față de arta burgheză decadentă". Sensul „îndrumării" este precizat fără echivoc: învățăturile experienței sovietice trebuie nu pur și simplu citate, ci aplicate. Redactorul-șef al Contemporanului, Ion Vitner, însărcinat cu alcătuirea raportului, este admonestat pentru că se mărginește să citeze articolele sovietice, „dar ulită să le aplice": „nu e întîmplător că în raportul său nu se pomenește nici măcar o singură dată de discuția purtată în jurul grupului de critici antipatrioți din U.R.S.S., ceea ce înseamnă că ea a fost considerată de raportor o chestiune actuală în U.R.S.S., dar fără obiect în critica noastră. Iată cum, printr-o preluorare formală a experienței sovietice, prin neaplicarea ei concretă la realitățile noastre, riscăm să

(Continuare în pag. 15)

MIHAI KORNÉ

CÎRDĂȘIA TRECUTULUI

Ruptura FSN-ului compromite atît șansele de realegere ale actualului președinte, cît și ale fostului prim ministru. Comportamentul amîndurora dovedește că rămîn prizonierii metodelor de odinioară. Amîndoi, precum și cei care îi susțin, reprezintă din ce în ce mai puțin electoratul românesc care evoluează spre o adevărată democrație, atît la orașe cît și la sate.

În ciuda mijloacelor de care dispun, nu credem că partidele extremiste, SRI-ul, șefii armatei și partizanii actualului președinte FSN vor obține o majoritate la alegerile parlamentare sau la cele prezidențiale. Nici măcar împăcarea celor doi, Iliescu și Roman, nu credem că ar permite celui dintîi să fie reales, nici celui de al doilea să formeze viitorul guvern. Ca să-și atingă țelul, fiecare ar avea nevoie de sprijinul unei părți din opoziție. Acest sprijin, conducerea PNL a hotărît să-l dea lui Ion Iliescu.

Dacă acesta este reales, victoria va fi vremelnică. Cîrdășia Iliescu—Câmpeanu nu va putea rezolva problemele țării și va fi curînd resimțită de opinia publică drept alianța dirijismului economic cu șovinismul politic. Nici unul, nici celălalt nu reprezintă viitorul și nu pot netezi drumul pe care România trebuie să-l străbată pentru a ieși din impas și a intra în Europa.

Ceea ce a rămas din FSN sub conducerea lui Roman are și mai puține șanse să întrunească o majoritate, fie chiar relativă. Deși compusă din oameni mai tineri care au beneficiat, dar nu sunt legați de fostul regim, gruparea din jurul fostului prim ministru poartă pecetea minciunilor sfruntate, a promisiunilor călcate și a corupției celor 16 luni de guvernare dezastruoasă. Ar fi surprinzător ca alegătorii să-i dea votul de încredere.

Singura persoană care se bucură de încrederea opiniei publice este actualul prim ministru. Dacă și acesta își calcă angajamentele și se prezintă la alegeri ca șeful unei coaliții fesenisto-liberale, riscă să piardă repede această încredere. Oricum coaliția va eșua și cel care o comeon vor rămîne în continuare ostatecii forțelor care împiedică și astăzi realizarea reformelor. România nu poate ieși din impas cîtă vreme este dominată de forțele trecutului.

Cel ce va reprezenta opoziția, și felul în care o va face, constituie elementul determinant pentru viitorul politic românesc. Chiar dacă la alegeri opoziția nu va obține majoritatea, pozițiile pe care le va lua în timpul campaniei electorale mai ales trebuie să constituie bazele evoluției politice în anii ce vin.

Convenția Democratică a avut norocul să fie părăsită de conducerea PNL, putînd astfel să-și definească obiectivele fără ezitări și ambiguități. Din fejul în care Nicolae Manolescu, președintele Partidului Alianța Civică, a ocolit, pe 6 aprilie, în ajunul ruperii, întrebările puse la conferința de la Paris, era vădit că problemele principale, ca programul economic și concepția Convenției în politica externă, nu fuseseră încă definite. Ar fi o greșeală să se creadă că aceste probleme mai pot fi amînate. Alegătorii români, ca de altfel și auditoriul de la Paris, nu se pot mulțumi cu scuza că ar fi prea arîde.

Dacă opoziția vrea să propună țării o politică economică nouă, aceasta nu se va putea limita la problema privatizării. Reforma trebuie să pleace de la bugetul prezentat de guvernul Stolojan și să arate care sunt cheltuielile pe care opoziția înțelege să le suprime precum și domeniile pe care vrea să le dezvolte. Nici problema șomajului nu poate fi amînată. Ea poate și trebuie rezolvată compensînd cheltuielile cu suprimarea subvenționării întreprinderilor care lucrează în pierdere, reducînd la o treime bugetul armatei și desființînd SRI-ul.

Bugetul nu reprezintă singura sursă de venit pentru înfăptuirea investițiilor pe care le-am evocat în repetate rînduri ca fiind prioritare: sănătatea publică, școlile, autostrăzile și lucrările de amenajare urbană sau rurală. Asemenea lucrări pot fi finanțate de împrumuturi interne și externe, în măsura în care statul adoptă o politică de rigoare economică și financiară care să ducă la stabilizarea efectivă a leului, nu la noua inflație de 100% pe care actualul guvern o pregătește pentru anul în curs.

Nici în politica externă nu ne putem mulțumi cu metafore care oferă comprese reci în loc de comprese fierbinți pentru domolirea conflictelor de la Tighina și din Transilvania. Cei care vor să facă parte din Europa nu pot să nu accepte conviețuirea pe același teritoriu a unor națiuni care trăiesc de secole împreună. Conviețuirea înseamnă respectarea limbii, a tradițiilor și a instituțiilor fiecăreia dintre națiuni. Aceste principii, consfințite la Helsinki, s-au dovedit îndeajuns de puternice ca să ducă la prăbușirea celui mai puternic imperiu totalitar pe care l-a cunoscut omenirea. Aceste principii vor triumfa și în România.

Nici conflictul de pe Nistru și nici problema Sudului Basarabiei nu se vor rezolva cu forța. În ciuda armatei a XIV-a și a gazelor, dialogul poate fi restabilit cu populația rusofonă din orașele nistrene și din Sudul Basarabiei. Depinde de noi ca, prin contacte directe, pe calea undelor și a televiziunii, locuitorii acestora să înțeleagă că viitorul lor depinde de legăturile bune pe care le au cu vecinii lîngă care se află, și nicidecum de sprijinul pe care îl mai au de la Moscova. Rusia nu va putea investi puținele resurse pe care le va avea în industriile unor orașe care se află la sute de kilometri între Ucraina și România și care lucrau pentru o armată care este în descompunere.

Orașele nistrene și Sudul Basarabiei nu s-au dezvoltat nici în trecut și nu o vor face nici pe viitor cu ajutorul garnizoanelor militare, care, mai devreme sau mai tîrziu, le vor părăsi. Există o disproporție între densitatea populației din Republica Moldova și cea din Sudul Basarabiei care nu va putea nici ea încrementa nesfîrșit. Dezvoltarea sudului cu ajutorul populației excedentare din Moldova este în firea lucrurilor. Timpul lucrează în favoarea noastră dacă nu facem greșeli.

Declarații uneori demagogice, alteori necumpătate au fost făcute în ultimele săptămîni. Opoziția nu are nevoie să le răspundă dar nici nu poate eluda aceste probleme. Într-un moment în care frontierele s-au deschis în toată Europa, este absurd a crede că ele s-ar putea închide multă vreme la gurile Nistrului și ale Dunării. Nu trebuie să ne pierdem firea dacă alții și-au pierdut cumpătul și recurg la violență.

Oricît de bun ar fi programul, alegerile sunt cîștigate sau pierdute de oameni. În consecință, opoziția nu mai poate întîrzia să prezinte alegătorilor pe candidatul desemnat pentru președinție, pe cel care ar conduce viitorul guvern și acele persoane care vor conduce principalele sectoare ale funcției publice, dacă vor cîștiga alegerile.

Redacția „22": Gabriela Adameșteanu (redactor-șef). Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți). Horațiu Pepine (publicist comentator). Gabriel Andreescu, Andreea Pora (redactori). Anton Burtea (tehnoredactor). Ana Mihail (șef departament economic). Mariana Dinu, Radu Dobândă (corectură). Bogdan Penescu (difuzare). Georgeta Marin (secretariat). Didina Marc, Manuela Gheorghiu (dactilografie). Colaboratori: Leonard Oprea (manager). Teodor Sugár (consultant). Dan Perjovschi (grafică). Emanuel Pârvu (foto). Sorin Faur (secretar general de redacție). Responsabil de număr: Andreea Pora.

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.